

๘๐ ปี อकिन รพีพัฒน์

: จาก เจ้าชาวบ้าน ถึงคนธรรมดา

: ๘ ทศวรรษแห่งการตามหาความยุติธรรมในสังคมไทย

ชาติตระกูลอันสูงส่ง ไครหนลงสู่ดิน
คนนั้นคือ **อकिन...** เดินบนดินตลอดกาล...

๘๐ ปี อคิน รพีพัฒน์

: จาก เจ้าชาวบ้าน ถึงคนธรรมดา

: ๘ ทศวรรษแห่งการตามหาความยุติธรรมในสังคมไทย

บรรณาธิการ ปรีดา คงแป้น

กองบรรณาธิการ มณฑา อัจฉริยะกุล

ศรินพร พุ่มมณี

มณฑล ธีรทอง

ศรินันต์ สุวรรณโมลี

จิรวรรณ ชูชำนาญ

สุภาภรณ์ จรูญรัตติกุล

พิชิต ไพศาลโอภาส

บทกวีได้ภาพ บำรุง บุญปัญญา นักพัฒนาอาวุโส

องค์กรร่วมจัด : ๑) มูลนิธิชุมชนไท ๒) กองทุน ๖๐ ปี ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๓) สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๔) มูลนิธิองค์กรชาวบ้านเพื่อการพัฒนากาฬิสาน ๕) สำนักงานสุขภาวะและพัฒนาสังคม ๖) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ๗) คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป ๘) สถาบันอาศรมศิลป์ มูลนิธิรุ่งอรุณ ๙) ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ๑๐) สถาบันธรรมรัฐเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ๑๑) ศูนย์ศึกษากฎหมายเยอรมัน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

ในโอกาสครบรอบอายุ ๘๐ ปี ของอาจารย์อคิน รพีพัฒน์ กัลยาณมิตรที่เคยทำงานร่วมกับอาจารย์อคิน มีการปรึกษาหารือ และร่วมกันจัดเวทีวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องทั้งเรื่องกระบวนการยุติธรรมของคนจน งานศึกษาวิจัยต่างๆ และข้อเสนอแนะของอาจารย์อคินที่มีคุณภาพต่อสังคมไทยเป็นอย่างดี อีกทั้งเพื่อเป็นการร่วมกันแสดงมุทิตาจิตแด่อาจารย์อคิน จึงร่วมกันระดมทุนจัดตั้ง “กองทุนยุติธรรม ๘๐ ปี อคิน รพีพัฒน์” เพื่อช่วยเหลือผู้ที่เข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรมหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม ตามเจตนารมณ์ของอาจารย์อคิน ที่ประสงค์จะลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย

การจัดทำหนังสือเล่มนี้ สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดีท่ามกลางการสนับสนุนเนื้อหา บทความ ช่วยกันตรวจทาน และค้นหารูปของอาจารย์ ต้องขอขอบคุณเป็นพิเศษทั้งอาจารย์ธนจักร เย็นบำรุง ภาสกร จำลองราช บทกวีจากอาจารย์เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ จำนงค์ จิตรนิรัตน์ สุวัฒน์ คงแป้น และบทสัมภาษณ์อาจารย์อคินของเพ็ญลักษณ์ ภักดีเจริญ บทความจากกรุงเทพธุรกิจออนไลน์ รวมทั้งบทสัมภาษณ์ของคุณกฤษกร วงศ์กรวุฒิ จากหนังสือนิตยสาร ค.คน และภาพหน้าปกที่น้องๆ สื่อมวลชนเคยให้ไว้ที่มูลนิธิชุมชนไท แต่ต้องขออภัยเป็นอย่างยิ่งที่จำชื่อผู้ให้ไม่ได้

ในโอกาสนี้ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมแสดงมุทิตาจิตแด่อาจารย์อคิน ผู้เป็นที่รัก และเคารพของพวกเราทุกคน หวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมได้บ้าง

ด้วยความเคารพ

ปรีดา คงแป้น

มูลนิธิชุมชนไท

๘๐ ปี
อคิน
รพีพัฒน์

சென்னை மருத்துவமனை
பி. 449. 2525.

สารบัญ

กองทุนยุติธรรม ๘๐ ปี อคิน รพีพัฒน์	๖
๘๐ ปี อคิน รพีพัฒน์	๙
: จากคนธรรมดา ถึงเจ้าชาวบ้าน	
: ณะจักร เย็นบำรุง	
บทเรียนจาก.. อคิน	๑๘
: บทกวี จำนวน ๕ จิตรนิรันดร์	
กระบวนการยุติธรรม	๑๙
ที่พึ่งสำคัญของประชาชน : มณฑล เนื้อทอง	
อาจารย์อคินกับความห่วงใย	๒๓
กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล	
ชาวเล : ชุมชนดั้งเดิม มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ	๓๔
: ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ ปกรติ คณะนิติศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์	
อาจารย์อคิน	๔๔
: กำลังใจสำคัญของคนไทยพลัดถิ่น คนไร้สัญชาติ	
อคิน รพีพัฒน์..	๔๖
เจ้าที่ทำได้เป็นไพร่ : เพืู่ลักษณะ รักดีเจริญ	
ข้อชี้แนะจากผู้อาวุโส : ภาสกร จำลองราช	๕๖
“ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์” ร่วมกันหาทางออกในห้วงวิกฤต	
อาจารย์อคิน รพีพัฒน์	๖๓
กับคดีคนจน	
อาจารย์อคิน รพีพัฒน์	๖๕
ให้กำลังใจเครือข่ายสลัมสี่ภาค และเปิดศูนย์ศิลป์ที่ดินรถไฟ	
กกก.ปฏิรูปฯ จักรูเดินหน้า ร่าง พ.ร.บ.ที่ดิน ๓ ฉบับ	๖๖
: กรุงเทพมหานครออนไลน์	
ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์	๗๓
ปัญหาที่ดิน และการปฏิรูปประเทศไทย	
: กฤษฎกร วงศ์กรวุฒิ นิติยสาร ค.คน	
แต่...อาจารย์อคิน รพีพัฒน์	๑๑๒
: บทกวี สุวัฒน์ คงแป้น	

“กองทุนยุติธรรม ๕๐ ปี อคิน รพีพัฒน์”

ปัญหาความขัดแย้งเรื่องที่ดิน และทรัพยากรอยู่ในระดับวิกฤติ ซึ่งเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เนื่องจากไม่จำกัดการถือครองที่ดิน และมีการทุจริตคอร์ปชั่นซึ่งก่อให้เกิด **ความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรมในสังคม** การที่ที่ดินส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๐ กระจุกตัวอยู่ในมือคนเพียงร้อยละ ๑๐ ของประเทศ และปล่อยที่ดินรกร้างรอเก้งกำไรถึง ๔๘ ล้านไร่ รวมทั้งที่ดินส่วนหนึ่งครอบครองโดยต่างชาติ ในขณะที่เกษตรกรกลับไม่มีที่ดินทำกินหรือมีไม่เพียงพอ ข้อมูลปี ๒๕๔๗ พบว่า การขึ้นทะเบียนคนจนปัญหาที่ดินมีถึง ๔.๘ ล้านครัวเรือน ปัญหาที่ดินรัฐทับซ้อนกับชุมชน ๑.๒ ล้านครัวเรือนในพื้นที่ ๒๑ ล้านไร่ ที่ดินเกษตรกร ๓๙ ล้านไร่เข้าสู่กระบวนการฟ้องร้องเพื่อขายทอดตลาด ถูกฟ้องร้องไล่ที่ รื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง ถูกจำคุกและชำระค่าเสียหาย ถูกคุมขังอยู่ในคุกแล้ว ๘๓๖ ราย (ธันวาคม ๒๕๕๓) และงานศึกษาวิจัยของนักวิชาการเรื่องข้อพิพาทและความขัดแย้งปัญหาที่ดินระบุมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๗๔๐ คดีใน ๖๘ จังหวัด (๒๕๔๙) โดยมีข้อสังเกตว่าส่วนใหญ่เมื่อเป็นคดีความ ดังกล่าว ชาวบ้าน หรือเกษตรกรมักเป็นฝ่ายแพ้คดี

เมื่อชาวบ้าน เกษตรกร ถูกฟ้องร้องหรือดำเนินคดีมักพบว่าจะมี ความยากลำบากในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะคนจน และมีความรู้น้อย ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะได้จัดตั้งกองทุนยุติธรรมแล้ว แต่

กองทุนยังมีข้อจำกัดในการช่วยเหลือ เนื่องจากระเบียบวิธีปฏิบัติที่ยังไม่คล่องตัว ทำให้ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ด้อยโอกาสและคนจนไม่สามารถเข้าถึงกองทุนได้ อาจารย์อคิน รพีพัฒน์ ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งประธานอนุกรรมการปฏิรูปที่ดิน ทรัพยากร และน้ำ ในคณะกรรมการปฏิรูป จึงมีดำริจัดตั้งกองทุนยุติธรรมภาคประชาชนขึ้น เพื่อสนับสนุนผู้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากกรณีที่ดินและทรัพยากรที่อยู่นอกเหนือเงื่อนไขการช่วยเหลือจากภาครัฐและสนับสนุนกระบวนการให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม โดยมีหลักการเบื้องต้นคือ

๑) **จัดตั้งคณะกรรมการกองทุน** ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน และผู้แทนองค์กรชาวบ้าน ฯลฯ เพื่อดำเนินการรณรงค์รณรงค์หาพื้นที่ กิจกรรม และบริหารจัดการกองทุนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒) **ดำเนินการระดมทุนเป็นระยะๆ** โดยเริ่มระดมทุนจากงานเวทีวิชาการและแสดงมุทิตาจิต ดร.ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ เนื่องในโอกาสครบรอบอายุ ๘๐ ปี เป็นปฐมฤกษ์

๓) **บัญชี “กองทุนยุติธรรม ๘๐ ปี อคิน รพีพัฒน์”** ธนาคารกรุงไทย สาขาศรีนครินทร์ บัญชีเลขที่ ๐๖๑-๐-๒๒๗๘๖-๖

๘๐ ปี อคิน รพีพัฒน์

: จากคนธรรมดา ถึง เจ้าชาวนบ้าน

: ๘ ทศวรรษแห่งการตามหา

ความยุติธรรมในสังคมไทย

ธนะจักร เย็นบำรุง

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ในช่วงกว่า ๕ ทศวรรษที่ผ่านมา เป็นช่วงที่ประเทศไทยได้รับอิทธิพลการพัฒนาตามแนวทางการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามรอยประเทศมหาอำนาจทุนนิยมตะวันตกอย่างเข้มข้น โดยผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกที่ประกาศใช้เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๐๔ อันเป็นปีที่เชื้อพระวงศ์ท่านหนึ่งในฐานะพระนัดดาในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ หรือพระบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ เพ็ญสำเร็จการศึกษาวิชากฎหมาย จากมหาวิทยาลัย Oxford ประเทศอังกฤษ และราชินิกุลท่านนี้ได้กลายมาเป็นนักมานุษยวิทยาที่มีผลงานที่โดดเด่นที่สุดด้านประวัติศาสตร์สังคม รวมทั้งการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทท่านหนึ่งของประเทศไทยในช่วงกึ่งศตวรรษที่ผ่านมา

หม่อมราชวงศ์อคิน รพีพัฒน์ บุตรชายคนโตของ หม่อมเจ้าเพ็ญนภดล รพีพัฒน์ กับ หม่อมเจ้าทรงอัษฎร (สกุลเดิม กิตติยากร) เกิดเมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๖

ชีวิตในวัยเยาว์ของอาจารย์อคิน ไม่แตกต่างจากเด็กทั่วไปในยุคนั้น ท่านเข้าเรียนในโรงเรียนหลายแห่งในประเทศ จนจบชั้นมัธยมที่โรงเรียนอานวยศิลป์ ก่อนไปศึกษาต่อโรงเรียนประจำชื่อ Wellingborough

ในแคว้น Nothampton ประเทศอังกฤษ จากนั้นเข้าศึกษาต่อในสำนัก Christchurch ของมหาวิทยาลัย Oxford จนสำเร็จปริญญาตรี ด้านกฎหมาย จึงเดินทางกลับประเทศไทยในปี ๒๕๐๓ หลังใช้ชีวิตอยู่ในประเทศอังกฤษเกือบสิบปี

อาจารย์อคิน กลับมารับราชการตำรวจประมาณ ๒ ปี ได้รับพระราชทานยศ “ร้อยตำรวจเอก” ก่อนที่จะโอนย้ายมาทำงานวิชาการครั้งแรก ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ ในตำแหน่งเลขานุการคณะศิลปศาสตร์ พร้อมกับสอนวิชาภาษาอังกฤษและหลักกฎหมายเบื้องต้น จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๐๗ ท่านก็ได้รับทุนจากมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ไปศึกษาต่อวิชามานุษยวิทยา ณ มหาวิทยาลัย Cornell สหรัฐอเมริกา

กล่าวกันว่า แรงบันดาลใจที่อาจารย์อคิน ได้หันเหชีวิต จากการเป็นนักกฎหมายที่สืบเชื้อสายมาจาก “ท่านปู่” กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ มาสู่นักมานุษยวิทยา ก็คือ การที่ได้มีโอกาสเรียนรู้วัฒนธรรมการศึกษาแบบอังกฤษ นำมาสู่ความสนใจปรัชญา วรรณกรรม ศิลปะ กวีนิพนธ์ แม้แต่การวาดภาพซึ่งกลายมาเป็นงานอดิเรกที่ท่านรัก ก็ได้เกิดจากแรงบันดาลใจในการได้มีโอกาสเข้าชมพิพิธภัณฑ์ศิลปะหลายแห่งในอังกฤษนั่นเอง

และเมื่อกลับมาทำงานเป็นตำรวจที่เมืองไทย อาจารย์อคิน ต้องพบกับระบบการทำงานในวิถีของตำรวจที่ทำให้ท่านไม่เข้าใจระบบความยุติธรรมของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกปฏิบัติในการใช้กฎหมายต่อคนยากคนจน แม้คำ กรรมการ สามล้อ ชาวสลัม ทำให้ท่านใคร่ที่จะทำความเข้าใจวิถีชีวิต และปรากฏการณ์เหล่านี้อย่างกระจ่างและลุ่มลึกมากขึ้น เพื่อจะช่วยให้ผู้คนด้อยโอกาสได้รับความเป็นธรรม

ซึ่งคนกลุ่มนี้เอง ได้กลายมาเป็นกลุ่มคนที่ท่านศึกษาและทำงานในระยะต่อมา

ผลงานทางการศึกษาระดับปริญญาเอก สาขามานุษยวิทยา จากมหาวิทยาลัย Cornell ของอาจารย์อ๋อคิน อันประกอบด้วย วิทยานิพนธ์ เรื่อง Bangkok Slum: Aspect of Social Organization บทความเรื่อง สตรีไทยในสลัม และบทความเรื่อง “The Rise and Fall of a Bangkok Slum” หรือ “ชีวิต และจุดจบของสลัมแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ” ล้วนเป็นเรื่องราวที่มีเนื้อหาสะท้อนวิถีชีวิต ความสัมพันธ์ของชาวชุมชนตรอกใต้ วัดญวน สะพานขาว ที่สามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงวิถีชีวิต บทบาท ความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมไทยภายใต้ระบบอุปถัมภ์ จนงานวิชาการชิ้นนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นงานที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตคนจนได้อย่างลึกซึ้งด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นแบบอย่าง และแนวทางของการศึกษาชุมชนในเชิงมานุษยวิทยาทั้งในประเทศและระดับนานาชาติ มาจนถึงปัจจุบัน

ท่ามกลางกระแสการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เน้นการสร้างความเร็วเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเมือง โดยหวังว่าเมื่อเศรษฐกิจจะเติบโต ก็จะกระจายความเติบโตนั้นไปถึงชนบท และระดับท้องถิ่น ทำให้การพัฒนาสู่ความทันสมัยของไทยต้องประสบปัญหา เมื่อพบว่าผลพวงของความเติบโตล้วนไปสร้างความร่ำรวยแก่กลุ่มคนจำนวนน้อย แต่กลับสร้างปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนแก่คนกลุ่มใหญ่ของประเทศ โดยพวกเขาเหล่านั้นไม่มีส่วนร่วมต่อโครงการต่างๆ ที่รัฐและชนชั้นนำกำหนดขึ้น ช้ำยังพบว่าเกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เสื่อมโทรมเป็นอันมาก ผู้คนในชนบทล้วนได้รับผลกระทบจากการพัฒนาดังกล่าวโดยถ้วนทั่ว

อ.อकिन และอ.ระพี พบปะกันในวันงานเปิดบ้านใหม่มูลนิธิชุมชนไท
ปี พ.ศ.๒๕๕๒

ดังนั้นในปี ๒๕๑๗ ศาสตราจารย์ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ริเริ่มโครงการพัฒนาชนบทที่มีรูปแบบผสมผสาน เพื่อหารูปแบบแนวทางการพัฒนาชนบทที่สอดคล้องกับความต้องการและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านอย่างยั่งยืน โดยเน้นให้นักวิชาการที่มีความรู้ ความชำนาญสาขาต่างๆ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ และมหิดล ร่วมทำงานพัฒนากับชาวบ้าน... เป็นงานวิจัยที่ทำควบคู่กับงานพัฒนา ซึ่งอาจารย์อคิน รพีพัฒน์ ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโครงการ และรับผิดชอบงานด้านสังคมของโครงการ

บทเรียนจาก “โครงการพัฒนาชนบทลุ่มน้ำแม่กลอง” ที่อาจารย์อคิน มีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ได้ถูกนำมาถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานผ่านบทความ หนังสือหลายรายการ โดยเฉพาะกระบวนการทำงานแบบสหวิทยาการของนักวิจัย และวิธีการศึกษาภาคสนามของนักมานุษยวิทยาเพื่อให้เข้าใจบริบทของชุมชนโดยรวม รวมทั้งบทบาทของการพัฒนาที่น่าจะอยู่ในฐานะผู้เรียนรู้จากชาวบ้าน ภายใต้การเคารพศักดิ์ศรี เชื้อมั่นในภูมิปัญญา และใช้ศักยภาพของชาวบ้านแก้ไขปัญหาของตนเอง...

ในบทบาทของนักวิชาการและผู้บริหารองค์กรในรั้วแม่โดม อาจารย์อคิน เคยดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการประกาศนียบัตรชั้นสูงบัณฑิตอาสาสมัคร หัวหน้าแผนกอิสระสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๙ ถึง ๒๕๒๔ ท่านดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยมีผลงานริเริ่มโครงการประวัติศาสตร์หมู่บ้าน และการศึกษาเรื่องชนบท การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และนำกระบวนการศึกษาที่ใช้การศึกษาภาคสนามมาใช้อย่างกว้างขวาง

ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ อาจารย์อคิน ก็พลิกผันชีวิต นักวิชาการในเมืองสู่นักวิชาการชนบทอย่างเต็มตัว ด้วยการบุกเบิก **สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น หรือ RDI** ให้เป็นสถาบันที่มีทั้งนักวิชาการทั้งในมหาวิทยาลัยขอนแก่นและสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นักพัฒนาภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงผู้นำชาวบ้าน เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันกำหนดพันธกิจและสร้างเครือข่ายการทำงานวิจัยและพัฒนา...เป็นครั้งแรกที่สถาบันการศึกษาแต่งตั้งผู้นำชาวบ้านหลายท่านเป็นกรรมการประจำสถาบัน โดยเน้นให้ **“การวิจัยต้องรับใช้ชุมชน”** ซึ่งตลอดกว่า ๗ ปี ที่ท่านดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันแห่งนี้ อาจารย์ได้สร้าง **คุณูปการต่อการพัฒนาชนบทอีสานและทำงานร่วมกับกัลยาณมิตรในการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นจากฐานราก** รวมทั้งการอบรมความรู้เกี่ยวกับวิธีการวิจัยภาคสนามที่เรียกว่า **“การวิจัยเชิงคุณภาพ”** ให้เป็นเครื่องมือการทำงานกับชุมชนได้อย่างประสบความสำเร็จ

ในช่วงเวลาดังกล่าว อาจารย์อคิน ได้เข้าไปร่วมทำงานโครงการต่างๆ กับภาคีเครือข่ายอย่างใกล้ชิด และลงสนามไปใช้ชีวิตกับชาวบ้านในหลายพื้นที่ ไม่แตกต่างกับสมัยที่ท่านทำงานในชุมชนเมือง ด้วยวิถีปฏิบัติและบุคลิกที่อ่อนน้อมถ่อมตนแบบติดดิน ทำให้กัลยาณมิตรทางวิชาการ ลูกศิษย์ลูกหาผู้ใกล้ชิด ผู้นำชาวบ้าน นิยามท่านว่าเป็น **“คนธรรมดา”** บ้าง **“เจ้าชาวบ้าน”** บ้าง ซึ่งนิยามดังกล่าวได้ติดตัวท่านมาโดยตลอด แม้อาจารย์อคิน จะกลับมาทำงานวิชาการในเมืองกรุงอีกครั้งที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย หรือ ทีดีอาร์ไอ ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๓ ก่อนที่จะรับตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันวิจัยชุมชนเมือง และที่ปรึกษาด้านชุมชน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

กษัตริย์ รวมทั้งที่ปรึกษาองค์กรวิชาการ และสังคมอื่นๆ อีกมากมายในช่วง ๒ ทศวรรษที่ผ่านมา

ด้วยประสบการณ์การเป็นนักมานุษยวิทยา ที่ทำงานด้านชุมชนเมืองและชนบทมาอย่างต่อเนื่อง อาจารย์อคิน รพีพัฒน์ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานอนุกรรมการปฏิรูปที่ดิน ทรัพยากรและน้ำ ในคณะกรรมการปฏิรูป ในปี ๒๕๕๐ และได้พยายามทำงานขับเคลื่อนเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย โดยเฉพาะในมิติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชน และชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐจากปัญหาที่ดินทำกิน และทรัพยากรต่างๆ รวมถึงการมีบทบาท และความพยายามที่จะทำให้ชาวบ้าน เกษตรกรเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในสังคมอย่างเท่าเทียมกับคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคม และท่านได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการยุติธรรม ปัญหาและแนวทางแก้ไข” กรณีคดีความเรื่องที่ดิน ร่วมกับสถาบันรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานปฏิรูป มูลนิธิสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมูลนิธิชุมชนไท เพื่อศึกษาเหตุปัจจัย เจื่อนไข ข้อจำกัดที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม อันจะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม

บทบาทในช่วง ๕ ปีหลังของอาจารย์จึงเป็นผู้แสวงหาความเป็นธรรมแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคมผ่านงานวิจัย บทความ และบทสัมภาษณ์ผ่านสื่อต่างๆ และท่านปรารถนาเสมอว่า “ศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน ผมเป็นห่วงศาลอยากช่วยศาล เพราะหากประชาชนเห็นว่าศาลไม่ยุติธรรมแล้วบ้านเมืองจะวุ่นวาย” โดยหวังว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในด้านการใช้กฎหมายเพื่อให้ความยุติธรรมอย่างแท้จริง ควบคู่ไปกับการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง กับการศึกษาวิจัยวิถีชีวิตชาวบ้าน ชุมชนท้องถิ่น การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์แก่กัลยาณมิตร

ลูกศิษย์ลูกหา รวมทั้งการวาดภาพ ซึ่งเป็นงานที่ท่านรักและมีผลงาน ภาพวาดหลายร้อยชิ้น ทั้งมอบเป็นของกำนัลแก่ญาติมิตร ผู้รักใคร่ ไปจนถึงการจัดแสดงนิทรรศการภาพวาดในสถานที่ต่างๆ เป็นระยะเสมอมา...อาทิเช่น ภาพลายเส้นพร้อมบทกวีที่ลึกซึ้ง **“รัฐควรกำจัดความจน ไม่ใช่คนจน”**.... เป็นต้น

แม้กระทั่งวันนี้ วันที่ท่านอาจารย์อคิน รพีพัฒน์ มีอายุครบ ๘๐ ปี ความพยายามในฐานะประธานมูลนิธิชุมชนไท และ “คนธรรมดา” คนหนึ่งในสังคม เพื่อตามหาความยุติธรรมยังคงดำเนินไปอย่างไม่ลดละ โดยหวังว่า สักวันหนึ่งคนด้อยโอกาสในสังคมจะได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ชาติพันธุ์ หรือวัฒนธรรม เพื่อลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมไทยต่อไป....

ส่วนหนึ่งเรียบเรียงจาก :

- ชีวิต ความคิด และงานของ ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ โดย ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล ใน “เจ้าชาวบ้าน”. ไชยันต์ รัชชกุล บรรณาธิการ
- อาจารย์อคิน รพีพัฒน์ : คนธรรมดา ที่คนธรรมดาควรรู้จัก โดย ธนะจักร เย็นบำรุง และจารุภรณ์ เกาละทัต ใน “คนธรรมดา”. นิธิ เอียวศรีวงศ์ บรรณาธิการ

๘๐ ปี
อคิน
รพีพัฒน์

บทเรียนจาก... อคิน

ให้ข้ามพ้น

เพราะมีความเป็นธรรม ในหัวใจ จึงเห็นผู้ยากไร้ ทุกแห่งหน
เพื่อศักดิ์ศรีเป็นมนุษย์ ของผู้คน จึงไม่มีช่องชนชั้น ให้ห่างไกล
อคิน..แม้เกิดใน อีกชั้นชน กลับข้ามพ้น มายาจริตได้
แล้วก้าวสู่ความจริง สังคมไทย ที่ความจนกล่นกราย เต็มแผ่นดิน

ให้ทำ

เขียนชุมชนเมืองหนึ่ง ที่หายไป เขียนวิจัยคนอยู่ได้ กับท้องถิ่น
ศาลข้างคนไร้ที่อยู่ ที่ทำกิน อคิน..วิเคราะห์แก้ กระบวนธรรม
เรียกร้องสิทธิชาวเล ไทยพลัดถิ่น ปฏิรูปที่ดิน ลดเหลื่อมล้ำ
ฟื้นฟูวิถีชาวบ้านๆ อังคดงาม ฟื้นฟูวัฒนธรรม สิทธิชุมชน... ฯลฯ

ให้สติ

๘๐ ปี ในวัย เหมือนใกล้ฝั่ง แต่เหมือนฝั่ง อยู่ไกลใจของท่าน
สังขารที่ร่วงโรย ไปตามกาล ไม่อาจต้าน พลังใจอุดมการณ์
ยุคสมัย...ประเทศไทย กลียุค สังคมสุขแบบเก่า นั้นพ้นผ่าน
อยู่อย่างไรในบ้านเมือง ที่ร้าวราน คึกขางานอาจารย์.. อคิน..เป็นบทเรียน

ให้พลังใจ

๘๐ ปี คนชายขอบ มี... คนตรีให้ เป็นเสียงสายพลั่วไหว จากพื้นถิ่น
ทั้งขลุ่ย ปี่ ซอ ร้องเง็ก แคนพิน คือพลังใจที่ไม่สิ้น เพราะความจน

จำนงค์ จิตรนิรัตน์

๑๐ ม.ค. ๕๖

ห้วยวังนอง อุบลราชธานี

กระบวนการยุติธรรม

ที่พึงสำคัญของประชาชน

ดร.ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ :

การประชุมทางวิชาการ “เรียนรู้สู่การปฏิรูป
กระบวนการยุติธรรม”

เรียบเรียง..มณฑลี เนื้อทอง

“...สมัยที่ดำรงตำแหน่งกรรมการปฏิรูป ได้รับมอบหมายให้ดูแล
เรื่องปัญหาที่ดิน กรณีที่ประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบ และไม่ได้รับ
ความเป็นธรรม พบว่ามีคดีความที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม
ค่อนข้างมาก ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีฐานะยากจนต้องติดคุก สูญเสีย
ที่ดิน ครอบครัวได้รับความยากลำบาก จึงมีแนวคิดที่ว่า ในงานปฏิรูปจะ
ช่วยให้คนเหล่านี้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้รับความเป็นธรรมมากขึ้นได้
อย่างไร

**ประชาชนส่วนใหญ่ที่มีฐานะยากจนต้องติดคุก สูญเสียที่ดิน
ครอบครัวได้รับความยากลำบาก**

ความสามัคคีของคนในชาติ และความมั่นคงของสถาบันต่างๆ
จะเกิดขึ้นเมื่อทุกคนได้รับความเป็นธรรม แต่หากประชาชนถูกข่มเหง
หรือรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจนเกิดความรู้สึกไม่พอใจต่อสถาบันที่
เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมซึ่งนับว่าเป็นที่พึงสำคัญของประชาชน
แล้วนั้นอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมได้

๔๐ ปี
อคิน
รพีพัฒน์

จึงต้องมีการระดมความคิดเห็นหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ในฐานะที่ทุกคนเป็นหุ้นส่วนในการบำรุงรักษาประเทศชาติให้สงบสุข...”

“...ชาวบ้านเหมือนคนที่ไม่มีหนทางใดจะต่อสู้ มีความเสียเปรียบมาก ทางที่จะช่วยชาวบ้านให้ได้รับความเป็นธรรมได้ ทุกคนจะต้องเข้าไปช่วยให้ความรู้ให้ชาวบ้านมีความเสมอภาคมากขึ้น โดยเฉพาะนักศึกษาและนักกฎหมาย ควรช่วยให้ความรู้ชาวบ้านในเรื่องกฎหมาย นอกจากนี้ชาวบ้านยังต้องประสบปัญหาแบกรับภาระในการพิสูจน์ข้อมูลเอกสารหลักฐาน ไม่มีทุนทรัพย์ในการรวบรวมเอกสาร จะขอหลักฐานจากหน่วยงานราชการก็ไม่กล้า ลำบากในการต่อสู้ในระบบกล่าวหา ทุกคนไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ ศาล อัยการ ทนายความ ฯลฯ ต้องพยายามเข้าใจชาวบ้านให้มากขึ้น แม้คนจนจะมีทั้งดี และเลวปะปน แต่ต้องคำนึงถึงสภาพปัญหาเชิงโครงสร้างของสังคมไทยด้วย”

“...ชาวบ้านรู้สึกมีความทุกข์จากการทำงานของกระบวนการยุติธรรม และรู้สึกว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม ทั้งนี้การต่อว่ากันไม่ได้ทำให้เกิดผลดีอะไร ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดในกระบวนการยุติธรรมทั้งตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา ทุกฝ่ายล้วนหวังดีต่อประเทศชาติ ควรร่วมกันคิดหาทางออก เพราะหากมีคนไทยรู้สึกว่าไม่ได้รับความยุติธรรมมากๆ จะสร้างสถานะที่น่ากลัวขึ้นในสังคมไทย และเป็นโอกาสให้คนที่ทะเลาะทะเลาะ และต้องการมีอำนาจเข้าไปเกลี้ยกล่อมประชาชนที่รู้สึกมีความทุกข์ ทำให้เกิดความแตกร้างในประเทศชาติได้ หากทุกฝ่ายทั้งผู้พิพากษา อัยการ โจรทัก จำเลย ร่วมพูดคุย และช่วยกันแก้ไข จะนำมาซึ่งความเป็นธรรมในสังคม...”

“...ปัจจุบันในประเทศไทยมีความแปลกแยกของชนชั้นปกครองกับชาวบ้านหรือชนเผ่าที่ไม่สามารถเข้าใจเขาได้ ทำให้เกิดปัญหามากมายและมีผู้พิพากษาจำนวนน้อยมากที่มองเห็น การศึกษาด้านกฎหมายของไทยยังขาดความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจมนุษย์ หรือความทุกข์ยาก ซึ่งเป็นพลังที่จะช่วยให้เขาช่วยเหลือคนได้...”

“...ครั้งนี้เป็นเวทีที่ได้เรียนรู้อย่างยิ่ง ได้เห็นความพยายามของทุกคนที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหา บ้านเมืองมีปัญหามากขึ้น ดังนั้นต้องอาศัยหลายสิ่ง สิ่งแรกคือความเข้าใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากคนแต่ละระดับแต่ละกลุ่มเข้าใจต่างกัน นอกจากนี้ชุมชนมีการเกิดและตาย อีกทั้งปัญหา ระบบทุนนิยมได้เข้ามาทำให้ชุมชนมีการขัดแย้งแตกแยกเพราะคนมุ่งหวังผลประโยชน์และพรรคพวกตนเอง ดังนั้นจึงไม่ใช่มีเพียงเฉพาะข้อกฎหมายแต่ต้องมีข้อสังคมที่เกิดขึ้นด้วย ซึ่งงานวิจัยจะมีความสำคัญในการหาทางออกในการแก้ปัญหาสังคมไทยได้อีกหลายประการ...”

“...คณะผู้วิจัยมีความต้องการช่วยหาวิธีหรือหนทางออกจากปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งกรณีที่เกิดขึ้นลักษณะนี้มีอีกมากมาย ล้วนเป็นปัญหาที่รัฐเข้าไปเรียกร้องเอาที่ดินที่มีผู้ครอบครองอยู่ก่อนแล้วโดยการขีดเส้นทับ อีกทั้งกระแสนุรักษ์ป่าไม้ที่มองหาคนผิดที่ทำให้ป่าหายไป มองว่าชาวบ้านบุกรุกป่า ซึ่งอาจเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน และไม่ได้หาสาเหตุที่ชัดเจน ปัจจุบันที่ดินว่างเปล่ามีมากมาย คนไร้ที่ดินก็มีมากมาย คนเก็บสะสมที่ดินไว้ขายก็มีมากมาย จนเป็นที่ดินว่างเปล่า ซึ่งเป็นการสูญเสียคุณค่าทางที่ดินอย่างมหาศาล แนวคิดเรื่องกรรมสิทธิ์ มาพร้อมกับระบบทุนนิยม ทำให้เกิดการสะสมเพื่อผลประโยชน์ในการแข่งขันทำมาหากิน ส่วนหนึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากรัฐที่มีลักษณะรวมศูนย์ สามารถแย่งชิงทรัพยากรของชาวบ้านได้มาก สิ่งสำคัญคือ ถ้า

คนไม่มีที่ดินจำนวนมากแล้วร้องเรียนเรื่องความไม่เป็นธรรม จะมีปัญหา
มากมายตามมา เนื่องจากเมื่อชาวบ้านรู้สึกไม่ได้รับความยุติธรรมมากๆ
จะทำให้เกิดการเมืองที่ต้องการมีอำนาจเข้าไปเกลี้ยกล่อมชาวบ้านให้
ทำลายสถาบันต่างๆ โดยเฉพาะสถาบันในกระบวนการยุติธรรม ดังนั้น
ผู้เกี่ยวข้องต้องหาวิธีการร่วมกันในการรักษาสถาบันต่างๆ ของชาติไว้...”

“...เปรียบราชการเหมือนม้าที่ถูกบังด้านข้าง มองเห็นเฉพาะ
ข้างหน้า ซึ่งราชการต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
ไปไม่เพียงเฉพาะทำงานของตนให้เสร็จสิ้นไปโดยลืมนองรอบข้าง ซึ่งจะ
ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา และหวังว่า แนวทางที่ร่วมเสนอกันในครั้งนี้
นี้จะช่วยจุดประกายให้ทุกฝ่ายเปิดตามองรอบด้านมากขึ้น

**..คนส่วนใหญ่มักไม่รู้สึกว่า...ความไม่เท่าเทียมในโครงสร้าง
ที่บีบคนกลุ่มหนึ่งให้ต้องทนทุกข์ทรมานเป็นสิ่งสำคัญมาก**

ในส่วนของศาลต้องเปิดตามองมากขึ้นเช่นกัน เราไม่อาจมอง
ได้ว่าโจทก์และจำเลยนั้นเท่ากัน เนื่องจากมีความแตกต่าง และความ
เหลื่อมล้ำในสังคมมาก แม้คนจนมีทั้งดี และเลว แต่ต้องไม่ลืมนว่ามี
โครงสร้างสังคมบีบเขาอยู่ คนส่วนใหญ่มักไม่รู้สึกว่าความไม่เท่าเทียม
ในโครงสร้างที่บีบคนกลุ่มหนึ่งให้ต้องทนทุกข์ทรมานเป็นสิ่งสำคัญ
มาก หากเราไม่คิด ไม่มอง ไม่เห็นใจ หรือพยายามเข้าใจคนอีกกลุ่มหนึ่ง
ที่ไม่เหมือนเรา เราจะทำงานลำบากมาก วิวัฒนาการของประเทศทุกแห่ง
กำลังมีปัญหาเพราะได้รับกระแสเรื่องสิทธิที่จะทำให้เกิดความเท่าเทียม
กันมากขึ้น ในระยะยาว ทั้งนี้การที่ประเทศมีทรัพยากรมากขึ้น ถ้าเรา
แย่งชิงกันมากขึ้นต่อไปคนไทยจะต่อสู้กันเอง มหาอำนาจก็จะนำอาวุธ
มาให้แต่ละฝ่ายสู้กัน นั่นคือจุดจบประเทศไทย เพราะฉะนั้นทุกฝ่ายต้อง
ช่วยกันประเทศไทยจึงจะอยู่รอดได้...”

อาจารย์อคินกับความห่วงใย

กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล

อ.อคิน อ.ศรีศักร อ.นฤมล เยี่ยมชุมชนชาวเลภูเก็ต หลังประสบภัยสึนามิ

ถ่ายภาพเรือจำลองของชาวเล : มอแกน

สองผู้อาวุโส เยี่ยมชุมชนชาวเล

sww.com

หลังเป็นคณะกรรมการปฏิรูป ปี ๒๕๕๔ อาจารย์อคิน
ลงเยี่ยมชาวเล ในชุมชนหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีปัญหาเรื่องที่ดิน
ถูกฟ้องขับไล่ ทั้งที่อาศัยมานานประมาณ ๓๐๐ ปี

อ.อคิน อ.ศรีศักร และคณะ
ประชุมรับฟังปัญหาชาวเลในฐานะคณะกรรมการปฏิรูป

ร่วมกิจกรรม “ตามหาหลุมฝังศพชาวเล” กับสื่อมวลชน

ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ นางเตือนใจ ดีเทศน์ คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง ประธานคณะกรรมการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และอาจารย์กิตติศักดิ์ ปกติ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ลงเยี่ยมชุมชนชาวเล บ้านราไวย์ จังหวัดภูเก็ต เมื่อ ๒๘ กรกฎาคม ๕๕ ร่วมกับทีมสื่อมวลชนในกิจกรรม **“ชวนสื่อมวลชนตามหาหลุมฝังศพชาวเล”**

ซึ่งเป็นชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมที่อาศัยมานานกว่า ๓๐๐ ปี แต่มีเอกสารออกเอกสารสิทธิ์ทับที่ และอ้างสิทธิเหนือที่ดินชุมชนชาวเล ซึ่งปัจจุบันมีผู้อยู่อาศัยจำนวน ๒๒๔ ครอบครัว กว่า ๒,๐๓๖ คน อยู่ในสภาพแออัด มีปัญหาคุณภาพชีวิต ไม่มีสิทธิที่จะได้น้ำได้ไฟ ต้องต่อพ่วงจากคนอื่น และจ่ายในราคาที่แพง ขาดโอกาสในการรับการพัฒนากิจการในชุมชน ไม่มีสิทธิในการปรับปรุงต่อเติมบ้าน มีกว่า ๑๐ ครอบครัวที่กำลังถูกฟ้องขับไล่ และคาดว่าผู้อ้างสิทธิจะทยอยฟ้องทั้งชุมชน

ลูกหมี ประธานชุมชนชาวเลราไวย์ เล่าให้ฟังว่า ตั้งแต่ดั้งเดิมมา มีอาชีพทำประมง สามารถไปได้ทุกเกาะแก่ง แต่ปัจจุบันพื้นที่ทำมาหากินเริ่มแคบลง การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจะดีสำหรับกลุ่มที่มีเงินทุน แต่สำหรับชาวเลที่ด้อยโอกาสไม่มีผลอะไร และยังทำให้การทำมาหากินต้องลำบากมากขึ้น เราไม่มีความรู้ ไม่มีโอกาสที่จะไปต่อสู้กับคนอื่นได้

ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ :

เราได้อยู่อาศัยที่นี่มานานแล้ว แล้วถูกคนอื่นออกเอกสารสิทธิ์ทับที่ดินของเรา เราจะต้องสู้ เพราะเขาใช้กฎหมาย ใช้ตัวอักษร มาบีบพวกเรา การสู้ของเรามีอยู่ ๒ อย่าง คือ

ศาลปกครอง พอมีทางสู้ได้ เพราะกฎหมายรัฐธรรมนูญในปัจจุบัน มีคุ้มครองอยู่ว่า ชุมชนที่เป็นชุมชนดั้งเดิมมีสิทธิในที่ดินของตัวเอง ในทรัพย์สินของตัวเอง คือการสู้ของเราต้องไปสู้ที่ศาลปกครองให้เพิกถอนโฉนดที่ดิน และการที่เราสามารถขอเพิกถอนได้ ถึงแม้ว่าเรามีเอกสารสิทธิ์ก็ตาม เราจะต้องแสดงให้เห็นถึงประวัติของเราให้ได้ว่าเรามีที่อยู่อาศัยที่นี้มาก่อน แล้วเขามาอ้างสิทธิ์ที่หลัง มาออกโฉนดทับที่ของเรา ที่เราอยู่อาศัยมานานแล้ว เพราะฉะนั้นประวัติของชุมชน และข้อมูลต่างๆ ต้องแสดงให้เห็นชัด ทั้งเรื่องสุสาน การทำฝัังสาแหรกตระกูล มีความสำคัญมากๆ ทั้งหมด เราทำข้อมูลเพื่อที่จะชี้แจงว่าพวกเราได้อาศัยอยู่ที่นี่มาก่อน

ในการที่เราจะต่อสู้ทั้งหมดนี้ เข้าใจว่าเรื่องชุมชนศาลก็มีความยืดหยุ่นมากอยู่เหมือนกัน และมีความระมัดระวังมาก เพราะไม่รู้จักชุมชน และธรรมดาผู้พิพากษาจะตีความตามลายลักษณ์อักษร เพราะฉะนั้นจะอย่างไรจึงจะให้ผู้พิพากษามีแนวโน้มที่จะคิดว่าพิพากษาตามความเป็นธรรมมากกว่าที่จะพิพากษาตามลายลักษณ์อักษร และเราต้องให้สื่อมวลชนช่วยพวกเรา เพื่อที่จะสร้างกระแสทำให้เกิดความเป็นธรรม ให้ศาลรู้สึกไปด้านนี้ด้วย และการตัดสินจะต้องมีความเป็นธรรม มีความเมตตากรุณาด้วย แต่ถ้าศาลช่วยไม่ได้จริงๆ คิดว่ากระทรวงวัฒนธรรมเขาน่าจะช่วยให้ ในเรื่องพื้นที่วัฒนธรรม แต่จะช่วยให้แค่ไหนนั้นต้องดูกันต่อไป

ผมมีความหวังว่าที่พวกเราได้ร่วมกันต่อสู้จะประสบผลสำเร็จ ให้ความเป็นธรรมเกิดขึ้นให้ได้ พวกเราจะช่วยให้ได้เท่าที่จะทำได้ เราจะต้องจับมือกันไปด้วยกัน สร้างความเข้าใจให้ศาลได้เข้าใจและให้ความเป็นธรรม และต้องให้สื่อช่วยด้วย เพราะสื่อมันมีความสำคัญมากๆ

ขอให้พวกเราเข้มแข็งไว้ และมีความสามัคคีกัน เพราะถ้าเราขาดความสามัคคีจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งสามารถรังแกพวกเราได้ง่าย และขอให้พวกเราทุกคนร่วมมือกันจริงๆ อย่าท้อ และขอให้พวกเราประสบความสำเร็จสามารถทำให้เกิดความยุติธรรมขึ้นมาได้ และมีความสำเร็จอยู่ได้อย่างมีความสุข มีไฟฟ้า น้ำประปา มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง ให้ได้ตามความปรารถนาทุกอย่าง

พลเอกสุรินทร์ พิกุลทอง :

ผมเห็นว่าสุสานจะเป็นหลักฐานที่สำคัญ เช่น ที่เกาะทรายดำ ชุมชนบ้านทุ่งหัว ส่วนในชุมชนราไวย์ข้อมูลแผนที่ ข้อมูลสุสาน และสาแหรกตระกูลที่ทำได้ตอนนี้ ก็ต้องทำต่อไปให้ครบถ้วน และต้องหารูปมาใส่ด้วย และถ้าสามารถโยงต่อไปว่าคนกลุ่มนี้ได้ทำมาหากินที่เกาะไหนบ้าง โดยทำแผนที่แสดงประกอบก็จะชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อที่จะเอาข้อมูลเหล่านี้เป็นหลักฐานสำคัญให้ได้ และการที่จะเป็นหลักฐานสำคัญได้ต้องมีผู้รับรองข้อมูลเหล่านี้เป็นจริง เชื่อถือได้โดยการหาข้อมูลจากเอกสารวิจัย จากนักประวัติศาสตร์ ต้องหาว่ามีใครบ้างที่ได้ทำเรื่องนี้ไว้ แล้วมารวมกลุ่มกัน แต่ชาวเลทำตามลำพังไม่ได้ ต้องมีสื่อมวลชน มีองค์กรต่างๆ มาช่วยเพื่อมารับรองข้อมูลที่ทำนี้เป็นข้อมูลจริง

การที่เราจะรับรองข้อมูลนี้ว่าเป็นจริงได้ เราต้องจับมือกับฝ่ายปกครองด้วย ตั้งแต่นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และหาพันธมิตร โดยเฉพาะศาล พูดคุยกับศาล และขออย่าเพิ่งพิพากษา ขอชะลอเพื่อจัดทำข้อมูลเหล่านี้ก่อน โดยการขอศาลนั้นต้องมีภาคประชาสังคม ภาคสื่อมวลชนไปช่วยด้วย

ข้อมูลหลักฐานที่เราหามาได้ แล้วทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือได้ว่าข้อมูลหลักฐานนี้เป็นจริง แล้วสามารถที่จะไปยื่นศาลได้จะต้องทำอย่างไร เพราะฉะนั้นหลายๆ ฝ่ายต้องเข้ามาร่วมกันทั้งชุมชน องค์กรต่างๆ สื่อมวลชน และที่สำคัญมากที่สุดในขณะนี้ คือ ฝ่ายปกครอง โดยที่เราจะหาอย่างไรให้เห็นว่านี่คือชุมชนหนึ่งของประเทศไทย

ในคราวที่มาครั้งที่แล้ว ได้พูดกับฝ่ายปกครองว่าให้จัดการให้ถูกต้อง และเห็นว่าชุมชนชาวนานั้นเป็นชุมชนหนึ่งในพื้นที่นี้ และมีศักดิ์และสิทธิ์ที่จะอยู่ได้

สิ่งที่ยากที่สุดคือฝ่าย交投ไม่ใช่รัฐ แต่เป็นเอกชน เราต้องคุยกับเอกชนเหมือนกันโดยมีองค์กรที่ช่วยเหลือเรื่องนี้ทำหน้าที่ประสานให้มีการจับเข้าคุยกัน สร้างความเข้าใจร่วมกัน

เรื่องแผนที่ การทำข้อมูลสืบประวัติ โดยเขียนเป็นโครงการ ทำเป็นแผนงานขึ้นมาแล้วเสนอ พอข.ขอสนับสนุนงบประมาณได้ และขอให้ทำเร่งด่วนก่อนที่จะหมดวาระ ส่วนการบ้านของชุมชนคือเราต้องมีความสามัคคี เรื่องใดที่ผิดกฎหมายอย่าทำ ทำให้เห็นว่าชุมชนเราเป็นชุมชนที่สะอาดทั้งใจ ทั้งกาย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน

ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ :

ผังตระกูลต้องเชื่อมโยงกับสถานที่ด้วยว่าตระกูลไหน อยู่ที่ไหน มีอาชีพอะไร เอามาเชื่อมกับที่ชุมชนราไวย์ และสุสานต้องรู้ว่าเก่าขนาดไหน เริ่มตั้งแต่เมื่อไหร่ ต้องเอามาเชื่อมกับผังตระกูลด้วย

คุณเตือนใจ ดีเทศน์ :

มติคณะรัฐมนตรีฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวเล เป็นเรื่องมือที่เราจะต้องทำให้เป็นจริง เพราะเป็นมติที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๕๐ เพราะปัญหาหลักของพวกเรา คือที่อยู่อาศัย ที่ทำกินและพื้นที่ทางวัฒนธรรม

การฟ้องศาลปกครอง ตอนนี้เรามีเพื่อนที่เป็นนักวิชาการทางด้านมานุษยวิทยาแล้ว และเพื่อนที่เราต้องหาคือนักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ นักวิชาการด้านกฎหมายที่จะสามารถช่วยให้พวกเราชนะคดีหรือประนีประนอมกับเอกชน

พื้นที่ที่อยู่อาศัยนี้ได้เกี่ยวข้องกับกระทรวงวัฒนธรรม กรมที่ดิน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวกับกรมทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่งของกรมประมง

เรื่องเฉพาะหน้าที่ยังไม่ได้แก้ไขคือคุณภาพชีวิตของพวกเรา

๑) เรื่อง ไฟฟ้า น้ำประปา ห้องส้วม ปัญหาตอนนี้คือ ชุมชนเป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ ทำให้การประปา ไฟฟ้า ไม่สามารถเข้ามาต่อน้ำ ต่อไฟ ให้ได้

๒) เรื่องการศึกษา เพราะส่วนใหญ่เด็กๆ จะเรียนจบแค่ ป.๖ แล้วไม่ได้เรียนต่อ ทำให้ไม่มีอาวุธทางปัญญาที่จะต้องสู้กับนายทุนเรื่องการฟ้องร้องคดี เพราะฉะนั้นชุมชนของเราต้องมาร่วมกันคิดว่าลูกหลานของเราต้องมีการศึกษาที่ดีขึ้น

๓) เรื่องอาชีพ ที่จะต้องมีรายได้ให้พอดี พอกิน ที่จะทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งส่วนใหญ่ในชุมชนผู้หญิงจะมีอาชีพต๋อยหอย ส่วนผู้ชายจะออกเรือประมง ส่วนคนที่ไม่มีเรือก็จะไปหาปลาโดยไปกับเรือประมงของเพื่อนบ้าน

ผู้ที่จะสามารถมาช่วยเราได้ในเรื่องคดี คือฝ่ายตุลาการ หรือศาลปกครอง และฝ่ายนิติบัญญัติ ส.ส., ส.ว. เราต้องส่งตัวแทนไปหาเขา เพื่อ

ให้เขาเข้ามาสนใจ และช่วยเหลือเรา เพราะว่าเขาสามารถตั้งกระทู้ถาม
รัฐบาลในเรื่องปัญหาของพวกเราได้ เป็นต้น และองค์กรอิสระ เช่น คณะ
กรรมการสิทธิมนุษยชน ที่ได้เคยร้องเรียนรัฐบาลไปแล้วนั้น เราต้อง
ติดตามความคืบหน้าด้วย และการสร้างกระแสสังคมเพื่อให้สังคมเข้าใจ
โดยผ่านทางสื่อมวลชน โดยเราต้องใช้หลายๆ ช่องทางเพื่อให้เกิดความ
สำเร็จทีละน้อย

ขอให้เรามีกำลังใจ เข้มแข็ง ใช้ปัญญา ใช้ความรู้ ต่อสู้ด้วยความรู้
ด้วยกฎหมายให้มากขึ้น และให้มีเพื่อนมาช่วยพวกเราให้มากขึ้น

ผู้นำชาวเล อ่านคำประกาศประวัติศาสตร์ชุมชนชาวเลราไว
จังหวัดภูเก็ต และทำพิธีเปิดป้าย “ถนนในหลวงเสด็จ”

ปี ๒๕๐๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จมาเยี่ยม
ชาวเลชุมชนราไว และได้ประทับยืน ณ จุดนี้ ซึ่งประวัติศาสตร์
ครั้งนั้น พี่น้องเห็นว่าเป็นความสำคัญ และจดจำไม่เคยลืม

นับจากนั้นมา ๕๓ ปีที่ได้เคยเสด็จประพาสชุมชนราไว วันนี้
พวกเราชาวเลชุมชนราไวได้แสดงความจงรักภักดีและสำนึกในพระ
มหากรุณาธิคุณยิ่ง โดยตั้งชื่อถนนสายนี้ว่า “ถนนในหลวงเสด็จ”
เพื่อรำลึกถึงพระองค์ท่าน และเป็นที่ยืนยันว่าพวกเราคือกลุ่มคนที่
อาศัยในดินผืนนี้มายาวนาน

๕๐ ปี
อศบ
รพพัฒน์

ชาวเล : ชุมชนดั้งเดิม มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ

: ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ

คณะนิติศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์

ทางออกในการช่วยเหลือชาวเล :

หลังจากที่ได้ไปที่สุสานบนเกาะเฮ แล้วทำให้เชื่อได้ว่า ชาวบ้าน
ชุมชนราไวย์ได้เคยอาศัยอยู่ที่นี่มาเป็นร้อยปีแล้ว ที่สุสาน เป็นที่ที่มีไว้
เพื่อประโยชน์สาธารณะ ถ้าเราตั้งสุสาน เหตุผลสำคัญ คือว่าเราได้ให้
สาธารณะชนเอามาใช้สำหรับเป็นกุศลสถานกับผู้ตายไปแล้ว สุสาน
จึงมีลักษณะเป็นที่สาธารณะประโยชน์ และที่สาธารณะประโยชน์นั้น
เอกชนถือกรรมสิทธิ์ไม่ได้ และถ้ามีการออกเอกสารสิทธิ์ เช่น มีการออก
โฉนดทับที่สุสาน ผู้ที่ใช้สุสานหรือสาธารณะชนทั่วไปซึ่งเป็นผู้ใช้สุสาน ก็
ไปพิสูจน์ว่าที่ตรงนี้เป็นที่สุสาน การออกโฉนดจึงเป็นการออกโฉนดทับที่
สาธารณะ การออกโฉนดทับที่สาธารณะประชาชนซึ่งมีสิทธิ์ที่จะใช้ที่
สาธารณะนั้นก็ไปขอร้อง ยื่นคำร้องกับกรมที่ดินขอให้ไปเพิกถอนโฉนด
ได้ไม่ว่าโฉนดนั้นจะออกมานานแค่ไหนแล้วก็ตาม ก็สามารถเพิกถอนได้

ควรใช้เอกสารหลักฐานอะไรที่บอกได้ว่าที่ตรงนั้นเป็นที่สาธารณะ?

ในกรณีสุสาน หลักฐานคือตัวของสุสาน สามารถพิสูจน์ตัวเองได้

กรณีชาวเลควรจะเริ่มต้นอย่างไรในการพิสูจน์สิทธิ์ตรงที่สุสาน :

อย่างแรกสุดถ้าหากว่าเป็นที่สุสาน ก็ให้ไปยื่นคำร้องขอต่อศาล ให้ศาลแสดงสิทธิ์ว่าที่ตรงนี้เป็นที่สาธารณะ แต่ก่อนจะยื่นไปที่ศาล สามารถยื่นไปที่กรมที่ดินก่อนก็ได้ โดยขอให้กรมที่ดินไปแสดงสิทธิ์ว่าที่ตรงนี้เป็นที่สาธารณะ เป็นที่ที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน แล้วกรมที่ดินได้ออกโฉนดไปผิดพลาด ผิดหลง แต่ถ้ากรมที่ดินไม่ยอมในกรณีนี้ เราก็ไปขอให้ศาลปกครองเขาพิจารณาเพื่อที่จะสั่งให้กรมที่ดินดำเนินการ

แต่วิธีที่โดยทั่วไปที่จะเกิดขึ้น คือว่าประชาชนจะเข้าไปใช้ที่สาธารณะนั้น เอกชนที่เขาเป็นเจ้าของหรืออ้างตัวว่าเป็นเจ้าของเขาจะไม่ยอมให้ใช้ ในกรณีอย่างนี้ประชาชนก็ฟ้องว่าเขาไม่สิทธิ์ใช้ หรือมิฉะนั้นก็จะถูกฟ้องจากเจ้าของที่ดินว่าเข้ามาโดยไม่ได้รับอนุญาตแล้วก็ต่อสู้คดีกันในศาลว่าที่ตรงนี้เป็นที่สาธารณะหรือไม่

หลักฐาน คือ ๑.ตัวที่ดิน ๒.พยานบุคคลซึ่งรู้เห็นอยู่ว่าที่ตรงนี้เป็นที่สาธารณะหรือเป็นที่สุสานเก่า แต่ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าเป็นที่สุสานจริง

ในหมู่บ้านชุมชนชาวเลเราไวย์ที่อยู่ปัจจุบันมีกรณีคือเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ชาวบ้านเชื่อว่าได้สืบทอดมานาน หลายร้อยปี อยู่ๆ มีเอกชนมาออกเอกสารสิทธิ์ มีการฟ้องร้องกับชาวเล ๑๐ ราย และชาวเลแพคดีไป ๒ ราย ปัญหา คือชาวเลมีปัญหาในเรื่องกฎหมาย

ผมได้อ่านคำพิพากษาแล้ว ศาลได้ต่อว่าชุมชนว่านอกจากเจ้าตัวกับภรรยาที่อ้างว่าที่ตรงนี้เป็นสาธารณะแล้ว ไม่มีคนอื่นมาให้การเลย

ไม่มีคนในชุมชนมายืนยันว่าที่ตรงนี้เป็นที่สาธารณะ หรือยืนยันว่าตรงนี้เป็นที่ที่เขาสร้างบ้านมาแต่เก่าก่อน ศาลบอกว่ามีแต่จำเลยกับภรรยาของจำเลยมาอ้างว่าตรงนี้เป็นที่ที่ตัวเองอยู่มาเก่า ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเขามีหนังสือทางราชการ มีโฉนดที่ดิน แล้วจะให้ศาลเชื่อใครละครับ?

เพราะฉะนั้นชุมชนต้องรวมตัวกันให้เหนียวแน่น ต้องช่วยเหลือกัน ถ้าใครเป็นคดีต้องไปให้ความจริงกับศาล ถ้าชุมชนไม่ช่วยกันไปเป็นพยานในศาลทำให้น้ำหนักของฝ่ายจำเลยน้อย

กรณีพิพาทเกิดขึ้นระหว่างชาวเลที่ถูกนายทุนออกเอกสารสิทธิ์ทับพื้นที่ในฝั่งอันดามัน มีมากมาย

ตัวชุมชนมีสิทธิ์เข้าไปร่วมแสดงหลักฐานหรือชุมชนขอให้ศาลแสดงสิทธิ์ หรือว่าไปช่วยกันให้การว่าที่ตรงนี้เป็นที่ที่ชุมชนเคยใช้กันมา วิธีที่ดีที่สุดหลักฐานที่ใช้พิสูจน์ได้ว่าเคยเป็นชุมชนมาตั้งแต่ก่อน พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นปีที่ประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าไม้

ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๘๔ นั้น ใครมาอยู่ในที่ดินได้ ๙-๑๐ ขึ้นไป ตามกฎหมายตรา ๓ ดวง หรือกฎหมายเก่าสมัยโบราณ แค่อธิ์ว่าคนนั้นมีสิทธิ์

เท่าที่ฟังมา ชาวเลอยู่ในหลายชุมชนก็มีหลักฐานว่าเคยเข้าโรงเรียนมาแล้วตั้งแต่หลัง พ.ศ. ๒๔๗๕ เพราะฉะนั้นหลักฐานว่าเคยเรียนในโรงเรียน ก็แสดงว่ามีหลักฐานว่าเคยเป็นแหล่งชุมชน เพราะโรงเรียนย่อมไม่ตั้งอยู่ในป่า ส่วนเอกสารสิทธิ์จะมีกันก็ต้องหลังจากประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ดินแล้วใน พ.ศ. ๒๔๙๗

ถ้าหากว่าเค้าอ้างสิทธิ์ทับที่เป็นที่ของชุมชนมาแต่ก่อน แล้วชุมชนนั้นใช้ที่ดินในฐานะที่เป็นที่สาธารณะ (เพราะสมัยก่อนการตั้งชุมชน

ไม่ใช้การเอาที่ดินนั้นเป็นเจ้าของ) เป็นการตั้งชุมชนหมายความว่าอ้างสิทธิ์ที่จะอยู่ร่วมกันเป็นที่อยู่อาศัย ใช้ทำกิน สิทธินั้นก็ยังคงดำรงอยู่จนกระทั่งปัจจุบันนี้ และรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๐ ก็ยังรับรองอีกชั้นหนึ่ง และในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.๒๕๕๐ ได้รับรองไว้ในมาตรา ๖๖ ว่า

“ชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม มีสิทธิใช้สอย และได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งที่อยู่อาศัย ใช้ทำกินด้วยฯ”

แนะนำว่า (๑) ควรทำความรู้เหล่านี้นี้ให้เป็นที่เข้าใจกันของพี่น้องประชาชน (๒) นักกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการเป็นที่ปรึกษาหรือว่าทำคดีให้กับพี่น้องชาวเล ก็ต้องอ้างสิทธิ์อันนี้ แต่เท่าที่ได้ดูในคดีที่ผ่านมามักจะอ้างว่าชาวเลได้กรรมสิทธิ์ว่าที่ดินแปลงนั้น แปลงนี้ เป็นของครอบครัวนั้น ครอบครัวนี้ พอไปอ้างอย่างนั้น คนอื่นเขาไม่เอาด้วย เพื่อนบ้านคนอื่น ๆ เขาบอกเขาไม่รู้ ไม่เห็น แต่ถ้าหากว่าเราจะต่อสู้อ้างสิทธิ์เราก็ต้องอ้างสิทธิ์ว่าเป็นที่อยู่ที่เราเราใช้อาศัยอยู่กันมาตั้งแต่ดั้งเดิม อย่างนี้ก็มีคนสนับสนุน

สมัยก่อนคนที่มาอยู่ในที่ของชาวเล เขาไม่ได้คิดว่าจะเอาไว้เป็นกรรมสิทธิ์ คืออยู่อาศัยไว้พักแดด พักลม ในระหว่างการทำมาหากิน แล้วเมื่อถึงเวลาพันทนแล้วเค้าก็โยกย้ายไปอยู่ถิ่นอื่น แต่ที่นี้เห็นได้ชัดว่าได้อยู่อย่างต่อเนื่องมาตลอดก่อน พ.ศ.๒๔๘๒ เราก็ต้องไปอ้างกันให้ชัดเจนในศาล

อาจารย์มองอย่างไรว่าที่ผ่านมาคดีของคนจนเกี่ยวกับเรื่องที่ดินที่อยู่อาศัยมานานแล้วถูกเอกสารสิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นสิทธิของเอกชนหรือราชการเข้าไปทับที่ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะเป็นฝ่ายแพ้ มีข้อสังเกตพิจารณาอย่างไรว่าคนอยู่เก่าก่อนทำไมถึงไม่ได้รับความเป็นธรรม

ปัญหาข้อที่ ๑ เรื่องการพิสูจน์ความจริงว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ถ้าชาวบ้านไม่สนใจเรื่องความเป็นจริง หรือไม่พยายามนำหลักฐานไปพิสูจน์ความจริง ผลก็คือศาลจะรับฟังหลักฐานของทางราชการ ซึ่งโดยทั่วไปคือคนที่อ้างตัวว่าเป็นเจ้าของที่ดินก็มักจะอ้างเอกสารสิทธิ์ที่ดิน ซึ่งเป็นเอกสารทางราชการ ศาลก็ต้องรับฟังอยู่แล้ว แต่ว่าเอกสารทางราชการนั้นจะรับฟังได้ก็ต่อเมื่อ เป็นเอกสารที่ได้มาโดยถูกต้อง เอกสารบางกรณีได้มาไม่ถูกต้องเพราะว่าเป็นการออกโฉนดทับที่ ซึ่งมีผู้อื่นอยู่ก่อน และผู้อยู่ก่อนถ้าเขาอ้างได้ว่าเขาอยู่บนที่สาธารณะ คือที่ดินที่มีไว้สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือมีไว้เพื่อประโยชน์สาธารณะแล้วเขาไปใช้ประโยชน์อยู่ มีคนมาออกโฉนดทับที่ลงไป โฉนดนั้นก็ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อโฉนดนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ขอให้เพิกถอนโฉนดได้

ปัญหาคือตัวชาวบ้านเองไม่รู้วิธีการพิจารณาอะไรสักอย่าง คือศาลก็พิจารณาไปตามตัวอักษร

จึงจำเป็นต้องมีทนาย และทนายตามปกติก็มีคนที่จะให้บริการนี้ เช่น สภานายความ กรมอัยการ ซึ่งมีฝ่ายช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือกระทรวงยุติธรรมก็มีการช่วยเหลือ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ สภานายความ รวมทั้งทนายความทั้งหลายที่เป็นนักกฎหมายที่จะไปว่าคดีแทนประชาชน ก็ต้องเอาความจริงมาว่ากัน

การพิสูจน์ความจริง โดยที่ศาลคนกลางเป็นคนฟัง โดยให้ทั้ง ๒ ฝ่าย ซึ่งตัวชาวบ้านหรือตัวคนฟ้องเองก็ว่ากันไปตามคำถามที่ทนายของอีกคนหนึ่งถาม ซึ่งชาวบ้านก็ไม่ว่าจะพูดอะไรดีให้มีน้ำหนัก และศาลก็ไม่มีกระบวนการในการไต่สวนที่ลงลึกไปถึงความยุติธรรมนั้นมีปัญหาหรือไม่ว่าศาลสามารถมีเครื่องมือที่จะไปพิสูจน์ตรงจุดนั้นได้

ศาลมีเครื่องมือครับ ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ศาลซักไซ้ได้ แต่มีปัญหาว่าจะมีประเด็นที่ศาลควรซักไซ้หรือไม่ ซึ่งกรณีนี้ต้องโต้แย้งกันก่อน การโต้แย้งกันประชาชนที่ไปขึ้นศาล ถ้าหากว่าเห็นว่ามีข้ออะไรที่ตัวเองจะขอล่าก็ขออนุญาตศาล แบบเป็นเรื่องธรรมดา เหมือนกับที่เราพูดกัน เพียงแต่เราไปกลัวศาลไม่กล้าพูดในศาลเอง เวลาที่เราจะขอพูดความจริงเราก็ขออนุญาตศาลว่า “ใต้เท้าขอรับ หรือศาลที่เคารพขอรับผมมีเรื่องที่ยากจะแถลงต่อศาลฯ” ก็ขอเขาแถลงได้ แต่โดยทั่วไปประชาชนคิดว่าทำไม่ได้ เราต้องคิดว่าศาล คือผู้ให้บริการให้ความเป็นธรรม ความเป็นธรรมก็อยู่บนความเป็นจริง ถ้าเราพูดเพื่อแสวงหาความเป็นธรรม เอาความจริงมาตีแผ่ ศาลก็อนุญาต

โดยความเป็นจริงแล้วทุกวันนี้การให้ความเป็นธรรมกับประชาชนที่มีปัญหาเรื่องที่ดิน ที่ทำกิน กลายเป็นปัญหามากมายทั่วประเทศ อาจารย์คิดว่าได้เกิดอะไรขึ้น

๑. ปัญหาเกิดจากนักกฎหมายจำนวนหนึ่งก็ตีหรือว่าโจทก์ก็ตี มักจะไปกล่อมจำเลยบอกไม่ต้องไปศาล บอกว่าที่ฟ้องไปนั้นไม่ได้ต้องการอะไร แต่ฟ้องเพื่อเป็นหลักฐานถึงเวลาคุณไม่ต้องไปศาล ผลลัพธ์ก็คือ “จำเลยทิ้งความ” ภาษากฎหมายเรียกว่า “จำเลยขาดนัด” คือไม่ไปต่อสู้อคดี เมื่อไม่ไปต่อสู้อคดี ศาลก็ตัดสินฝ่ายเดียว แล้วเอาพยานหลักฐานของ

ฝ่ายโจทก์ที่กล่าวอ้างขึ้นมาแล้วตัดสินไปตามนั้น ถ้าไม่มีข้อสงสัยเพราะว่าจำเลยไม่มาให้การ อันนี้เป็นข้อเสียเปรียบของฝ่ายจำเลยที่ไว้วางใจโจทก์ เป็นข้อเสียเปรียบของคนจนที่ไม่เข้าใจในสิทธิของตนเอง ที่นี้เมื่อไปถึงศาล ศาลก็จะให้พุดเฉพาะเท่าที่ศาลถาม แต่ความจริงแล้วศาลที่ดีเขาจะซัก โดยซักว่าคุณเข้าใจคำถามหรือเปล่า และเข้าใจว่าอย่างไร และทนายความ อัยการ ก็ต้องถามใหม่ ให้ประชาชนที่ไปเป็นจำเลยหรือไปเป็นพยานได้เข้าใจและตอบได้ถูก แต่ถ้าเราไม่เข้าใจคำถามเราก็ถามเลยว่าคำถามหมายความว่าอย่างไร เราต้องเห็นศาลว่าเป็นผู้ใหญ่คนหนึ่งที่มาตัดสินความ ถ้าเรากลัวจนพูดไม่ออก คิดไม่ออก ก็จะลงไปตามช่องทางที่โจทก์กำหนดไว้ ก็มีโอกาสที่แพคดีมากขึ้น

๒. ประชาชนไม่ไปศาล หรือไปศาลแล้วไม่ต่อสู้ เพราะคิดว่าเสียค่าใช้จ่ายแพง ไม่มีเงินที่จะไปสู้ ถ้าไม่โกรธกันจริงๆ ก็ยอมไปก่อน พอยอมแล้วถูกเขาเกลี้ยกล่อมว่าสารภาพดีกว่า ถ้าสารภาพแล้วคุณเสียน้อยที่สุด พอสารภาพแล้วความจริงจะเสียมากกว่าที่เขาบอก

มีคนจำนวนมากถูกฟ้องข้อหาบุกรุก ความจริงไม่ได้บุกรุก แต่ถูกกล่อมว่าคุณสารภาพซิ ถ้าสารภาพแล้วจะเสีย ๒-๓ พันบาท ไม่ต้องติดคุก ไม่ต้องประกันตัว อย่างนี้บางทีประชาชนที่ไม่ผิดอะไรเลยก็ไม่สู้ยอมสารภาพไปว่าบุกรุกจากที่ถูกเขากล่อม อย่างนี้ก็ปัญหาในเรื่องการศึกษา

การสื่อสารมวลชนของเราเรื่องสิทธิยังมีน้อยอยู่ ว่าใครมีสิทธิอย่างไร เป็นเรื่องที่ต้องทำให้เกิดความเข้าใจในสังคมของเรา เพราะเราจะต้องอยู่ด้วยความจริง และความถูกต้อง ศาล อัยการ ทนายความ ประชาชน ก็มีหน้าที่แบบเดียวกัน

ในส่วนของตัวเอง มาตรฐานของศาล ยังเป็นเรื่องที่ตัวคนจนยังสามารถไต่ถามไต่ถามได้

ต้องไต่ถามไต่ถามศาลครับ เพราะเขาเป็นคนกลางในการตัดสิน แต่เราต้องให้ความจริงกับเขาให้มากที่สุด แต่ถ้ากลัว ก็บอกศาลเลยว่าตอนนี้ผมกลัวพูดอะไรไม่ออก เพื่อให้เขารู้ว่าตอนนี้ประชาชนตกตื่นใจไม่สามารถจะพูดกล่าวตามความรู้สึกนึกคิดของตัวเองได้ และศาลก็จะมีวิธีที่จะทำให้ไม่กลัว เพราะศาลมีหน้าที่จะต้องหาความจริง แต่ถ้าไม่บอกศาลก็จะไม่รู้ เพราะเข้าใจว่าทุกคนที่เข้ามาที่ศาลก็รู้เรื่องดีอยู่แล้ว

ในกรณีของชาวเล แม้แต่การที่เขาจะสื่อสารกับคนภายนอกก็ยังมีปัญหาเลยเพราะภาษามีความแตกต่าง ชาวบ้านมีสิทธิ์ขอใช้ถ้ำ

ในส่วนของตัวเอง และกระบวนการยุติธรรม เขาเอาเรื่องวิถีชีวิต ประเพณี ของชาติพันธุ์หรือคนกลุ่มน้อยเข้าไปพิจารณาด้วยหรือไม่ ศาลต้องพิจารณาเรื่องราวต่างๆ ตามความเป็นจริง รวมทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพทางจารีตประเพณี สภาพทางจิตวิทยา ของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เราซึ่งไปเป็นคดีในศาล เราก็ต้องให้ความจริงกับศาล และศาลก็ตัดสินเรื่องราวต่างๆ ให้ความเป็นธรรมโดยพิจารณาจากความเป็นจริง เราอย่าไปคิดว่าศาลรู้เรื่องราวทั้งหมดได้ แต่ศาลตัดสินเรื่องราวต่างๆ โดยดูว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร รวบรวมข้อเท็จจริง และพิจารณาข้อเท็จจริงตามสำนวน ว่ามีความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลกันอย่างไร แล้วตัดสินไปตามเหตุผลที่อยู่ในข้อเท็จจริง เพราะฉะนั้นถ้าข้อเท็จจริงไม่พอ ศาลอาจจะตัดสินพลาดได้ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีในศาลคือทำให้ความจริงปรากฏกับศาลมากที่สุด และสิ่งไหนที่เราเห็นว่า เป็นความจริงที่สำคัญ ทั้งเรื่องจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความรู้สึกนึกคิด เราก็กล่าวกับศาลได้

ขอให้อาจารย์แนะนำกับคนที่กำลังต่อสู้อยู่ มีวิธีการอะไรที่จะเป็นความหวังว่าตัวเองจะสามารถชนะคดีได้

๑. ต้องแสวงหาข้อเท็จจริง ต้องรู้ว่าคดีเป็นอย่างไร ต้องคุยกับนักกฎหมาย กับทนายความของเราว่าคดีนั้นเป็นอย่างไร ทางสู้เป็นอย่างไร เพื่อที่เขาจะได้หาข้อเท็จจริงได้ ในส่วนของนักกฎหมายก็ต้องให้ข้อเท็จจริง ให้ความคิดเห็น ให้แนวการดำเนินคดีกับเขา

๒. ในส่วนของชุมชน ต้องเชื่อในความเป็นจริง เอาความเป็นจริงมาตีแผ่ และกฎหมายก็ได้คุ้มครองสิทธิชุมชน ถู่ว่าชุมชนมีสิทธิที่จะใช้ ได้ประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเราก็ต้องร่วมกันต่อสู้ ร่วมกันชี้แจงทำให้คนเข้าใจ แล้วทำให้เป็นจริงตามที่กฎหมายได้วางไว้

ของจริงทั้งหลายหาไม่
กลายเป็นหุ่นไปหมดแล้ว
หม่อมราชวงศ์พรหมะมณเฑียร

อคิน รพีพัฒน์

ของจริงทั้งหลายหาไม่
กลายเป็นหุ่นไปหมดแล้ว
รวมทั้งสัตว์และมนุษย์

อคิน รพีพัฒน์

กันห้อยใบไม้เข้าตอ
ประของหม่อมเป่ากลีบมา
จากทะเลที่ไร้ปลา

Adm. 1/1/1/1

อาจารย์อคิน : กำลังใจสำคัญของ คนไทยพลัดถิ่น : คนไร้สัญชาติ

อาจารย์อคิน รพีพัฒน์ และอีกหลายท่าน เยี่ยมให้กำลังใจ เครือข่ายคนไทยพลัดถิ่น : คนไร้สัญชาติ ณ หน้ารัฐสภา ในขณะที่มาร่วมกันผลักดันกฎหมายสัญชาติ... ว่าด้วยการคืนสัญชาติไทยให้คนไทยพลัดถิ่น... ซึ่งปัจจุบันกฎหมายดังกล่าวผ่านสภาแล้ว และมีการจัดตั้งคณะกรรมการรับรองความเป็นคนไทยพลัดถิ่นที่มีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ใช้เวลาในการผลักดันยาวนานถึง ๑๐ ปี

สส. สว. กรรมการสิทธิ และผู้อาวุโสล้อมวงหารือเรื่อง
การผลักดันกฎหมายคนไทยพลัดถิ่น

อคิน รพีพัฒน์.. เจ้าที่กำตัวเป็นไพร่

โดย เพ็ญลักษณ์ รักดีเจริญ

กรุงเทพธุรกิจ ๒๙ เมษายน ๒๕๕๓

คำว่า ขนชั้นในสังคมได้กลายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งทางการเมือง เรื่องนี้นักมานุษยวิทยารุ่นบุกเบิกที่เป็นเจ้า แต่ชอบทำตัวเป็นไพร่...มีมุมมอง

แม้จะผ่านช่วงวัย ๗๗ ปีมาไม่นาน แต่นักมานุษยวิทยาคนนี้ยังห่วงใยสังคม และทำงานเพื่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดร.ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ เป็นที่รู้จักในเครือข่ายชุมชนและนักวิชาการเป็นอย่างดี

ท่านเป็นโอรสในหม่อมเจ้าเพ็ญนภดล รพีพัฒน์ (พระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ และหม่อมอ่อน) กับ หม่อมเจ้าหญิงทรงอัปสร กิติยากร ท่านมีฐานันดรศักดิ์เป็นเจ้า แต่ชอบทำตัวเป็นไพร่

ปัจจุบันท่านเป็นประธานมูลนิธิชุมชนไท และที่ปรึกษาด้านชุมชน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นนักวิชาการรุ่นแรกๆ ที่ทำวิจัยเชิงคุณภาพ เคยทำงานองค์การพัฒนาเอกชนเกี่ยวกับชุมชนและเอดส์ มีผลงานเขียนมากมาย โดยเฉพาะเรื่อง “สังคมไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ๒๓๒๕-๒๔๑๖” หนังสือหนึ่งในร้อยเล่มที่คนไทยควรอ่าน

ในช่วงที่ท่านอายุมากขึ้น จึงทำงานชุมชนน้อยลง แต่ยังคงทำงานกับคนยากจนอย่างต่อเนื่อง ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช บอกว่า ท่านเป็นนักเล่านิทาน เล่าเรื่องสลับตรอกได้ นางเลิ้ง ด้วยการตีความตามความเป็นจริง และไม่ชอบพูดภาษาวิชาการที่ฟังดูยากๆ

หากอยากรู้ว่า **ทำไมเป็นเจ้าแล้วชอบทำตัวเป็นไพร่** อาจารย์บอกว่า ลองไปอ่านที่ผมเขียนในหนังสือ ‘มองสังคมผ่านชีวิตในชุมชน’ แล้วจะเข้าใจผม

หากมีคนพูดถึงนักวิชาการที่เป็นเจ้า แต่อยากเป็นไพร่ นั้นหมายถึงอาจารย์ใช้ไหมคะ

ในยุคหนึ่งกลุ่มชนชั้นสูงก็มองว่าผมเป็นแกะดำ เวลาผมอยู่กับชนชั้นระดับเดียวกัน ผมจะรู้สึกวางตัวไม่ค่อยถูก ผมจะคุยกับคนในสลัมได้ดีกว่านายทุนหรือนักธุรกิจ สมัยหนึ่งผมทำงานกับอาจารย์ปวย อึ้งภากรณ์ ทำให้ผมเข้าใจคนยากคนจนสมัยเรียนที่อังกฤษ ผมเรียนวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงมาก ตอนนั้นเสด็จปู่ผมก็เรียนที่นั่น มีทั้งพวกผู้ดีอังกฤษ และนักเรียนทุน ถ้าผมเดินมากับเพื่อนนักเรียนทุน กลุ่มเพื่อนที่เป็นผู้ดีจะไม่ทักผม เพราะในอังกฤษมีความต่างทางชนชั้นสูงมาก

เป็นนักวิชาการที่เข้าใจคนระดับรากหญ้าเป็นอย่างดี ?

ตอนเด็กๆ ช่วงที่พ่อผมเป็นผู้พิพากษา ผมต้องมาคอยพ่อที่ศาล เพื่อกลับบ้านกับพ่อ ผมชอบเดินไปคุยกับนักโทษที่ถูกคุมขัง ผมสนใจชีวิตคนที่มีปัญหา การที่ผมเป็นนักมนุษยวิทยา ผมต้องทำการค้นคว้าที่ลึกซึ้ง โดยให้สนใจชีวิตคนยากไร้ ตอนผมทำวิจัยปริญญาเอกผมทำเรื่องชุมชน ผมยังจำได้ว่า ตอนเข้าไปทำงานสลัมแถวนางเลิ้งสองปี ตอนนั้นบ้านผมอยู่แถวนั้น พอเด็กๆ คนในสลัมก็เดินมาส่งผม พวกเขาสนใจมาก แต่คนในสลัมก็กลัวคนข้างนอก

แล้วอาจารย์มองเรื่องชนชั้นในสังคมอย่างไรคะ

เรื่องชนชั้นพูดยากครับ แล้วคุณหมายความว่าชนชั้นว่ายังไง ตอนนี้มีกรเอาเรื่องชนชั้นมาเป็นเครื่องมือ แต่ชาวบ้านคิดอีกแบบ เพราะมีการบิดทวงวาทกรรม ผมคิดว่าคำว่า อำมาตย์ ชาวบ้านไม่รู้จักหรอกครับ จริงๆ แล้วชาวบ้านไม่ชอบข้าราชการ อยากให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบ แต่มีคนมาเปลี่ยนใช้คำว่า อำมาตย์ เพราะมุ่งประเด็นที่สูงกว่านั้น แม้กระทั่งนักวิชาการก็ให้ความหมายชนชั้นไม่เหมือนกัน จริงๆ แล้วชาวบ้านไม่ได้คิดเรื่องชนชั้น แต่มีคนจับเรื่องชนชั้นขึ้นมา เพราะคนร่ำรวยเป็นที่พึ่งไม่ได้ มักจะเอาเปรียบคนจน

แม้กระทั่งคำว่าชนชั้นในสังคมก็ยังตีความต่างกัน?

คือเรานักวิชาการหรือนักการเมืองที่ตลาดพยายามปั่นแต่งคำเพื่อประโยชน์ตัวเอง ความขัดแย้งจริงๆ ในระบบชาวบ้าน ไม่ใช่อำมาตย์กับชาวบ้าน ชาวบ้านขัดกับคนสองพวกคือ ข้าราชการกับนายทุน เวลามีปัญหา ข้าราชการมักไปช่วยนายทุน ชนชั้นที่เกิดขึ้นจริงๆ ผมว่าเป็นชนชั้นนายทุนกับชาวบ้าน

ในทัศนะของอาจารย์ ชนชั้นเป็นปัญหาหรือไม่ เพราะมีการถกเถียงในสังคมมากในเรื่องนี้

สมัยรัตนโกสินทร์มีไพร่ มีเจ้านาย สมัยนั้นมีการแบ่งแยกระหว่างขุนนางกับพระเจ้าแผ่นดิน โดยระบบสถาบันพระมหากษัตริย์เข้าไปค้ำอำนาจเพื่อไม่ให้ขุนนางที่มีอำนาจกดขี่ขุนตริตไพร่ ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สถาบันกษัตริย์เป็นที่เคารพของประชาชน เพราะพระมหากษัตริย์ไม่ได้เข้าข้างขุนนาง

แต่พอมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง แต่พวกเจ้านายก็ยังคุมขุนนางอยู่ จนมาถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ ขุนนางเริ่มมีอำนาจมาก และระบบสถาบันกษัตริย์จะค้ำอำนาจพวกอำมาตย์หรือข้าราชการเหมือนสมัยโบราณไม่ได้แล้ว ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างไร ระบบอุปถัมภ์ก็ยังคงอยู่ในสังคม

คำว่า ชนชั้นในสังคมไทย กลายเป็นเครื่องมือทางการเมือง?

ถ้าชนชั้นหมายถึงคนที่มีฐานะใกล้เคียงกัน มีความเป็นอยู่คล้ายๆ กัน มีความคิดเห็นร่วมกันว่าเป็นพวกเดียวกัน ส่วนระบบอุปถัมภ์ มีผู้อุปถัมภ์ ผู้เป็นนาย และผู้รับการอุปถัมภ์ รูปแบบนี้เรียกว่าความสัมพันธ์แนวดิ่ง แต่ความสัมพันธ์ชนชั้นเป็นความสัมพันธ์แนวราบ

ถ้าเราเป็นสังคมแบบอุปถัมภ์จริงๆ ก็จะไม่มีชนชั้น ถ้าความสัมพันธ์แนวราบมีมาก และความสัมพันธ์แนวดิ่งมีน้อย ถึงจะมีชนชั้นเมืองไทยอยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านจากสังคมที่เป็นระบบอุปถัมภ์มาสู่สังคมอีกแบบ เราพบว่า คนที่มีความสัมพันธ์ที่เป็นระดับเดียวกันจะมารวมตัวกันมากขึ้นและต่อต้านคนอีกชั้น ระบบทุนนิยมทำให้เกิดการแบ่งแยกแบบนี้มากขึ้น ทั้งๆ ที่สมัยก่อนสังคมไทยไม่มีชนชั้น เพราะเป็นสังคมแนวดิ่งมากกว่า แต่ตอนนี้ในช่วงเปลี่ยนผ่าน

เป็นช่วงที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลง?

ในกรุงเทพฯ มีชนชั้นกลางและพวกทุนนิยมจำนวนมาก คนกรุงเทพฯ มีระบบอุปถัมภ์น้อยกว่า พวกเขาเลือกผู้แทนเพื่อเป็นตัวแทน แต่คนต่างจังหวัดบางแห่ง ไม่ได้เลือกผู้แทน แต่เลือกผู้อุปถัมภ์

จะเรียกว่า สังคมไทยมีการจัดลำดับชนชั้นด้วยอำนาจและเงินจะได้ไหม?

เมื่อก่อนไม่ได้เป็นอย่างนี้ ผมจะเล่านิทานให้ฟังเรื่องหนึ่ง จะได้ไม่พูดเชิงนามธรรมอย่างเดียว เมื่อหลายสิบปีที่แล้ว ผมทำงานที่กองคดีศาลแขวง มีเศรษฐีคนหนึ่งมาหาหัวหน้ากอง เขาเดินเข้ามาในห้องที่มีตำรวจตำรวจพวกหนึ่งยกมือไหว้อย่างนอบน้อม อีกพวกถอยหลังมา แล้วบอกว่า “จะไหว้มันดีไหม เพราะมันรวยมหาศาล แต่เลวระยำ” สมัยก่อนเรายังจัดลำดับคนด้วยคุณธรรม แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยน คนเห็นเงินสำคัญมากขึ้น

ระบบอุปถัมภ์ในยุคปัจจุบันเปลี่ยนไปอย่างไรคะ

ระบบอุปถัมภ์สมัยโบราณยังใช้ได้ คนร่ำรวยมีฐานะไม่รู้จักเอาเงินไปใช้ทำอะไร ก็แจกจ่ายแบ่งปันให้คนอื่น และค้ำจุนพุทธศาสนา สมัยก่อนเราวัดคนคุณภาพด้วยความดี และธรรมะ เวลาเลือกคนมาเป็นผู้ใหญ่บ้าน ต้องเลือกคนที่มีคุณธรรม เคยบวชเป็นพระ แต่ตอนหลังเลือกคนมีเงิน จากฐานที่เคยยึดว่าต้องเป็นคนที่มีคุณความดีเปลี่ยนมาเป็นคนมีเงิน เพราะสมัยนี้ระบบทุนนิยมเข้ามาครอบงำ สะสมเพื่อตัวเอง ใช้เงินซื้ออุปกรณ์เพื่อความสุขทุกอย่าง

หลายคนคิดว่า เรากำลังสู้กับชนชั้นที่ไม่เป็นธรรมในสังคม?

ผมไม่รู้ว่า พวกที่ออกจากป่าคิดยังไง มีหลายคนเคียดแค้นสถาบัน คิดว่า สถาบันมีส่วนเกี่ยวข้อง มีความแค้นอยู่ในใจ มีความคิดจะต่อสู้ ผมคิดว่า ถ้าเมืองไทยไม่มีสถาบันกษัตริย์จะลำบากมาก คนไทยจะฆ่ากันมากขึ้น เมื่อก่อนสยามประเทศจะมีหลายเผ่าพันธุ์ แต่มาอยู่ร่วมกัน เพราะสวามิภักดิ์ต่อสถาบันเดียวกัน

จำได้ว่า หลังสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พวกอเมริกันพยายามมากในการดึงให้คนไทยไปเรียนต่อต่างประเทศ ผมอยู่ต่างประเทศนาน จนมองเห็นความบกพร่องของสังคมตะวันตก ถ้าคุณไปเรียนเมืองนอกนานๆ สิบล้านหรือยี่สิบล้าน เมื่อคุณกลับมาอยู่เมืองไทย คุณจะเรียนรู้สังคมไทยมากขึ้น แต่ถ้าไปแบบที่อเมริกันพยายามทำ คือไปเรียน ๒-๓ ปี ก็เหมือนถูกล้างสมอง จะเห็นอเมริกาวิเศษ จะไม่พยายามเข้าใจคนไทย

เจ้าไม่มีศาลหรือศาลไม่มีเจ้า
ไก่ไม่มีเจ้าและหมาพเนจร
สักทองเลือกใหม่ในสลัม
โลกที่กวีตร,

Chloe Kitchener

รพีพัฒน์

แล้วสังคมไทยมีจุดร่วมตรงไหนคะ

สมัยก่อนจุดร่วมของคนไทยคือ สถาบันพระมหากษัตริย์ แต่ตอนนี้มีคนนำเรื่องสถาบันกษัตริย์มาเล่น ซึ่งในประวัติศาสตร์ไม่เคยปรากฏ สืบเนื่องมาจากความคิดระบบสังคมนิยมหรืออิทธิพลความคิดจากตะวันตก แต่ผมให้ข้อสังเกตว่า สถาบันกษัตริย์ของไทยไม่เหมือนต่างชาติ ซึ่งเรื่องพวกนี้ ผมคิดว่าไม่ได้อยู่ในความคิดของคนรากหญ้า แต่เป็นเรื่องชนชั้นกลาง

ถ้าไม่มีสถาบันพระมหากษัตริย์ เมืองไทยก็ไม่ต่างฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย แลบนั่นคนฆ่ากันตายเยอะ ฟิลิปปินส์ได้รับอิทธิพลจากอเมริกา ลึกๆ แล้วคนไทยต้องการความสงบและเลื่อมใสพุทธศาสนา แต่องค์กรพุทธศาสนาก็ตกอยู่ในบ่วงทุนนิยม

จะเรียกว่า ผิดพลาดตั้งแต่การเลือกผู้แทนของประชาชนได้ไหมคะ

คนไทยคิดแต่จะเลือกคนมาเป็นที่พึ่ง ผมเคยไปศึกษากลุ่มเกษตรกรที่ปากช่องเจ็ดกลุ่ม ผมเคยออกแบบสอบถาม แล้วถามว่า การเลือกประธานกรรมการต้องเป็นคนแบบไหน ทุกคนตอบว่า เลือกคนซื่อสัตย์ ไม่ทุจริต ผมก็ไปศึกษาประวัติคนที่พวกเขาเลือกมาปรากฏว่า ไม่มีคนซื่อสัตย์เลย มีแต่คนรวย มีเส้น มีสาย

เรื่องนี้ผมมีคำอธิบายคือ ผมไม่ได้เรียกคนเหล่านั้นว่า คนโกหก พวกเขาตอบแบบสอบถามตามแบบอุดมคติ ไม่ได้ตอบตามความจริง ผมกลับไปถามพวกเขา พวกเขาหัวเราะแล้วบอกว่า ต้องเลือกคนที่เราพึ่งได้ คนรวยๆ นี่แหละ แต่ในทางตรงกันข้าม ชาวบ้านเลือกคนพวกนี้ก็ต้องมานั่งยองๆ ยกมือไหว้

แล้วจะแก้ไขอย่างไรคะ

ต้องทำให้ชาวบ้านพึ่งพาตัวเองให้ได้ ในความคิดของผม ถูกหรือ ผิดผมไม่ทราบ ประชาชนในภาคเหนือ อีสานและภาคใต้ไม่เหมือนกัน คนภาคใต้เป็นนักสู้ เวลาข้าราชการกดขี่ข่มเหง พวกเขาจะสู้เลย แต่คนภาคอีสานจะเป็นคนสุภาพ ซื่อสัตย์ กตัญญู ความคิดในการพึ่งคนอื่นมีมากกว่า จะเคารพคนมีสูงศักดิ์ และเคารพข้าราชการมาก พวกเขาจึงเสียใจมากที่ถูกดูถูกว่า โง่ จน เจ็บ ทำให้รู้สึกผิดหวังกับระบบ

กลุ่มเครือข่ายที่มูลนิธิชุมชนไททำงานด้วย มีทางออกกับปัญหาให้คนรากหญ้าอย่างไรคะ

เราจะรวมกลุ่มคนทำงานเพื่อชุมชน และได้พบกับนายกรัฐมนตรีแล้ว โดยมีนักวิชาการอาวุโส นักธุรกิจเพื่อสังคม ผู้แทนเครือข่ายชุมชน นักพัฒนา เพราะนักการเมืองมุ้งที่จะต่อสู้กันเอง เพื่ออำนาจและกลุ่มตัวเอง น่าจะมามุ่งเพื่อปฏิรูปสังคมและการเมือง อยากให้นายกรัฐมนตรีปฏิรูปประเทศไทยจริงจัง เราจะจัดให้มีการพูดคุยกับชาวบ้านว่าปัญหาคืออะไร ชาวบ้านจะเป็นฝ่ายไหนผมไม่รู้ แต่พวกเขาเดือดร้อน เราต้องดึงจากปัญหาการเมืองมาสู่การแก้ปัญหาสังคม พวกชุมชนหรือเครือข่ายก็จะคุยกันเรื่องการสร้างสังคมใหม่ที่น่าอยู่ ชาวบ้านหลายแห่งก็คุยกันเรื่องนี้ อยากให้เรื่องนี้เป็นเรื่องหลัก

แต่พอมาเถียงกันว่ายุบสภาหรือไม่ยุบสภา ผมว่าเรื่องนี้ไม่มีทางจบ เพราะแต่ละฝ่ายไม่มีเหตุผล ต้องแก้ปัญหาให้ชาวบ้าน แล้วใครล่ะจะแก้ปัญหานี้ ผมอยากให้นายกรัฐมนตรีตั้งคณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมือง คนกลุ่มนี้ต้องมีพลัง ..

ข้อชี้แนะจากผู้อาวุโส

“ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์”

ร่วมกันหาทางออกในห้วงวิกฤต

โดย ภาสกร จำลองราช

ในข้อเสนอปรองดองแห่งชาติที่นายเกษียรเกียรติ เวชชาชีวะ ประกาศนั้น ได้ให้น้ำหนักในข้อ ๒ เกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศมากพอสมควร โดยเขาพูดถึงการแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรม และการดูแลสวัสดิการในสังคม

แน่นอนว่าเรื่องนี้มีไข่มุกๆ จะผุดขึ้นมาบนแปลงนักรการเมืองหรือข้าราชการได้ แต่เป็นข้อเสนอกที่ภาคประชาสังคมร่วมกันผลักดันให้เกิดขึ้น

วิกฤตของความขัดแย้ง และการเผชิญหน้ากันระหว่างกลุ่มคนเสื้อแดงและรัฐบาลในช่วง กว่า ๑ เดือนที่ผ่านมา เครือข่ายภาคประชาชนหลายกลุ่ม หลายองค์กรที่พยายามติดตัวเองให้พ้นกรอบของคู่ขัดแย้ง ได้เคลื่อนไหวหาทางออกของประเทศกันอย่างคึกคัก แม้ต่างคนต่างดำเนินการในรูปแบบของตัวเอง แต่ข้อสรุปของเป้าหมายตรงกันคือ การผลักดันแนวทางสิทธิชุมชน (หรือจะเรียกว่าอะไรก็ตาม) ให้เป็นวาระของบ้านเมือง

แนวทางดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนวิกฤตให้เป็น โอกาส เพราะนอกจากเป็นการประนีประนอมกันโดยมีความเดือดร้อนของชาวบ้านเป็นโจทย์ แล้ว ยังครอบคลุมไปถึงการปรับโครงสร้างของสังคมไทยด้วย

ในช่วงกว่า ๑ เดือนที่ผ่านมา ม.ร.ว.อคิน รพพพัฒน์ หรืออาจารย์อคิน ประธานมูลนิธิชุมชนไท และผู้อำนวยการแห่งวงการนักพัฒนา ร่วมกับผู้อำนวยการของบ้านเมืองอีกหลายท่าน อาทิ อาจารย์ระพี สาคริก อาจารย์บัณฑิต อ่อนดำ อาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม รวมทั้งกลุ่มนักวิชาการ นักพัฒนาและเครือข่ายชาวบ้านหลายสิบองค์กร ได้ตั้งวงปรึกษาหารือกันเพื่อผลักดันแนวทางของภาคประชาสังคมให้เป็นวาระ สำคัญของประเทศ

“จริงๆ แล้วแนวทางที่เราคุยกันนี้ต้องให้ภาคประชาชนและเครือข่ายเป็นหลักจริงๆ เพียงแต่รัฐบาลเป็นผู้ฟังแล้วสนับสนุนหรือทำตามข้อเสนอ เพราะหลายเรื่องรัฐบาลก็ทำเองไม่ได้และไม่เข้าใจ” แม้จะเห็นด้วยในแนวทางที่นายกฯประกาศโดยเฉพาะในข้อ ๒ แต่อาจารย์อคินไม่เห็นด้วย หากรัฐบาลจะเป็นเจ้าภาพหรือเป็นหัวโตะในการทำเรื่องนี้เสียเอง

“อย่าง การปฏิรูปตำรวจ หรือปฏิรูประบบราชการ ผมเห็นทำกันมาหลายรอบ แต่ก็ทำไม่ได้สักที หากให้ภาคประชาชนดำเนินการก็จะมีพลังมากกว่านี้เยอะ”

ประธาน มูลนิธิชุมชนไทมองว่าทุกวันนี้สังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำเยอะมาก นับตั้งแต่ปี ๒๕๑๙ เราได้เห็นความเหลื่อมล้ำ และช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนเพิ่มสูงขึ้นทุกที จึงจำเป็นต้องแก้ไข และต้องเป็นการแก้ไขทั้งระบบ จะแก้ด้านการเมืองอย่างเดียวไม่ได้ สิ่งที่สำคัญคือต้องฟังเสียงประชาชนที่ได้รับความทุกข์ยาก และถูกเอารัดเอาเปรียบเพื่อหาทางออกที่เป็นไปได้ แล้วเสนอหรือกดดันให้ทุกรัฐบาลแก้ไข

ประสบการณ์ วิเคราะห์วิจัยสังคมกว่า ๔๐ ปี ทำให้ผู้อาวุโสเชื่อว่า รากเหง้าของปัญหาทั้งหมดเริ่มต้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเอาทุนนิยมเข้าสู่ ประเทศไทย ยิ่งปัจจุบันมีธุรกิจข้ามชาติเข้ามามาก จึงทำให้ผลประโยชน์ขัดแย้งกันพื้นที่ระหว่างชาวบ้านและนายทุน โดยชาวบ้านพยายามปกป้องชุมชน และสิ่งแวดล้อมของตัวเอง ในขณะที่ทุนใหญ่ก็จ้องแต่แสวงหาทรัพยากรท้องถิ่น แต่สุดท้ายนายทุนมักเป็นผู้ชนะเพราะเข้าถึงราชการได้มากกว่า

“เวลานี้ความไม่ยุติธรรมในสังคมมีสูง และหัวใจของความขัดแย้งจริงๆ คือเรื่องความเหลื่อมล้ำ และความไม่เป็นธรรม ซึ่งนักการเมืองเองก็ฉวยโอกาสเอาปัญหาเหล่านี้เข้าไปเป็นประเด็นเพื่อเสริม กำลังให้ตัวเองมีอำนาจ ผมคิดว่าการชุมนุมของคนเสื้อแดงครั้งนี้ทำให้ปัญหานี้เด่นชัดขึ้นมาก”

ประเด็นหนึ่งที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ใน เวทีเหล่านักพัฒนากันอย่างกว้างขวางคือระบบประชาธิปไตยที่เลือกตัวแทน ประชาชนเข้าไปใช้อำนาจต่างๆ ล้มเหลวมาโดยตลอด เพราะสุดท้ายแล้ว นักการเมืองต่างก็ปกป้องผลประโยชน์ของตัวเอง และพรรคพวก ที่สำคัญคือท่ามกลางสถานการณ์อันร้อนระอุของบ้านเมือง กลไกทางการเมืองเหล่านี้กลับไม่เป็นที่พึ่งของสังคมเลยในทางตรงกันข้ามกลับยังเพิ่มอุณหภูมิยิ่งขึ้นไปอีก

“ปัญหา คือ ประชาธิปไตยระบบตัวแทนของเรา ยังทำหน้าที่ไม่ค่อยได้ ประชาธิปไตยแบบนี้ทำหน้าที่ได้ดีในประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศตะวันตก พอเราไปปรับเอาของเขามาก็ทำไม่ได้ จริงๆ แล้วประชาธิปไตยของสังคมไทยมีมานานแล้ว เพียงแต่ไม่ใช่จากการเลือกตั้ง เรามีระบบคุณธรรมในการคัดผู้นำหมู่บ้าน แต่เมื่อนำระบบเลือกตั้งแบบลงคะแนนเข้ามา ซึ่งเป็นการทำตามพิธีกรรมของแนวตะวันตก ทำให้เกิดความแตกแยก” อาจารย์ย๋อคินกล่าว ก่อนจะหัวเราะ เมื่อยกตัวอย่างประเทศพม่าซึ่งมีระบบปกครองแบบเผด็จการทหาร แต่ยังถูกประเทศตะวันตกบังคับให้เลือกตั้งแบบลงคะแนนเพื่อความเป็นประชาธิปไตยในแบบตะวันตก

“ประชาธิปไตยแบบนี้ หากไม่มีความเชื่อมั่นในกติกาเดียวกัน ก่อนก็ทำไม่สำเร็จ ซึ่งประเทศไทยไม่เชื่อมั่นในกติกาเดียวกันอยู่แล้ว พอเลือกตั้งก็ขึ้นหน้าด่ากัน ไม่ว่าจะเขียนรัฐธรรมนูญอีกกี่ฉบับก็ไม่มีใครเชื่อ เพราะสิ่งที่เขียนนั้นไม่ได้เข้ากับสังคมไทย แต่ลอกเลียนแบบมาจากฝรั่ง” ผู้อาวุโสวิเคราะห์ความล้มเหลวระบบประชาธิปไตยแบบไทยๆ

“สังคมไทยเป็นสังคมอุปถัมภ์ และเรื่องนี้เป็นทัศนคติของคนไทย พอมีการลงคะแนนเสียงก็มักจะเลือกเอาผู้ที่อุปถัมภ์เข้าไปตัวแทน ผมเคยลงพื้นที่หลายแห่งเพื่อทำวิจัย พอสอบถามชาวบ้านว่าทำไมถึงเลือกคนนั้นคนนี้ เข้าไปเป็นตัวแทนในกรรมการชุดต่างๆ ตอนแรกเขาก็ตอบว่าเลือกคนดีที่ซื่อสัตย์ แต่พอไปถามลึกๆ เข้า เขาเลือกคนรวยและคนที่อุปถัมภ์กันได้เพราะเขาจะได้มีเส้นสายคอยช่วยเหลือ”

ตลอดชั่วชีวิตการทำงานอาจารย์ย๋อคิน ได้มุ่งหน้าสู่ชาวบ้าน และชาวเมือง เพราะต้องการทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตัวเองได้ โดยผู้อาวุโสเห็นว่าสภาพสังคมชนบทวันนี้แตกต่างจากเมื่อหลายสิบปีก่อนมาก เพราะชาวบ้านกล้าพูดกล้าแสดงความคิดเห็นได้แย่งราชการ

วัดทองนพคุณเมืองปัตตานี วัดนาบุญตักขี

วัดเขา: โคนถ้ำคูน้ำลาด
น้ำใสสะอาดเหมือนใจที่ใจดี

Adh. K. K.

อาจารย์อภินิหารเห็นด้วย หากการปฏิรูปประเทศครั้งนี้จะมีการตั้ง
สมัชชาประชาชน หรือสภาประชาชน หรือจะเรียกว่าอะไรก็ตาม ให้
ทำงานควบคู่ไปกับสภาผู้แทน โดยให้ชาวบ้านและเครือข่ายภาคประชา
สังคมเข้ามาร่วมกันคิด และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน
แล้วส่งให้รัฐบาลดำเนินการ ไม่ว่าใครเข้ามาเป็นรัฐบาลก็ต้องฟังเสียงตรง
นี้มีเช่นนั้นต้องถูกกดดัน

“สถานการณ์ขณะนี้ทำให้เปลี่ยนแปลงวิกฤตให้เป็นโอกาสอย่าง
ดียิ่ง เราต้องแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในระดับต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องผล
ประโยชน์ระหว่างนายทุนสมัยใหม่กับคนท้องถิ่น เราควรมีระบบต่อรอง
ที่ยุติธรรม” ม.ร.ว.อภินิหารให้ความเห็น และมองว่าสภาพปัจจุบันจำเป็นต้อง
ต้องปฏิรูปองค์กรหลักของประเทศจำนวนมาก

“เพื่อให้เกิดความปรองดองได้ ทุกฝ่ายต้องเข้าถึงความยุติธรรม
ผมเข้าใจถึงการแสวงหาผลประโยชน์ของฝ่ายนั้นฝ่ายนี้ แต่การแสวงหา
ผลประโยชน์เหล่านั้น ต้องมีคุณธรรม ศีลธรรมและจริยธรรมคอยกำกับ
ควบคุม เพื่อให้เกิดความสมดุลภายใต้ระบบธรรมาภิบาล”

วิกฤตการณ์ของบ้านเมือง ในครั้งนี้ เหล่าผู้อาวุโสของชาติหลาย
คน ต่างมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกับอาจารย์อภินิหาร เพราะต้องการ
ปฏิรูปประเทศให้เป็นไปในทิศทางใหม่และอยู่บนพื้นฐานของสังคมไทย
อย่างแท้จริง

แม้เป้าหมายของเหล่าผู้อาวุโสเหล่านี้จะอธิบายได้ ไม่ยาก แต่ก็
ไม่ง่ายในการทำความเข้าใจเพื่อผลักดันเป็นวาระสำคัญของชาติเพราะ
แม้แต่ผู้บริหารในรัฐบาลเองก็เชื่อว่าจะลึกซึ้งในยุทธศาสตร์นี้สักเท่าไร

แสงเรืองรองของทางออกประเทศสายนี้ดับแน่หากสังคมไม่ช่วย
กันตะกุก และแผ้วถาง

อาจารย์อคิน รพีพัฒน์ กับคดีคนจน
รอรับชาวบ้านที่ถูกจำคุก กรณีปัญหา
ที่ดินลำพูน ในวันที่ได้รับการปล่อยตัว
จากเรือนจำจังหวัดลำพูน

๘๐ ปี
อคิน
รพีพัฒน์

อาจารย์คิน รพีพัฒน์ ร่วมเวที “คนจนกับความไม่เป็นธรรม
ในกระบวนการยุติธรรม” วันที่ 19 กรกฎาคม 2553

อาจารย์คิน รพีพัฒน์ ร่วมเวที “การสร้างความยุติธรรมให้กับผู้ที่ได้รับความ
ไม่เป็นธรรมจากกระบวนการยุติธรรม” วันที่ 23 มิถุนายน 2554

อาจารย์อคิน รพีพัฒน์

ให้กำลังใจเครื่อง่ายสลัมสี่ภาค และเปิดศูนย์
ศิลปที่ถนนรถไฟ

ประธานบอร์ดรถไฟ อ.อคิน ประธานเครือข่ายสลัมสี่ภาค
และสถาปนิกชุมชนคนรุ่นใหม่

คกก.ปฏิรูปฯ จักรฐเดินหน้า ร่าง พ.ร.บ.ที่ดิน 3 ฉบับ

กรุงเทพธุรกิจออนไลน์

๒๗ กันยายน ๒๕๕๕

คณะกรรมการปฏิรูปฯ “ยิ่งลักษณ์” เติมนโยบายธนาคาร
ที่ดิน-ก.ม.ภาษีที่ดิน ซี ๑ ปียังไร้ผลงานเกษตรกร หวั่นนายทุน ฮุบ
ที่ดินภาคเกษตร

สมัชชาปฏิรูประดับชาติ ได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นต่อการร่าง
พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ที่เกี่ยวข้องเรื่องที่ดิน ได้แก่ ร่าง พ.ร.บ.ธนาคาร
ที่ดิน ร่าง พ.ร.บ.โฉนดชุมชน และร่าง พ.ร.บ.การจัดเก็บภาษีที่ดิน โดยมี
เครือข่ายภาคประชาสังคมและเครือข่ายประชาชนภาคเกษตรกรรมกว่า
๘๐ คนมาร่วมระดมความคิดเห็น หลังจากทีคณะกรรมการร่วมเอกชน

๓ สถาบัน (กกร.) ที่มีมติไม่เห็นด้วยกับมติของสมัชชาในการเดินทางจำกัดการถือครองที่ดินให้อื้อประโยชน์กับเกษตรกรภายใต้การขับเคลื่อน ร่าง พ.ร.บ.ที่เกี่ยวกับที่ดินทั้ง ๓ ฉบับ

ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ ประธานคณะกรรมการปฏิรูปที่ดิน ทรัพยากร และน้ำ ในคณะกรรมการปฏิรูปประเทศไทย กล่าวว่าหลังจากที่สมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ ๒ การปฏิรูปโครงสร้างและกฎหมายด้านที่ดิน มีมติในการบริหารจัดการที่ดินให้มีการคุ้มครองที่ดินของเกษตรกร โดยให้มีการจำกัดการถือครองที่ดินได้ไม่เกิน ๕๐ ไร่ โดยสามารถให้ซื้อขายที่ดินได้เฉพาะกลุ่มสหกรณ์การเกษตร และกองทุนจัดการที่ดินของเกษตรกรในรูปแบบของโฉนดชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการเปลี่ยนมือผู้ถือครองเป็นกลุ่มนายทุนทาง กกร. และทางรัฐบาลเองไม่เห็นด้วย เพราะเป็นการจำกัดการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นผลดีกับระบบการเกษตรอุตสาหกรรมของประเทศ ซึ่งทั้งฝ่ายค่อนข้างต่อต้านสูง ดังนั้น มองว่าสมัชชาเครือข่ายภาคประชาชนจะต้องมารวมความเห็นกันต่อว่าจะเดินหน้าอย่างไร เพราะหากยังเป็นเหมือนเดิมระบบทุนนิยม เช่น ให้ภาคอุตสาหกรรมก็จะเข้ามาใช้ประโยชน์จากพื้นที่เกษตรกรรม จนเกิดความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ซึ่งข้อสรุปจากเวทีก็จะนำเสนอ กกร. อีกครั้ง

“จะเห็นว่าการถือครองที่ดินในปัจจุบันส่วนใหญ่ ๙๐% อยู่ในมือของคนรวยเพียง ๑๐% คน ส่วนที่ดินที่เหลืออีก ๑๐% คน ๙๐% ต้องแย่งกันใช้ที่ดิน ในขณะที่ที่ดินว่างเปล่าที่คนรวยหรือกลุ่มคน ๑๐% ที่ซื้อสะสมไว้ตั้งแต่เริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจกลับไม่ได้ถูกใช้ประโยชน์ เพราะรอขายเก็งกำไรมีมากกว่า ๔๐% ของที่ดินที่ถือครองโดยประชาชน สภาพปัญหาคือนายทุน กลุ่มอุตสาหกรรมอยากได้ที่ดินก็

ซื้อหากรรมสิทธิ์ในการถือครอง ขณะที่ชาวบ้านตาต้าๆ ไม่มีสิทธิปกป้องพื้นที่ในชุมชนของตัวเอง และไม่มีสิทธิเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ของชุมชน จึงเป็นที่มาของการเรียกร้องกฎหมายโฉนดชุมชน เพื่อรับประกันความมั่นคงของที่ดินว่ายังเป็นของคนในชุมชนและชุมชนสามารถเข้าใช้ประโยชน์ได้” มรว.อคิน กล่าว

ชีโฉนดชุมชนสวนทางระบบทุนนิยม

เขาบอกอีกว่า แม้ที่ผ่านมา คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายที่ดินได้มีการเสนอให้รัฐบาลพิจารณาแก้ปัญหา และให้มีการปฏิรูปที่ดินให้เอื้อประโยชน์กับเกษตรกร แต่ข้อเสนอไม่เป็นที่ยอมรับเพราะ ขัดกับระบบทุนนิยมที่ทุกรัฐบาลพยายามจะสร้างให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ร่ำรวย จากการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งสนับสนุนให้ต่างชาติเข้ามาลงทุนแล้วจ้างแรงงานราคาถูก ทำให้ภาคการเกษตรไม่พัฒนา และต้องสูญเสียที่ดินไป ชุมชนไม่สามารถปกป้องทรัพยากรที่อยู่ในพื้นที่ของตัวเองได้ จึงเสนอว่าโฉนดชุมชนจะเป็นส่วนที่ช่วยรักษาที่ดินให้อยู่อยู่กับชุมชน และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการเข้าไปกำกับดูแลจัดสรรพื้นที่อย่างเข้มแข็ง เพราะที่ผ่านมารัฐบาลมักใช้ชุมชนเป็นฐานการผลิตให้กับอุตสาหกรรมต่างๆ

จี นายฯ ทำตามนโยบายปฏิรูป ก.ม.ที่ดิน

ด้านนายโสภณ ชมชาญ นักวิชาการอิสระ กล่าวว่า การจัดตั้งธนาคารที่ดินเป็นเรื่องที่คิดกันมากกว่า ๓๐ ปีแล้ว และได้มีการทดลองครั้งหนึ่งเมื่อปี ๒๕๓๔ โดยมีการเสนอเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) และครม.มีมติเห็นชอบให้แก้กฎหมายและให้มีการตั้งกองทุนที่ดินขึ้น

ซึ่งมีการดำเนินการตามแบบจำลองของธนาคารที่ดิน แต่หลังจากนั้น กองทุนดังกล่าวก็ถูกยกเลิกไป ซึ่งปัจจุบันที่ประชุมสมัชชาปฏิรูประดับชาติ ครั้งที่ ๑ ได้มีมติเห็นชอบมีการจัดตั้งธนาคารที่ดิน กลับมาอีก โดยขอให้รัฐบาลเร่งรัดพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งสถาบันบริหารจัดการที่ดิน (องค์การมหาชน พ.ศ.) เสนอโดยสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีให้ มีผลบังคับภายใน ๑ ปี จากนั้นวันที่ ๑๐ พ.ศ. ๒๕๕๔ มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาการดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาแล้ว แต่ยังไม่ทันได้ใช้ก็มีการประกาศยุบสภาให้มีการเลือกตั้งรัฐบาลใหม่ เมื่อได้รัฐบาล น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มาบริหารประเทศต่อได้มีการแถลงนโยบายของรัฐบาล โดยจะผลักดันให้เกิดธนาคารที่ดินซึ่งกำหนดชัดเจนว่าเป็นนโยบายของรัฐบาล แต่ผ่านมา ๑ ปีแล้วนโยบายดังกล่าวยังเดินหน้าไปไม่ได้

จากนั้นมีการประชุมสมัชชาชาติครั้งที่ ๒ เมื่อเดือน เม.ย. ๒๕๕๕ ก็มีมติให้จัดตั้งธนาคารที่ดิน โดยยกระดับพระราชกฤษฎีกาสถาบันบริหารจัดการที่ดินเดิมเป็น พ.ร.บ. ธนาคารที่ดิน โดยก่อนหน้านี้ทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ได้ทำร่าง พ.ร.บ.ธนาคารที่ดินอีกฉบับหนึ่งมาใช้ควบคู่กัน โดยตนเสนอว่าสมัชชาปฏิรูปควรจะมีร่าง พ.ร.บ. ธนาคารที่ดินเป็นของตัวเอง โดยเรามีร่าง พระราชกฤษฎีกา และร่าง พ.ร.บ. ที่จุฬาฯ ได้ทำขึ้นอยู่แล้ว มาระดมความเห็นว่าจะมีการปรับแก้ไข หรืออย่างไร เพื่อเสนอให้รัฐบาลพิจารณาอีกครั้ง

ต้นแก้ว ก.ม.ที่ดินสอดรับโฉนดชุมชน

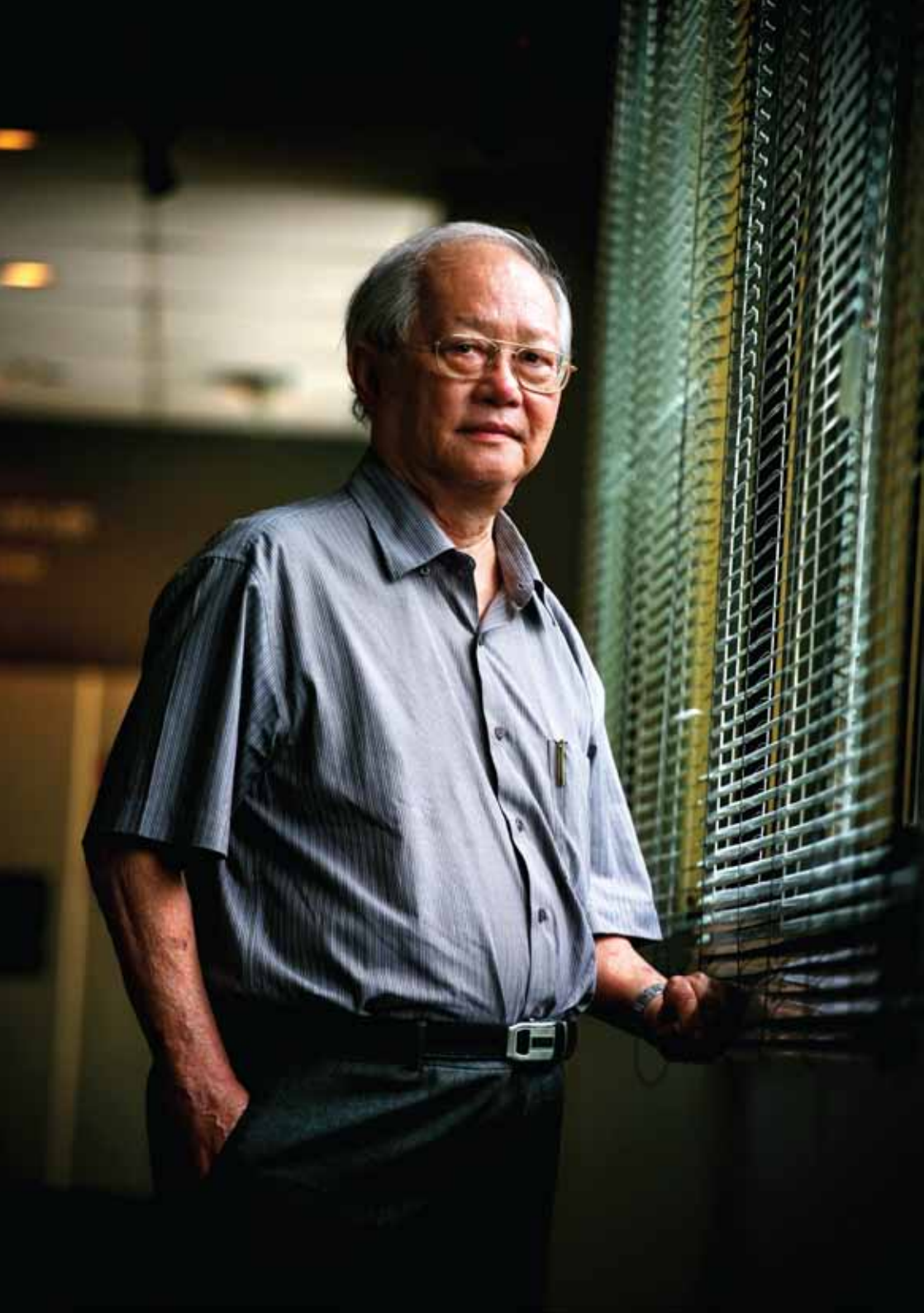
นายอิทธิพล ศรีเสาวลักษณ์ อาจารย์คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า การแก้ไขปัญหาที่ดินในชุมชนควรกำหนดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ชุมชนมีสิทธิในการถือครองที่ดิน ที่ส่วนใหญ่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์ในที่ของรัฐ โดยให้ชุมชนบริหารจัดการตัวเองให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ ซึ่งไม่จำเป็นว่าทุกชุมชนต้องเหมือนกัน ดังนั้นโฉนดชุมชน จึงเป็นเครื่องรับรองว่าชาวบ้านสามารถถือครองที่ดินของชุมชนได้อย่างถูกต้อง และมีสิทธิเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ ดังนั้นเพื่อให้ชุมชนมีสิทธิในการปกป้องรักษาพื้นที่ ต้องมีกฎหมายรองรับพวกเขา โดยต้องมีการแก้กฎหมายที่ดินหลายฉบับ เพื่อให้รองรับกับสิทธิของชุมชนในการจัดการที่ดินมากขึ้น และต้องสอดคล้องไปกับการดำเนินการจัดตั้งธนาคารที่ดินที่สนับสนุนซึ่งกัน และกันด้วย

รัฐใช้กลไกภาษีที่ดิน

ผศ.ดร.ดวงมณี เลาวกุล คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวว่าที่ผ่านมาประเทศไทยไม่มีการจัดเก็บภาษีจากมูลค่าของที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างที่ประชาชนครอบครองเป็นเจ้าของ ส่งผลให้ไม่มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้เป็นเจ้าของไม่มีต้นทุนทางด้านภาษีในการถือครอง นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดการกระจายการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรมในประเทศด้วย

ดังนั้น ร่าง พ.ร.บ. ภาษีที่ดิน และสิ่งปลูกสร้าง พ.ศ... จึงเป็นมิติใหม่ที่ทำให้ประเทศไทยมีระบบการจัดเก็บภาษีจากฐานทรัพย์สินอย่างแท้จริง และเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นการสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างมากขึ้น สามารถกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมมากขึ้น แต่ปัจจุบันในภาคการเมืองไม่มีใครเห็นด้วยกับร่าง พ.ร.บ.นี้ เพราะผู้พิจารณา ร่างกฎหมาย หรือผู้ผลักดันกฎหมายส่วนใหญ่ล้วนเป็นผู้ถือครองที่ดินจำนวนมาก ซึ่งหากใช้กลไกของร่าง พ.ร.บ.ดังกล่าว เพราะจะต้องเสียภาษีตามจริง โดยคำนวณภาษีจากความมั่นคงที่แท้จริง คนที่มีที่ดินมาก และมีมูลค่าของที่ดินสูง จึงไม่อยากเสียภาษีแพง

“ภาษีที่ดินจะเป็นกลไกที่ทำให้เกิดการบริหารจัดการที่ดินอย่างเป็นธรรม ซึ่งตอบโจทย์ที่รัฐบาลพยายามจะแก้ปัญหาที่ดิน แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีการเสนอร่าง พ.ร.บ.ภาษีที่ดินเข้าที่ประชุมสภา แต่เรื่องดังกล่าวก็ยังถูกพับไว้ ดังนั้น ในเมื่อเรื่องนี้ก็เป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐบาลที่ประกาศในรัฐสภา ควรจะผลักดันให้เกิดขึ้นได้แล้ว” ผศ.ดร.ดวงมณี กล่าว

ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์

ปัญหาที่ดิน และการปฏิรูปประเทศไทย

สัมภาษณ์พิเศษ

เรื่อง : กฤษกร วงศ์กรวุฒิ ภาพ : สุเมธ่า เพ็ชรจันทร์

นิตยสาร ค.คน ฉบับที่ ๕๘ สิงหาคม ๒๕๕๓

เป็นหลานใหญ่ของเสด็จในกรม พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย จึงเป็นดังที่คาดหวังว่า จะเติบโตขึ้นมาเพื่อเจริญรอยตาม “ท่านพ่อ” หม่อมเจ้าเพ็ญนภดล รพีพัฒน์ และเสด็จปู่

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขากฎหมายจากมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ปริญญาโท และปริญญาเอกสาขา มานุษยวิทยา จากมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ ใช้ชีวิตในอังกฤษนาน ๑๐ ปี และสหรัฐอเมริกาอีก ๕ ปี ม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ กลับเลือกทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกด้วยการลงไปคลุกคลีอยู่กับสลัม

เคยให้สัมภาษณ์ ประหนึ่งคำสารภาพว่า เป็นแกะดำในหมู่ชนชั้นสูง เวลาผมอยู่กับชนชั้นระดับเดียวกัน ผมวางตัวไม่ค่อยถูก ผมจะคุยกับคนในสลัมได้ดีกว่านายทุนหรือนักธุรกิจ และที่เลือกเรียนกฎหมายก็ด้วยเหตุผลเดียว คือตามใจพ่อ

เคยทำงานกับ ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย เคยเป็นผู้อำนวยการโครงการสร้างสรรค์และพัฒนาชุมชน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ก็เลือกใช้ชีวิตเรียบง่าย พุ่มเพื่อคนเล็กคนน้อย ตั้งแต่ชาวบ้านในชนบท ไปจนถึงคนด้อยโอกาสในชุมชนแออัด

๘๐ ปี
อคิน
รพีพัฒน์

หยิบยกปัญหาที่ดินมาเป็นเรื่องเอกแห่งการปฏิรูปประเทศไทย ด้วยเห็นว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาความไม่เป็นธรรม อันเป็นเหตุแห่งความแตกแยกนั้น ไปปรากฏชัดอยู่บนปัญหาการใช้ที่ดินเพื่อการผลิตที่เลื่อมล้ำอย่างที่สุด และนี่อาจเป็นปมเงื่อนที่น่าหวาดหวั่น ในฐานะประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรายใหญ่ ได้ปล่อยให้ปัญหาที่ดินส่งผลกระทบต่อความเจ็บแค้นสะสม เป็นเหตุหนึ่งที่ยังไปไม่ถึงการจลาจลเผาเมือง

...เมื่อหลายสิบปีที่แล้ว ผมทำงานที่กองคดีศาลแขวง มีเศรษฐีคนหนึ่งมาหาหัวหน้ากอง เขาเดินมาในห้อง ตำรวจพวกหนึ่งยกมือไหว้อย่างนอบน้อม อีกพวกถอยหลังมา แล้วบอกว่า “จะไหว้มันดีไหม มันรวยมหาศาล แต่เลวระยำ”

สมัยก่อนเรายังจัดลำดับคนด้วยคุณธรรม แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยน คนเห็นเงินสำคัญมากขึ้น...

เรื่องที่เล่าไว้ในกาให้สัมภาษณ์กับ เพ็ญลักษณ์ ภักดีเจริญ ในกรุงเทพธุรกิจ อาจไม่ใช่เพียงนิทานของคุณปู่ใจดี แต่เป็นการขมวดปมเงื่อนสำคัญที่น่าพาสังคมไทยมาถึงวันนี้

วันที่เรากำลังปฏิรูปประเทศ โดยที่ไม่มีใครเชื่อว่าจะปฏิรูปได้ทำไม ปัญหาที่ดินจึงเป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกๆ ที่ถูกนำมาพูดถึงในการปฏิรูปประเทศไทย

เพราะว่าที่ดินนี่เป็นเรื่องของปัจจัย ปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิต เป็นทั้งเครื่องมือในการทำมาหากิน แล้วเรื่องที่ดินเป็นเรื่องที่มีปัญหา มากที่สุดในเวลานี้ คนที่มีปัญหาในเรื่องที่ดินนี้ตกอยู่ประมาณล้านคนทั่วประเทศ มีปัญหาหลายๆ ในหลายๆ ด้าน ผมเองก็ดูจากปัญหาที่ชาวบ้านได้รับอยู่ในปัจจุบันนี้ เรื่องที่ดินนี่เป็นเรื่องหลัก เป็นเรื่องใหญ่ อยากได้ที่ดิน ต้องการที่ดิน

ล้านคนที่พูดถึงนี้หมายถึงเกษตรกรทั้งหมด

เกษตรกรครับ แต่ปัญหาที่รวมไปถึงเรื่องที่อยู่อาศัยด้วย แล้วมีพวกชุมชนชาวบ้าน ที่เคยอยู่อาศัยอย่างชาวเลอย่างไหน พอเกิดสึนามิ ก็มีคนออกโฉนดมาทับที่ดินที่เขาเคยอยู่ เรื่องนี้เกิดกับชาวเล เรื่องนี้เกิดกับชาวเลที่ถูกกัด ที่ราไวย์ หลายแห่งเหมือนกันที่ถูกกัด พังงา

โดยภาพรวมของปัญหาที่ดินที่เรากำลังพูดถึงนี้ เรื่องหลักคือการที่คนจนเข้าไม่ถึงโอกาส

ประการแรก... ที่ใหญ่ที่สุดคือ การที่อุทยานแห่งชาติไปทับที่เขาอยู่อาศัย เมื่อมีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแล้ว ก็ขับไล่เขา มีการจับกุมทำให้เขาเดือดร้อน นี่เป็นเรื่องใหญ่มากอุทยานแห่งชาติไปทับที่ทำมาหากินนี้เยอะมาก ปัญหาที่มีมาตั้งแต่เป็นกรมป่าไม้ จนเป็นกรมอุทยานแห่งชาติแล้วในปัจจุบัน

การประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ เป็นความพยายามที่จะกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมไม่ใช่หรือ

แต่เขาต้องสำรวจก่อนว่าในท้องที่นั้นมีชาวบ้านอยู่บ้างหรือเปล่า ถ้าในบริเวณนั้นมีคนทำมาหากิน เขาก็ต้องพิจารณา ต้องอนุญาตเป็นพิเศษให้อยู่บ้าง แต่ในเวลาประกาศเขานั่งโต๊ะในห้องแอร์ แล้วก็ขีดเอาตื้อๆ เลย... ก็อย่างทีในหลวงทรงมีพระราชดำรัสว่า ไปขีดทับที่ทำมาหากินเขา จำได้ไหมขีดเอาตื้อๆ ที่นี้ก็มีปัญหา ไปอ้างว่า ไม่มีคนอยู่ตื้อๆ ที่เขาอยู่มาตั้งนานก็ไล่เขาออก เมื่อไม่มีที่ทำมาหากินก็เดือดร้อนกันมาก

สังเกตว่าประเทศไทยระดมประกาศพื้นที่อนุรักษ์กันมากในช่วง ๒๐ ปี หลังนี้เอง ยิ่งทำให้ปัญหารุนแรงมากขึ้น?

ประกาศออกมาเยอะแยะมาก และตอนนี้เป็นเรื่องนะ คือ การประกาศพื้นที่จำนวนมากๆ แล้วไม่ใช่ ก็ไปให้เอกชนรายใหญ่เช่าทำเสียด้วย ให้ปลูกยูคาบ้าง ทำรีสอร์ท อะไรอย่างนี้ มันก็เป็นการไม่ยุติธรรมเรื่องเหล่านี้ แม้จะต้องอนุมัติโดย ครม. แต่ ครม. ก็ไม่รู้ว่าคืออะไร จะสร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนขนาดไหน

มองว่าเป็นปัญหาของหลักเกณฑ์และมาตรการในการดำเนินการ

คือเวลานี้ที่เราเรียกร้องกันมากก็คือ อยากให้สำรวจพื้นที่ให้ชัดเจนเสียก่อน กันพื้นที่ให้รู้ว่าพื้นที่ไหนที่คนเขาอยู่ พื้นที่ไหนที่คนไม่อยู่แล้วจัดให้มันรู้ แต่นั่นมันไม่ได้สำรวจอะไรให้ชัดเจนเลย ประกาศออกมาด้วยการขีดเส้นเอาดีๆ ตรงนั้นควรจะเป็น ตรงนี้ควรจะเป็น พระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสไว้ถึงเรื่องนี้โดยตรงเลย

“เรามักจะทำอะไรโดยอ้างนโยบายแล้วมาบอกว่าเป็นเรื่องส่วนรวม ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะมีกับชาวบ้านในท้องถิ่น”

สรุปว่าปัญหา คือ การดำเนินการของรัฐภายใต้มาตรการที่ไม่สามารถอำนวยความสะดวกเป็นธรรมได้

ถูกต้องซะ คือ ไม่ได้คำนึงถึงชาวบ้าน ไม่ใช่ความละเอียดหรือว่าไม่ใช่ความพยายาม และนี่เป็นปัญหาหลักของข้าราชการ เรามักจะทำอะไรโดยอ้างนโยบายแล้วมาบอกว่าเป็นเรื่องส่วนรวม ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะมีกับชาวบ้านในท้องถิ่น อันนี้เป็นปัญหาหลัก... เรื่องเชื่อนี้

เหมือนกัน เรื่องน้ำนี่ผมจำได้ เมื่อตอนไปเชื่อนที่เรารู้จักกันคืออย่างเชื่อนสิรินธร อยู่ที่ อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี ผมเคยไปที่นิคมชาวบ้านที่ถูกอพยพมา เขาเอาชาวบ้านมาจัดสรรที่ให้ตอนสร้างเชื่อนแล้วน้ำมันท่วมก็เอาชาวบ้านขึ้นไปอยู่ข้างบนเขา ผลกระทบที่เกิดขึ้นคือ มันทำกินไม่ได้ ดินมันเต็มไปด้วยหิน อีฐ กรวดหมดเลย คนทำเพาะปลูกไม่ได้ มองลงมาก็เห็นสีที่ดินจมน้ำอยู่ข้างล่าง เมื่อก่อนเขาอยู่กันริมแม่น้ำก็อุดมสมบูรณ์ใช้ไหม

ในฐานะนักวิชาการที่ทำงานด้านพัฒนาเมือง เป็นเรื่องสมเหตุสมผลหรือไม่กับการที่รัฐอ้างให้เสียสละเพื่อส่วนรวม

การอ้างนี้ไม่ชอบธรรม ของที่จะชอบธรรมคือ คุณอาจจะทำได้ของหลายอย่างที่คุณทำมา คุณอาจจะทำได้โดยการที่ว่าคุณเตรียมอย่างอื่นให้เขา เหมือนกับการเวนคืนที่ดินนะ ทำไมคุณไม่แปลกใจหรือว่าทำไมในต่างประเทศ ในอังกฤษ ในอเมริกา เขายินดีจะให้เวนคืน เขาอยากให้เวนคืนเลยนะ เพราะเขาได้ประโยชน์จากเวนคืนนี้เยอะเลย แต่เราเล่นเวนคืนเขาเปล่าๆ (หัวเราะ)

มัตมือชก

ไปมัตมือชกเขาก็ลำบากสิ ในประเทศอย่างอังกฤษ อเมริกานั้นชาวบ้านจะได้ค่าตอบแทนที่คุ้มค่าเป็นทางเลือกที่ดีกว่า คนก็ยอมคนก็ดีใจ ถ้าหากว่าคุณจะย้ายเขาจากที่หนึ่งเพื่อสร้างเชื่อน คุณหาที่ดินดีๆ ที่เขาอยู่ได้สบายเหมือนอย่างที่เขาเคยอยู่ได้ไหมและให้ค่าทดแทนเขาให้สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานอย่างน้ำไฟ เขาก็คงจะสบายขึ้น เขาก็อยากจะไป ที่นี้ไปแล้วมันแยเขาก็ไม่ไหว

แล้วเรื่องทำนองนี้เกิดขึ้นซ้ำๆ ด้วย

ใช่ เหมือนกับย้ายคนจากสลัมในกรุงเทพฯ เหมือนกัน เราจะรื้อ
ล้างสลัมเนี่ย โละเขาออกไป เราก็ย้ายเขาไปอยู่โน้น เขาต้องไปอยู่รังสิต
หมายถึงสมัยโน้นนะ รังสิตนอกเมืองออกไปไกลเลยเขาก็ไม่รู้จะทำมา
หากินอะไร คนเรามันอยู่ที่ใดที่หนึ่งมันหากินกับที่นั่นมา เขาเคยอยู่ใกล้
ตลาดก็หากินได้ใกล้บ้าน ก็ไปจับย้ายไปโดยไม่คำนึงถึงชีวิตที่ยากลำบาก
ของเขาเลย

แล้วสมัยก่อนรัฐก็บอกเขา บอกชาวบ้านให้เสียสละเพื่อส่วนรวม...
แต่เดี๋ยวนี้คนเขารู้มากขึ้นแล้วตื่นตัวมากขึ้นว่า เอ๊ะ! เสียสละให้ใครละ พอ
สร้างเขื่อนมีไฟฟ้ามาแล้ว ใครได้ประโยชน์จากอันนั้น เขาไม่ได้นะ ที่ได้
ประโยชน์ก็คืออุตสาหกรรม

**แท้จริงเป็นเรื่องของผลประโยชน์ของคนไม่กี่คน ไม่ใช่เพื่อผล
ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่**

ใช่ มันไม่ได้ประโยชน์กับคนส่วนใหญ่ มันไปได้กับคนส่วนน้อย มัน
ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเห็นไหม... ปัญหาคือ เราพูดว่า
สิ่งที่เราพยายามทำก็คือ การสร้างความเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อม
ล้ำในสังคมใช่ไหม เราสร้างความเป็นธรรม เพราะว่าความไม่เป็นธรรม
นี้ มันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ มันถึงทำให้คนรวยในประเทศ ซึ่งเป็น
กระจุกอยู่นิดเดียวรวยกว่าคนที่อยู่ข้างล่างถึง ๒๑ เท่า เกือบจะเรียกว่า
เป็นความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับคนรวยที่สูงที่สุดรองจากบราซิล
เท่านั้น บราซิลมันร้ายมาก ประเทศเรากำลังจะเป็นอย่างนั้น ไม่ใช่ว่า
ประเทศสวีเดนหรือแม้แต่ญี่ปุ่นซึ่งความเหลื่อมล้ำไม่มาก

ตัวเลขทางเศรษฐกิจจะพิจารณาแต่จีดีพี รายได้ต่อหัวอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมองถึงช่องว่างรายได้ระหว่างคนจนกับคนรวย?

แก้ปัญหาก็อันตรายมาก ส่วนหนึ่งของแก้ปัญหาก็กว้างมาก เพราะมันเกิดจากความไม่เป็นธรรมหลายๆ อย่าง นอกจากนั้นเรื่องที่ดินยังมีปัญหาการกระจายการใช้ที่ดิน นอกจากเรื่องอุทยานแห่งชาติโครงการสาธารณะแล้วก็ยังมีพวกที่มันไปออกโฉนดทับที่ของชาวบ้านที่เขาอยู่มาก่อน ที่ภูเก็ตก็มีเยอะเลยอย่างกรณีของชาวเล หรือชาวบ้านจริงๆ ที่เป็นคนไทย ก็มีผู้มีอิทธิพลไปออกโฉนดทับที่คนอื่นเขาทำกินอยู่แล้ว มีเยอะนะครับ

หมายถึงว่า คนที่ทำมาหากินอยู่เดิมไม่ได้มีโฉนด ไม่มีเอกสารสิทธิ์

ที่มันไม่มีโฉนด ใช่! แต่เขาทำกินมานานแล้ว เวลาจะออกโฉนดนี้คุณจะต้องตรวจดูก่อนว่า มีคนทำกินอยู่หรือเปล่า ปัญหานี้ก็มีการพูดถึง... ความจริงคือเวลาเขาจะออกโฉนดออก นส.๓ คือ เอกสารสิทธิ์ที่ดินนี้ บางทีก็เป็น นส.๓ บางทีก็เป็นโฉนด แต่เวลาเขาจะออกให้เป็นโฉนดเขาต้องติดประกาศให้เห็น กฎหมายกำหนดไว้ให้ประกาศก็เอาไปติดไว้ที่อำเภอ คือคนมันไม่รู้ ไปติดในที่ที่คนไม่ได้ไปเห็น เมื่อไม่มีคนท้วงก็ออกโฉนดไป ปัญหาเรื่องนี้มันเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันเยอะมากโดยเฉพาะในกรมที่ดิน การคอร์รัปชันสูงมาก มีข้าราชการจำนวนหนึ่งที่รวยมากๆ จากการทำแบบนี้ มีคนเคยบอกผมว่า ออกโฉนดให้ ๒ ที่ ก็ลาออกจากราชการไปอยู่ได้สบายเลย

คุณมีอำนาจนี้ คุณมีอิทธิพลมีเงินคุณก็เอาไปให้เขา แล้วขอให้เขาออกโฉนดให้ เขาก็ออกให้แล้วมันก็ไปทับที่ที่คนเขาเคยอยู่มาก่อน อย่างกรณีที่อุบลราชธานีเมื่อเร็วๆ นี้ ซึ่งตอนนี้กำลังมีปัญหาอยู่ ชาวบ้านเขา

ทำมาหากินอยู่มาก่อนนานเกือบร้อยปี ปู่ย่าตายายสืบทอดกันมา วันดีคืนดีก็เกิดมีโหนดออกมาเป็นของนักการเมืองด้วยนะเป็นของคนมีฐานะแล้วชาวบ้านเขาก็กลับไปทำเกษตรที่นั่นอีก ปรากฏว่าถูกจับ ถูกฟ้องว่าไปบุกรุกโดนจับเข้าคุก

เวลาขึ้นศาลคดีเหล่านี้ก็มีปัญหา เพราะระบบของเรานี้ เวลาออกโหนดมา ก็ไม่ได้ดูอย่างที่ว่า ออกกันมาชั่วยุๆ อย่างนี้ ออกกันมาแบบทุจริตบ้าง คอร์รัปชันกัน เมื่อออกมาแล้วเวลามีปัญหาเกิดขึ้น เกิดการฟ้องบุกรุกต่อศาล ศาลของเราถือเอาแบบฝรั่งคือ กระบวนการยุติธรรมของเรานี้จะถือเอาแบบฝรั่งคือยึดเอกสารเป็นหลักไม่สืบอะไรเลย เอาเอกสารมากี่เชื้อ พิพากษาไปตามเอกสาร ถือว่าเอกสารนั้นเป็นหลักฐานสำคัญ

ถูกต้อง เอกสารทางราชการเป็นหลักฐานที่ใช้กำหนดเลย แต่อย่าลืมว่าเรากับฝรั่งไม่เหมือนกัน ฝรั่งเวลามันออกเอกสาร มันออกกันอย่างบริสุทธิ์ใจ แต่ของเราเวลาออกมาแล้วมันมีความน่าเคลือบแคลงในบางพื้นที่

ปัญหานี้ก็มีคนเสนอขึ้นมาในสองแนวทาง อย่างหนึ่งก็คือ ให้กรณีของเรื่องที่ดิน ไม่ให้เข้ามาในหลักเกณฑ์ การพิจารณาแบบธรรมดา แต่ให้เป็นระบบการไต่สวนแทน เห็นไหม ถ้าเกิดการพิจารณาธรรมดาๆ ศาลจะต้องยึดเอกสารหลักฐานเป็นหลัก แต่ถ้าหากว่าเป็นการไต่สวน ศาลก็สามารถที่จะถามลงไปได้ถึงว่ามันเป็นมาอย่างไร และก็มีข้อเสนอให้เข้าไปในระบบอนุญาโตตุลาการแทนที่จะไปขึ้นศาลธรรมดา เห็นไหมถึงแม้มีคณะกรรมการสองฝ่ายนี้พิจารณาตกลงกัน อันนั้นเขาก็จะสืบไปได้ว่า ความเป็นมามันเป็นอย่างไร ปัญหาที่ดินของเรานั้นเยอะมากจริงๆ

แนวทางนี้ถ้านำมาใช้ คิดว่าจะยอมรับได้ไหม

ยอมรับได้ อันแรกจะมีปัญหามากในแง่ที่ว่า ต้องให้ศาลเขาเปลี่ยน ก็อาจจะต้องตั้งศาลขึ้นมาเป็นการเฉพาะสำหรับเรื่องที่ดิน มีคนที่เขาเสนอที่ผมได้ยินก็คือ ตั้งศาลเฉพาะพิเศษขึ้นมาเลยสำหรับพิจารณาเรื่องที่ดินและเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยให้ใช้วิธีการไต่สวนแทนที่จะเป็นการพิพากษาแบบธรรมดา อันนั้นผมคิดว่า คงจะทำได้ แต่อย่างน้อยที่สุดเรื่องที่ชาวบ้านอย่างที่เกิดขึ้นที่ จ.ลำพูน เรื่องที่ดินของชาวบ้านโนนดที่ดินไปทับที่ที่ชาวบ้านที่เขาเคยทำกินกันมาเก่าก่อน แล้วชาวบ้านเข้าไปทำมาหากินอย่างเดิมก็โดนจับหาว่าบุกรุก ของอย่างนี้นั้นอาจจะต้องออกระเบียบมาก่อนว่า อย่าจับ เวลาเกิดเรื่องอย่าจับให้รอพิสูจน์ให้ได้ก่อนว่า มันเป็นที่ดินอะไร ของใคร อย่างไรแน่

แม้ฝ่ายโจทก์จะอ้างโฉนดแล้วก็ต้องพิสูจน์ที่มาเสียก่อน?

ถูก เพราะโฉนดมันออกมาอย่างไร คุณก็รู้มีการแจ้งออกโฉนดตั้งเยอะ แต่พอตอนหลังเกิดกรณีฟ้องร้องกันแล้ว ก็โดนเพิกถอนไป เพราะมันออกมาผิดปกติ

เท่าที่อาจารย์ได้ศึกษาเรื่องชุมชน คนไทยเราให้ความสำคัญกับโฉนดกันมากน้อยเพียงใดในสมัยโบราณ

สมัยโบราณจริงๆ นะ วิธีการโบราณจริงๆ ประเทศไทยนี้ที่ดินไม่ได้เป็นของใคร ไม่มีกรรมสิทธิ์ที่ดินทั้งหมดเป็นของหลวง ที่ใดก็ตามที่คนไปทำการเพาะปลูกทำประโยชน์ เขาก็ได้สิทธิไปใช้ประโยชน์บนที่ดินนั้น แล้วเมื่อเขาตายลงลูกเขาก็ได้ แต่ถ้าหากทิ้งไปไม่ใช้ประโยชน์นั้น มันก็จะตกเป็นของคนอื่นที่เขาไปใช้นั้น ในสมัยก่อนมันขึ้นอยู่กับการใช้

**“เราสร้างความเป็นธรรม เพราะว่าความไม่เป็นธรรมนี้
มันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ มันถึงทำให้คนรวยในประเทศ
ซึ่งเป็นกระจุกอยู่ชนิดเดียวรวยกว่าคนที่อยู่ข้างล่างถึง ๒๑ เท่า”**

ประโยชน์ トラบิตที่ยังใช้อยู่ก็ถือว่าเป็นเจ้าของ แต่ถ้าไม่ใช่คนอื่นก็เอาไปใช้ได้ คือจะเป็นว่าที่ดินนี้จะเป็นของใครก็ต่อเมื่อคนนั้นใช้

ต่อมาเราเอาเรื่องกรรมสิทธิ์เข้ามา เมื่อก่อนไม่มีกรรมสิทธิ์ มีแต่สิทธิ ที่จะให้ประโยชน์จากที่ดินนั้น แต่ว่าตอนหลังมาเอากรรมสิทธิ์เข้ามา เอาความคิดของต่างประเทศมาใช้แล้วก็มีปัญหาเยอะมาก แล้วปัญหาก็ขยายตัวออกไปเป็นเรื่องการออกโฉนด การออกโฉนดของเราในปัจจุบันมันยังไม่ทั่วถึง มันออกน้อยมากนะ ที่ดินที่มีโฉนดในประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ออกได้น้อยมาก

งานผมที่ทำเคยศึกษาในชุมชน อย่างชุมชนที่ข้างวัดญาณ สะพานขาว ในกรุงเทพฯ นี่เอง ซึ่งเดี๋ยวนี้เป็นที่ดินของสำนักทรัพย์สินฯ เมื่อก่อนผมไปสืบประวัติ สมัยก่อนมีคนถวญอยู่ที่นั่นเยอะเขาก็ปลูกบ้านให้เช่าบ้าง ให้เช่าที่ดินนั้นบ้าง แต่ว่าตอนที่ออกโฉนด เขาก็บอกว่าใครก็ตามที่ถือครองที่ดินอยู่ให้ไปแจ้งเพื่อไปเอาโฉนด แต่ปรากฏว่าคนถวญที่เป็นเจ้าของที่ดินในครั้งนั้นไม่ให้ไปขอทำโฉนดเลย อาจจะเป็นเพราะเขาไม่รู้หรือเป็นเพราะอะไรก็ตาม แต่ที่นี้รัฐบาลถือว่าถ้าหากไม่มีใครมาอ้างว่า ตัวเองใช้ที่ดินนั้นอยู่ อันนี้ในกรุงเทพฯ นะ ก็จะยกให้เป็นที่ดินของกรมธนารักษ์ หรือสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เพราะฉะนั้นจะเห็นว่า กรมธนารักษ์หรือสำนักงานทรัพย์สินฯ มีที่ดินเยอะแยะ

เมื่อก่อนไม่สนใจเพราะไม่ได้คิดว่าจะเอาที่ดินไปขายทำกำไร?

กรณีแบบนี้เดี๋ยวนี้มันมีเยอะ อย่างที่ภูเก็ตนี่ที่ดินบริเวณนั้นมันมีมูลค่าสูงขึ้นมากๆ คนก็จะแย่งกันการเมือง เศรษฐี มีเยอะมากที่ไปออกโฉนดทับบริเวณที่คนเขาเคยอยู่มาก่อน

เคยได้ยินชาวบ้านปากมูลเล่าว่าที่โขงเจียม ทางอำเภอ

เขาไม่เคยมีโฉนดเขาทำประมงเป็นหลัก หน้าฝนก็ทำนาบ้างไม่มีใครสนใจจับจองที่ดิน พอรับเข้าไปไม่นาน วันดีคืนดีก็ออกโฉนดจนเต็มพื้นที่ ปรากฏว่าชาวบ้านไม่มีที่จะทำกิน ไม่มีแม้แต่ที่จะซุกหัวนอนมันก็เป็นแบบนี้แหละ ใช่ละ

ถ้าเป็นแบบนี้ แสดงว่าน่าจะมีปัญหาบางอย่างในสังคมเราที่ไม่สอดคล้องระหว่างวิถีเก่ากับวิถีใหม่ และไม่มีวิธีที่จะช่วยคนในวิถีเก่าไม่ให้สูญเสียโอกาส

มันเป็นแบบนี้ไปเกือบทุกแห่ง เท่าที่ได้ดูเท่าที่ได้ทราบมา เรื่องที่ดินนี้มันปรากฏเยอะในหลายเรื่องหลายระดับ ตั้งแต่เมื่อ ๓๐-๔๐ ปีก่อนที่ผมไปที่ อ.บางเลน จ.นครปฐม ก็เห็นที่ดินทิ้งรกร้างว่างเปล่าอยู่ตั้งเยอะแยะ แต่พอไปถามเขาบอกว่า เป็นของคนกรุงเทพฯ มันมีที่ดินที่คนในเมืองไปซื้อทิ้งไว้ไม่ทำอะไรเลยนะ ซื้อเพื่อหวังว่าวันดีคืนดีราคามันขึ้น ก็ขายไป

เป็นค่านิยมของคนในเมือง ถือว่าเป็นการออมอย่างหนึ่ง

สำหรับตัวเขา ใช่ แต่สำหรับคนที่ไม่มีที่ดินทำกินมีเยอะแยะมากจะให้ทำยังไงกัน

ประเด็นของอาจารย์คือ แทนที่จะถูกทิ้งร้าง ที่ดินควรจะปล่อยให้ ปัจจัยในการผลิต

คือคนมีสิทธิ์ที่จะซื้อมาครอบครองได้ไม่จำกัด แต่ก็มีคนอื่นอีกมาก
ที่ขาดปัจจัย ก็เลยทำให้เกิดความคิดหนึ่งขึ้นมาในเรื่องภาษีที่ดิน เก็บภาษี
ให้แรงเลยสำหรับที่ดินจำนวนมาก รัฐรัฐบาลจะพยายามทำอยู่ในการ
เก็บภาษีให้หนักๆ สำหรับคนที่มั่งมีที่ดินเยอะๆ กักตุนไม่ได้ใช้ประโยชน์
ด้วยความคิดว่าต่อไปราคาสูงขึ้นจะได้ขายต่อ แบบนี้ต้องเก็บภาษีให้
หนักๆ อันนี้คือการบีบทางอ้อมไม่ให้คนไปกักตุนที่ดินมากเกินไปจะได้
เกิดการกระจายตัวที่ดินอีกอย่างหนึ่ง ในสมัยจอมพลแปลก (จอมพล
ป.พิบูลย์สงคราม) เคยมีกำหนดไว้ว่า คนๆ หนึ่งให้มีที่ดินได้ไม่เกิน ๕๐
ไร่ ต่อมาได้ยกเลิกไปสมัยจอมพลสฤษดิ์ ก็คงคิดเรื่องอุตสาหกรรม เมื่อ
การทำอุตสาหกรรมขยายตัวอาจต้องใช้ที่ดินมากมาย ที่นี้มันก็มีความ
คิดเหมือนกันว่าอย่างญี่ปุ่นนี่ เขาแบ่งเขตบริเวณนี้เป็นเขตอุตสาหกรรม
ตรงนี้เป็นเกษตรกรรม และก็จำกัดขนาด จำนวน ในการถือครอง ในเขต
อุตสาหกรรมจำกัดไว้อย่างหนึ่งเป็นจำนวนเท่าไร คนแต่ละคนในแต่ละ
บริษัท มีที่ดินได้เท่าไร มากกว่านี้ไม่ได้ มันควรจะมีการกำหนดการถือ
ครองในแต่ละเขตที่กำหนดไว้เพื่อกระจายการครอบครองที่ดินในการ
ใช้ประโยชน์

คือการใช้โซนนิ่ง

ใช่ กำหนดบริเวณที่ใช้ประโยชน์ การเก็บภาษีนั่นเป็นมาตรการที่
เขาทำแน่ๆ การขึ้นภาษีที่ดินที่ทิ้งไว้ว่างเปล่า กักตุนไว้ เขาขึ้นแน่ๆ อัน
นี้เป็นมาตรการแรกเลยที่ต้องทำ มาบริการที่สองคือ การขีดเส้นพื้นที่
อุตสาหกรรมหรือการประกาศว่าในแต่ละโซนมีที่ดินครอบครองได้กี่ไร่

อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญก็คืออย่าทำอะไรให้สามารถกระจายการครอบครองที่ดิน เพราะคนที่ไร้ที่ดินคนยากจนไม่มีที่ดินมีเยอะมาก

ปัญหาที่ทะเลาะกันมากในเมืองไทยก็คือเรื่องที่ดินเรียกว่าฆ่ากันตายได้เลย ปัญหาระหว่างชาวบ้านกับรัฐออกมาเดินขบวนกันก็เรื่องที่ดินนี่เอง ไข่ไหม มีคนต้องติดตารางเพราะเรื่องนี้ก็มีเยอะมาก ครั้งหลังที่เกิดขึ้นชาวบ้านเขาเคยทำกินอยู่แล้ว ที่นี้ที่ของเขามันเกิดมีโฉนดขึ้นมาพอชาวบ้านกลับไปทำ อย่างสวนปาล์มอะไรพวกนี้ก็โดนจับนี่เป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งเกิดจากการออกโฉนดมันเกี่ยวพันกัน ปัญหาที่มันต้องแก้คือปัญหาเรื่องการออกโฉนด วิธีการออกโฉนดอย่างไรไม่ให้เกิดการออกโฉนดทับที่ดินเขา ทับที่ดินเขาอยู่อาศัยแล้วยึดถือไปโฉนดเป็นสำคัญ ถือเป็นเอกสารสำคัญเอาไปฟ้องจับกุมคน มันต้องพิจารณากันใหม่ ซึ่งอันนั้นมันก็มีหนทางแก้ปัญหา กรณีการพิจารณาของศาลดังที่ได้พูดถึงไปอย่างหนึ่ง หรือไม่อย่างนั้นก็ต้องแก้ไขที่การออกโฉนด อาจกำหนดวิธีการอีกแบบหนึ่งที่รัดกุมขึ้น มีคนพูดถึงการออกโฉนด ที่เดิมกฎหมายกำหนดให้คนมาขอทำเป็นโฉนดเอาไปติดประกาศไว้ว่าใครเป็นเจ้าของ ที่ใคร ใครทำอะไรในที่ต้นนี้ให้มาแจ้งที่อำเภอ แต่ที่นี้คนไม่เห็นประกาศ ก็ไม่รู้เรื่องก็ให้เปลี่ยนเป็นให้ทางอำเภอแจ้งไปยังคนที่อยู่รอบข้างพื้นที่หรือ ให้ชุมชนเข้ามาจัดการ

ก็มองกันไปไกลถึงขั้นว่าเรื่องที่ดินทั้งหมดนั้น ให้อำนาจชุมชนจัดการแทนที่จะให้กรมที่ดินเป็นผู้ไปจัดการว่าจะจัดสรรที่ดินกันอย่างไร ปัญหาเรื่องนี้มันยุ่งยากซับซ้อนแต่การคิดถึงการจะแก้ปัญหาก็ควรจะแก้จากของที่มันทำได้ง่าย และต้องเป็นปัญหาที่สำคัญมากๆ ไปก่อน ไข่ไหม สมมุติว่าปัญหาที่เดือดร้อนมากที่สุดก็คือ การขับไล่เขา จับกุมเขาในข้อหาบุกรุกโดยที่ยังไม่มีความ แน่นอนว่า สิทธิการครองเป็นของ

ใครกันแน่ อาศัยแคไฉนดเป็นหลักในการขับไล่ เพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทที่ไม่ให้มีการจับกุมกันก่อน แต่ให้รอพิสูจน์ให้แน่ชัดเสียก่อนไม่ใช่เอาไปขึ้นศาลแล้ว หรือรออนุญาตตุลาการมาพิจารณา

การแก้หลักเกณฑ์ของศาลมันยาก การตั้งศาลขึ้นมาใหม่มันยากเป็นกระบวนการที่ช้า แต่มันมีปัญหาเรื่องความยุติธรรมที่รอไม่ได้ ฉะนั้นเรื่องนี้ผมคิดว่า ต้องมีทั้งมาตรการระยะสั้นกับมาตรการระยะยาว มาตรการระยะสั้นก็คือ ไม่จับ ต้องหยุดยังการจับ และไม่ใช่เอาเรื่องไปขึ้นศาลแต่จะต้องมีการพิสูจน์เสียก่อน ให้ใช้หลักการประณิประยอมใช้หลักอนุญาตตุลาการ พุดกันแล้วก็สืบ ต้องมีการพิสูจน์ให้ชัดเจน ซึ่งอันนี้ชุมชนควรจะก๊ฟองเป็นผู้พิสูจน์ว่า ชาวบ้านอยู่ตรงนั้นมาก่อนหรือเปล่า แทนที่จะเป็นกรมที่ดินเข้ามาทำ

คือ แทนที่จะให้ใครไม่รู้เข้ามาพิสูจน์ก็ควรเป็นเรื่องของ ชุมชน

ใช่ ก็ที่เขาทำการ reshape พื้นที่อนุรักษ์ การ reshape ก็คือการพิสูจน์ว่าคนอยู่ในป่าหรือเปล่า ในอุทยานที่ประกาศออกไปก็ต้องใช้คนให้ชุมชนมาร่วมด้วย เพราะการ reshape ไปใช้เทคโนโลยีอย่างเดียว มันก่อปัญหาตลอดว่า มีคนอยู่ในอุทยานที่ประกาศไป หรือเปล่า มีหมู่บ้านหรือเปล่า ใช้ดาวเทียมอย่างเดียวบางทีมันมองไม่เห็น ไม่เห็นก็บอกว่าไม่มีก็ประกาศตุมออกไปแล้วก็เลยต้องไปไล่คนออก

ปัญหาที่ดินถ้าเราจะให้ชุมชนเข้ามาร่วมคลี่คลายปัญหาก็คือ ชุมชนของเราเน้นเข้มแข็งพอหรือไม่

นั่นละที่มีปัญหา ถ้าจะทำขึ้นมาก็ต้องสร้างความเข้มแข็ง

**“ก็เห็นที่ดินทิ้งรกร้างว่างเปล่าตั้งอยู่เยอะแยะ
แต่พอไปถามเขาบอกว่า เป็นของคนกรุงเทพฯ
มันมีที่ดินที่คนในเมืองไปซื้อทิ้งไว้ ไม่ทำอะไรเยอะเลยนะ
ซื้อเพื่อหวังว่าวันดีคืนดี ราคามันขึ้น ก็ขายไป”**

เรื่องที่ดินเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ไม่น้อย

เรื่องนี้นั้นควรจะต้องมีลำดับก่อนหลังอันนั้นเป็นระยะยาวที่เราจะต้องทำ... ความจริงเรื่องการเมือง เรื่องอะไรทั้งหมด เรื่องการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเป็นสิ่งที่สำคัญมากๆ และโดยมากต้องทำกันในระยะยาวทั้งนั้นกินเวลายาวนานต้องมีชนชั้นที่เข้มแข็งและเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งที่ต้องขยายออกไปอีกไม่ใช่แค่น้อยแต่มันยังน้อยอยู่ในตอนนี้

นอกจากเรื่องโฉนด เรื่องเวนคืน ตอนนี้ชาวบ้านยังถูกรัฐฟ้องร้องด้วย ว่าเป็นตัวการทำโลกร้อนจากการรุกป่า

เออ นี่ตกลงมันมากเลย เห็นไหมว่านี่แหละคือความอยุติธรรม มันเป็นการแปลความหมายผิด แปลเจตนาของกฎหมายผิด ปัญหาในเรื่องกระบวนการยุติธรรมมันมีจริงๆ และโดยมากคนจนที่จะต้องรับปัญหานี้

คือไปเอาผิดกับบริษัทใหญ่ๆ ไม่ได้ก็มาจับชาวบ้านแทน

...ก็จะมาเอาผิดกับคนเล็กคนน้อย คำว่าโลกร้อนนี่มันตกลงมากจริงๆ ซึ่งงานที่มูลนิธิชุมชนไทกำลังทำก็คือ พยายามที่จะ organize ชุมชน เราทำอยู่หลายอันในชุมชนในเมืองน่าอยู่ก็ทำเยอะหลายโครงการ ในปักษ์ใต้ก็เยอะมาก มูลนิธิชุมชนไททำงานกับชาวเล และผู้ประสบภัย สึนามิ ปัญหาที่ดิน คนไทยพลัดถิ่น ทำไว้เยอะมากคือ สร้างชุมชน และ ก็สร้างเครือข่ายชุมชนนั่นคือสิ่งที่เราทำ

ชาวบ้านเองก็อยากจะขายได้เงินมากๆ ตกเป็นจำเลยสังคมของการ รุกป่าเพื่อขาย แล้วบุกเบิกใหม่มาตลอด

คือปัญหาที่มันเกิดขึ้น ชาวบ้านนั้นเมื่อได้ที่ทำมาก็มักจะขายเพราะเก็บไว้มันก็ได้อะไรมา ความจริงก็มีความพยายามแก้ไขเรื่องนี้อยู่นะ แต่ก็มีปัญหาเยอะคือ มีความพยายามออกโฉนดที่ขายไม่ได้ใช้สิทธิ์สปก. ที่ดินในบริเวณเขายายเที่ยง นั่นก็ใช่ ให้สิทธิ์แล้วขายไม่ได้แต่ชาวบ้านก็ขาย มันมีอีกทางขึ้นมาก็คือ โฉนดชุมชนที่ยังติดค้างอยู่ ผมเองก็เห็นด้วยนะว่าดีแต่สำคัญที่สุดอีกอย่างคือ หลัก ซึ่งต้องพิจารณาจริงๆ ก็คือเรื่องอุตสาหกรรมกับเรื่องกลีกรรรม เกษตรกรรม ประเทศเราจะเอาอะไร ถ้าเราจะรักษาเกษตรกรรมไว้ เราจะต้องมีมาตรฐานในการช่วยเหลือเกษตรกรอย่างมาก และดีกว่าที่เป็นอยู่ ประเทศอุตสาหกรรมหลายประเทศเมื่อได้เป็นอุตสาหกรรมเต็มตัวแล้ว ก็หันมาสนใจเกษตรกรรมมากๆ เพราะเป็นห่วงว่าต่อไปจะไม่มีอะไรกินคือคิดถึงความมั่นคงในเรื่องอาหารตัวอย่างอเมริกา มีเงินช่วยเหลือภาคเกษตรกรรมเยอะมากเพราะเขาเป็นห่วงเรื่องอาหาร ประเทศเราเองมีอาหารเยอะ มีมากพอที่จะส่งออกต่างประเทศได้ ผมค่อนข้างคิดว่าประเทศไทยน่าจะสนับสนุนด้านการเกษตรให้มากกว่าอุตสาหกรรม การเป็นประเทศอุตสาหกรรมมันมีความเสี่ยงมากกว่า โดยเฉพาะเวลาคุณทำอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ถ้าเกิดว่าเขาไม่ซื้อขึ้นมา หรือว่าไม่มีเงินซื้อ เราตายเลยนะ แต่ถ้าตราบใดเรายังมีอาหารพอกินอยู่..มีเหลือเพื่อที่จะกินได้เต็มที่ เราปลอดภัย ผมว่า ประเทศอุตสาหกรรมก็คือน่าสนใจเหมือนกันเขาถึงพยายามสนับสนุนเกษตรกรรมกันมาก

ทั้งๆ ที่อุตสาหกรรมเองทำเงินเข้าประเทศมหาศาล

มันทำเงินมหาศาลแต่ความเสี่ยงมันสูงมาก ยิ่งปัจจุบันความเสี่ยงยิ่งสูงขึ้น และยิ่งสำหรับประเทศเราแล้วความเสี่ยงยิ่งสูงมากเพราะว่าเราเป็นประเทศที่แปลกกว่าเขา เราไม่มีอะไรเป็นของตัวเองเลย บริษัทต่างๆ ล้วนเป็นบริษัทฝรั่งเข้ามาทำ ไซ้ไหม เราเป็นแรงงานถูกๆ ให้เขา.. แต่ต่อไปนะ เวียดนาม จีน ที่เขามีแรงงานที่ถูกกว่าเรา ถ้าเราไม่สามารถพัฒนาสร้างงานที่เป็นของเราเอง ผลิตอะไรที่เป็นของเราเอง และก็สร้างคนที่มีประสิทธิภาพ เก่ง มีความชำนาญ ทำอะไรเก่งมากๆ ขึ้นมาให้ได้ เราจะลำบากมากเลย

เราควรเปลี่ยนกลับมาเป็นประเทศเกษตรกรรมเต็มตัวเลยหรือไม่

ไม่ถึงกับเต็มตัวครับแต่ก็ในสัดส่วนที่มาก อุตสาหกรรมเราก็พยายามรักษาไว้ ต้องพยายามพัฒนาอุตสาหกรรมของเราเองขึ้นมาให้ได้ แล้วสร้างคนที่มีความชำนาญขึ้นมา แต่การสร้างคนขึ้นมามันจะมีจำนวนน้อย และเราจะมีความสามารถในการสร้างแค่นั้นก็ไม่รู้ มันไปขึ้นอยู่กับระบบการศึกษาของเราเองด้วยว่าจะทำได้แค่ไหน

ปัญหามันเยอะนะ ตรงโน้น ตรงนี้ก็เจอหมดเลย แต่ทั้งหมดเรื่องที่ดินมันเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะเริ่มต้น คือเป็นพื้นฐานของทุกสิ่ง ถ้าเรายังปล่อยให้ที่ดินมันอยู่เปล่าๆ อย่างนี้ ถ้ายังปล่อยให้มีการเอาที่ดินไปกักตุน มันเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม แล้วจะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำสูงมากในสังคมมันจะเป็นอันตรายต่อประเทศชาติ

ถ้ายังคงใช้นโยบายจำกัดการถือครองคนละ ๕๐ ไร่ ของจอมพล
ป.พิบูลสงคราม จนถึงปัจจุบันจะเป็นผลดีไหม

มันเป็นอย่างนี้นะ มันดีระดับหนึ่ง แต่ว่าเรามานึกถึงเรื่อง
อุตสาหกรรมที่มันใช้ที่ดินขนาดใหญ่ อันนี้มีปัญหา มันคงจะต้องแบ่ง
แยกว่า ที่ไหนจะทำอุตสาหกรรม ทำกันอย่างไร แบ่งแล้วกำหนดมา
ว่าแต่ละโซนเป็นอย่างไร ผมว่ามันต้องการโซนนิ่ง ผมก็ไม่รู้เหมือนกัน
ว่าอุตสาหกรรม ต้องการที่ดินขนาดไหน หรือว่าพวกที่ทำรีสอร์ท ทำ
โรงแรมทำสนามกอล์ฟ มันใช้ที่ดินขนาดไหนต้องกำหนดไว้ว่าที่ไหนทำ
ไม่ได้ไม่งั้นจะเปรอะหมด เหมือนอย่างศูนย์การค้าจะต้องกำหนดว่าจะ
อยู่ที่ไหนได้บ้าง เราปล่อยให้มันเลอะ เยอะไปหมด จนร้านโชห่วยของ
เราก็เจ๊งหมด ปล่อยแบบนี้ไม่ได้มันต้องมีกำหนด

**“จับกุมเขาในข้อหาบุกรุก โดยที่ยังไม่มีความแน่นอนว่า
สิทธิการครองเป็นของใครกันแน่
อาศัยแค่โฉนดเป็นหลักในการจับไล่”**

สำหรับการเกษตร ๕๐ ไร่ พอไหม

การเกษตรเชิงอุตสาหกรรม ผมคิดว่าพอ ๕๐ ไร่ พอ... ทำได้
เยอะมันไม่ควรจะเกินไปจากนี้ คนก็จะมีที่พอ คือเวลานี้คนก็คิดว่าใน
โรงงานมาช่วย absorb คนเข้าไป ดึงคนเข้าไปทำงานคือหางานให้คน
ทำ การเกษตรมันก็ผูกฟังไป การเกษตรก็ฟังไปเพราะว่ามันโดนหลาย
อย่าง อย่างการปลูกข้าวนี้เมื่อก่อนมีเหมือนกับภาษีข้าวส่งออก จะต้อง
เสีย แต่ตอนหลังเขาเลิกไปแล้ว อันนั้นมันเท่ากับเป็นภาษีของการผลิต
ข้าวเก็บจากผู้ส่งออกซึ่งทำลายการค้าข้าวหลายๆ อย่าง ความจริงมัน
น่าเกลียดนะ อย่างเช่น เวลาสร้างเขื่อน เขาบอกว่าเขื่อนทำประโยชน์
ให้ทั้งน้ำให้ทั้งไฟ ให้พลังงาน แต่ความจริงเมื่อทำแล้วลองสังเกตดู กว่า
จะมีระบบชลประทานตามมารองรับก็แทบแย่ กว่าจะมีคลองย่อยชักน้ำ
เข้าไป เมื่อไม่มีระบบชลประทานรองรับประโยชน์ที่ได้มันได้เฉพาะไฟฟ้า
มาใช้กับอุตสาหกรรมเสีย ส่วนมากอีกๆ นี่มันไปถึงขนาดนี้ว่า เราอยาก
จะให้ประเทศชาติร่ำรวย อยากให้ประเทศมีเงินเยอะๆ มี GDP สูงๆ รวย
นะอยากให้ประเทศรุ่งเรืองเจริญ หรือว่าคุณอยากให้คนในประเทศชาติ
ทั้งหมดอยู่ด้วยความสุขสบาย มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น คุณต้องเลือก
เอาเพราะเท่าที่ปรากฏนี้เราพัฒนามาตั้งแต่สมัย พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นต้นมา
ที่ระบบทุนนิยมเข้ามาเต็มที ตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ปี พ.ศ.๒๕๐๓ ไล่
มาจนถึงปัจจุบัน ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมันสูงขึ้นทุกทีและมัน
ก็ไปปรากฏในปัญหาที่ดิน เท่าที่ติดตามดูมาหลายแห่งแม้แต่ที่ชุมชน

เก้าเส้ง จ.สงขลา ที่เขาจะเอาที่ดินไปสร้างรีสอร์ท แต่ชาวบ้านก็ประท้วง ทะเลาะกันอยู่เนาน และที่นั่นเป็นที่ที่ชาวบ้านเขาชนะ เขาเข้มแข็ง เขาอยู่ได้และมีแบบนี้อีกหลายแห่ง

ประเทศเราเปิดเรื่องการท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้จึงแทบจะเปิดเสรีรีสอร์ท สนามกอล์ฟจะสร้างที่ไหนก็ได้ ถ้าซื้อที่ดินได้และส่วนใหญ่ก็ไปสร้างอยู่ในพื้นที่แหล่งต้นน้ำอาจารย์มีความเห็นอย่างไร

ผมคิดว่าเราจะต้องมี Limit นะ อย่างสนามกอล์ฟมันก็ต้องเป็นเหมือนเรื่องศูนย์การค้าต้องจำกัดว่าควรอยู่ที่ไหนบ้าง ไม่ควรอยู่ที่ไหนบ้าง มันกินที่เยอะและก็มีปัญหาตามมาอีกเยอะแยะ อย่างรีสอร์ททางภาคเหนือที่ไปสร้างเขื่อน เอน้ำไปใช้เองแล้วก็ไปแย่งน้ำที่ชาวบ้านเขาเองก็ต้องใช้ ผมว่าของพวกนี้มันต้องมี Limitation ต้องกำกับให้ดีแล้ว ก็กำหนดให้ชัดเจนว่า ท่องเที่ยวที่ไหน อย่างไร ถ้าเราปล่อยให้เปรอะไปหมดอย่างนี้ มันก็ทำลายตัวเองไปในที่สุด เฉพาะกรณีขยะที่มาจากท่องเที่ยวอย่างเดียวก็แย่อยู่แล้ว มันไปทำลายธรรมชาติหรือการที่ไปเรียกร้องให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวกันตั้งเยอะแยะมันก็เกินไปเหมือนกันผมว่ามันอยู่ที่ความสมดุลความพอดี คนเราเวลานั้นโลกมาก... ถ้ามันโลกมากในที่สุดมันก็จะพัง

อาจารย์คิดว่าเรื่องการกว้านซื้อที่ดินของนายทุนต่างชาติผ่านนอมินีคนไทยเป็นปัญหาหรือไม่เพียงใด

เรื่องนี้มันเป็นเรื่องใหญ่มาก ในเวลานี้เราก็มีเยอะอยู่นะคือคนไทยเป็นนอมินีให้ต่างชาติ โดยเฉพาะในเรื่องที่ดิน คือเรื่องนี้เรายังไม่ได้คิดว่าจะดำเนินการอย่างไร คนไทยเราเนีย... ผมขอโทษที่ต้องว่าคนไทย

นะ คนไทยที่เป็นพวกอีลิท หรือนักการเมืองเนี่ย ทำงานเป็นนายหน้าให้บริษัทฝรั่งหรือบริษัทต่างชาติเนี่ยเยอะมาก เชื่อไหมอะ คนไทยไม่รักชาติเราหากิน... คือความจริงเรา... คือถ้าคนไทยเขารู้จักที่จะคิดถึงส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวก็จะดี แต่คนไทยนี่คิดถึงส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมกันเยอะมาก เป็นเรื่องใหญ่มากที่ว่าต้องปลูกฝังให้อยู่ในระบบการศึกษาด้วย และความเป็นอยู่ในชุมชนด้วย

ถ้าเพื่อการสร้างชุมชนทำได้ มันเป็นการช่วยให้คิดถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวและเป็นเรื่องใหญ่เนี่ยที่ว่าต้องปลูกฝังในเรื่องระบบการศึกษาด้วยนะและความเป็นอยู่ในชุมชนด้วย คนไทยเราไม่ค่อยรู้สึกเป็นส่วนรวมกับส่วนตัวเนี่ยมันเกี่ยวข้องกันมาก ถ้าสามารถรักษาสวนรวมไว้ให้ดีได้ส่วนตัวเราก็จะสบายด้วย เราไปคิดว่าเราสบายอย่างเดียวส่วนรวมมันพังก็ช่างไม่ต้องไปยุ่งซึ่งไม่มีใครคิดถึงความจริงที่ว่าทั้งสองส่วนเนี่ยมันผูกพันกันมากๆ เลย

สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในบ้านเราขณะนี้ ภาคเกษตรถูกครอบงำด้วยบริษัทขนาดใหญ่ ความเหลื่อมล้ำก็เพิ่มขึ้นทุกทีแนวโน้มที่จะเกิดกับเราในอนาคตเป็นอย่างไร

อันนี้ทำลายได้ยากมันมีอยู่สองอย่าง ในด้านหนึ่งบริษัทใหญ่ๆ จะเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น การลงทุนจะเข้ามาๆ ในเวลาเดียวกันเราก็เริ่มต้นมีชุมชนที่แข็งขึ้นแล้วก็ต่อต้านได้มากขึ้น อันนี้คือของที่สำคัญสำหรับคณะกรรมการปฏิรูปต้องทำ คือการสร้างให้ชุมชนหรือว่าชาวบ้านมีพลังมากขึ้น ให้ประชาชนมีพลังมากขึ้นพอที่จะต่อรองและต่อต้านพวกบริษัทใหญ่ๆ หน้าที่ของเราก็คือสร้างพลัง ส่งเสริมให้เกิดพลังในระดับล่างให้มากขึ้นเพื่อที่จะต่อต้านพวกบริษัทใหญ่ๆ หรือว่ารัฐที่จะเอาเปรียบชาวบ้าน

พลังจะมาจากไหน

พลังก็จะมาจากคนที่รวมกันแล้วแสดงความคิดเห็นออกมาว่าต้องการอะไรในสิ่งที่ดีงาม แล้วก็ได้รับการสนับสนุนโดยเฉพาะจากสื่อ สื่อนี้สำคัญนะ เห็นไหม พอสื่อมันแรงคุณไม่กล้าทำอะไร คนรวมตัวกันมากๆ อย่างที่ทำมาแล้วเดินขบวนมาหลายแห่งแม้แต่เก้าอี้ก็เกิด ที่เขารวมตัวกันอยู่หลายๆ แล้วมีคนข้างนอกเข้าไปช่วยก็สามารถยับยั้งนายทุนใหญ่ได้

คุณจะเห็นว่าบางแห่งเขาทำเรื่องแบบนี้ มีใช้ไหมที่บอกว่าสามารถต่อต้านเทคโนโลยีได้ ที่เขารวมตัวกันต่อต้านแม็คโคร บางแห่งบางตำบลเขาก็ทำได้ ที่นี้ถ้าหากว่าเราให้พลังของคนพวกนี้ที่เคยกระจัดกระจายมารวมตัวกันมากขึ้น มันคือช่องทางให้เขาสามารถที่จะแสดงความคิดเห็นหรือผลักดันในสิ่งที่เขาต้องการ โอกาสมันก็มีคือเรามองในแง่ดีก็มองได้นะ วิฤตที่มันเกิดขึ้นกับเรา การจลาจลอะไรต่างๆ นานา เสื้อแดงเสื้อเหลืองนั้นในด้านหนึ่งมันทำให้รัฐหรือคนหลายพวกซึ่งมีอำนาจ รู้สึกถึงพลังของประชาชนที่เมื่อก่อนอาจไม่เคยรู้สึกมาก่อนเลย

มันเป็นพลังของประชาชนไม่ว่าแดงว่าเหลือง ที่มันเหมือนกันก็คือเป็นพลังที่แสดงออกมามันมีเยอะมาก แล้วประชาชนเขาเริ่มต้นตัวมาก ผมเห็นนะคุณไปดูในเกาหลีในญี่ปุ่นนี่ไม่ค่อยมีนะอย่างเทคโนโลยีนี้ไม่มีนะ ในญี่ปุ่นในเกาหลี คนที่นั่นเขาต่อต้านของพวกนี้ ผมเห็นที่เขาต่อต้าน เขาเก่งนะบริษัทซัมซุง เมื่อตอนที่เศรษฐกิจมันทรุด บริษัทรถยนต์ซัมซุงของเกาหลีใต้ที่มันหยุดไม่เข้ามาในประเทศไทยนานหลายเดือน เพราะว่าเจ้าของบริษัทนี้ไปขายบริษัทให้จีน แล้วจะเอาพวกผู้บริหารระดับสูงระบบแอดมินิสเตเตอร์แบบจีนเข้ามาใช้ในบริษัท คนงานบริษัทไม่ยอมทำงาน สไตรค์คือก็มีคนบอกนะพวกนักวิชาการสมัยใหม่ก็บอกว่าไอ้ความรักชาติเนี่ยเป็นของเลว แต่เขาไม่เข้าใจว่า ความรักชาติมันมีได้ทั้งดีทั้งเลว คุณบอกว่าคุณรักชาติแต่คุณไปเที่ยวตีหัวเขา อย่างดี

หัวคนจีนอะไรอย่างนี้ สมัยก่อนใช้ไหม อันนั้นคือความเลวคือความเสื่อม แต่คุณรักษาดิอย่างคนญี่ปุ่นละ คนญี่ปุ่นไม่ซื้อของของคนต่างชาติซื้อแต่ของตัวเองที่ผลิตในประเทศ เห็นไหม เรายังรักษาเราซื้อของที่ผลิตในประเทศของเรา ใช้ไหม เราช่วยสนับสนุนพวกเรากันเองใช้ไหม อย่างนั้นมันเป็นความรักชาติในด้านที่ดี คือความรักชาติมันเป็นของดีนะ แต่มันต้องในด้านที่สร้างสรรค์ไม่ใช่ด้านทำลาย

คือเอาความรักชาติมาใช้ในแง่ของการสร้างจุดร่วมผมมองเห็นว่าประเทศที่ก้าวหน้าทุกประเทศคนของเขาที่รักชาติกันมากนะ ไม่ว่าญี่ปุ่นเกาหลีใต้เขารักชาติมาก แต่เขาไม่ได้รักชาติไปในทางที่เลวคือไปรังแกคนอื่น เขารักชาติไปในทางที่ดี

แล้วคนไทยเรารักชาติกันแบบไหน

ผมพูดจริงๆ นะ คนไทยรักชาติน้อย ความจริงเราก็มีส่วนที่ดีอยู่ คือเราเป็นข้อดีที่ชอบต้อนรับแขก เราเป็นชาติที่อ่อนน้อม ความจริงคนไทยเราไม่ได้คิดว่าตัวเองวิเศษและสิ่งนี้ที่ช่วยให้เรารอดมาได้หลายครั้งเมื่อก่อนสมัยโบราณอาณาจักรจีนเขายิ่งใหญ่ เราก็เคารพจีนนะเรายังส่งบรรณาการไปเมืองจีนเลย ต่อไปพอเราเห็นฝรั่งมันแข็งแรงเราก็ยอมเราเจรจากับเขาก็ยอมเขา ไม่เหมือนพม่านะ ถึงได้ตกเป็นเมืองขึ้น แต่เราคนไทย เพราะว่าความอ่อนน้อม เรา รู้จักที่จะผ่อนปรน หยวนๆ แบ่งให้บ้าง อะไรบ้าง ช่วยให้เราอยู่ได้ เราก็อยู่รอดได้เพราะเหตุนี้ แต่ว่าบางทีก็เกินไป เพราะว่าเราหลงใหลมากกว่าฝรั่งนี้มัน มีอำนาจมาก มันทำอะไรเก่งกาจ เราก็ไปหองเขาเกินไป เพราะเราไปหากินกับเขาด้วยเรียกไม่ได้ คิดถึงพวกเรากันเองคิดถึงตัวเราเองมากกว่าที่จะคิดถึงส่วนรวม แล้วก็ไปเป็นนายหน้าให้เขาบ้าง อะไรบ้าง มากดขี่พวกเรากันเอง

**“คนไทยนี้คิดถึงส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมกันเยอะมาก
เป็นเรื่องใหญ่มากที่ว่าจะต้องปลูกฝัง
ให้อยู่ในระบบการศึกษาด้วย”**

อาจารย์พูดถึงเรื่องการสร้างพลังต่อรอง ทำให้นึกถึงปัญหาไข่มวงว่ามีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากบริษัทขนาดใหญ่ครอบงำตลาดเพราะมีแม่ไก่มากกว่าเครื่องของตลาดทั้งประเทศ สงสัยว่ามีจุดอ่อนอะไรในสังคมที่ปล่อยให้เรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นได้

ที่จริงก็แบบเดียวกับปัญหาที่ดิน ไข่มวง มันไม่มีอะไรที่จะไปกัดกัน อันนี้มันไปทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้น เราคงต้องหามาตรการที่จะไปคุ้มกันระงับยับยั้งพวกคนมีเงิน... เราพูดถึงเรื่องที่ดิน ปัญหาที่ดินก็เป็นอันดับแรกเลยว่า ที่ดินต้องกระจายตัวให้ดีจะไปกระจุกอยู่แห่งเดียวไม่ได้

ต่อจากที่ดินก็ยังมีอะไรอีกหลายอย่าง ก็ถึงได้บอกว่าเราจะต้องมีการเก็บภาษี ต้องเปลี่ยนระบบภาษีใหม่ ระบบภาษี ต้องแก้เลย ความจริงอันนี้คนก็รู้สึกกันเยอะนะ มันต้องเป็นระบบภาษีซึ่งทำให้การกระจายรายได้ดีขึ้นไม่ใช่เงินไปกระจุกอยู่ที่ใดที่หนึ่ง เวลานี้มันกระจุกมาก

มันจะเป็นไปได้เพียงใดในเมื่อทั้งเงินและที่ดินที่ไปกระจุกอยู่ก็กลุ่มทุนขนาดใหญ่ คือกลุ่มที่ให้เงินสนับสนุน

พรรคการเมืองก็ใช่ ก็ไม่รู้ว่าทำได้แค่ไหน แต่ที่นี้ก็เข้าใจว่าถ้าหากเรามีพลังประชาชนมากๆ บีบเข้ามาคนพวกนี้ก็ต้องยอม

คณะกรรมการปฏิรูปประเทศไทยชุดที่อาจารย์เป็นกรรมการอยู่จะเข้ามาจับบทบาทได้มากน้อยเพียงใดมันเป็นหน้าที่ของเราทีเดียว

มันเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการชุดนี้ที่จะสร้างที่จะส่งเสริมและสร้างพลังให้ประชาชนเข้ามา เราก็จะต้องทำให้เกิดการกระจายทรัพยากรกระจายอำนาจ เราจึงได้พูดว่าจะสร้างความเป็นธรรมเพื่อลด ความเหลื่อมล้ำ

บรรยากาศในการประชุมคณะกรรมการฯ เป็นอย่างไร

กรรมการชุดนี้เป็นกรรมการที่น่าสนใจ คือมีคนที่มีความเห็นแตกต่างกันเยอะมาก แต่ว่าผมมีความมั่นใจอยู่อย่างหนึ่งว่าประธานกรรมการ คุณอนันต์เป็นคนที่มีความสามารถในการที่จะ conduct ที่ประชุมได้เก่งมากๆ เก่งที่สุด ผมไม่เคยเห็นใครที่เก่งเท่านี้ในการ conduct การประชุม ในการที่จะให้ทุกคนสามารถแสดงความเห็นต่างๆ นานาแล้วปรับเข้ามาหากันและก็สรุปได้ เพราะฉะนั้นก็คิดว่า ถ้าหากว่ากรรมการชุดนี้ทำงานได้ดีก็ต้องเป็นความสามารถของประธานนี้เยอะเหมือนกัน ส่วนจะทำได้แค่ไหนมีคนหลายๆ คนไม่มีทางที่ความคิดจะตรงกันได้ อย่างนิติ (นิติ เอียวศรีวงศ์ นักวิชาการอิสระ) กับชัยอนันต์ (ชัยอนันต์ สมุทรวณิช อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ) อย่างนี้ คนละอย่างกันเลยใช่ไหม... ผมว่า อาจารย์นิติแถมเป็นคนที่เป็น critical เป็นคนลึกลับนะ ความคิดก็เหินไปอีกแบบ คนที่ความคิดไปอีกอย่างหนึ่งเล็กน้อยนะ แต่คนที่คบกันอย่างสนิทได้อย่างอาจารย์ศรีศักร (ศรีศักร วัลลิโภดม กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร) กับอาจารย์นิติ ก็เป็นเพื่อนสนิทกันนะ แต่เป็นคนละอย่างกันเลยนะ เขาจะส่งทางความคิดมีการเชื่อมต่อกันอยู่ อาจารย์บัณฑิต (บัณฑิต อ่อนดำ ที่ปรึกษาสถาบันพัฒนาองค์กร

ชุมชน) ทั้งอาจารย์ศรีศักร ผม อ.นิธิ คุณสมสุข (สมสุข บุญยะปัญญา อดีตผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน) ก็ค่อนข้างมาทางนี้

กลุ่มนี้เป็นชั่วหนึ่งเลยไหม

มันคล้ายๆ กับมาเป็นชั่วหนึ่ง แต่ถึงแม้ในชั่วนี้ก็ได้เหมือนกัน
เลยทีเดียวนะ ก็มีความแตกต่างกันอยู่เยอะเหมือนกัน

การประชุมที่ผ่านไปแล้ว ๒ ครั้ง (สัมภาษณ์ในช่วงกลางเดือน กรกฎาคม ๒๕๕๓) มีวาระอะไรที่ได้พูดกันบ้าง

ในตอนเริ่มต้นประธานให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นกันออกมาต่อ
สถานการณ์ในบ้านมองว่าอะไรเป็นอย่างไร ทุกคนคิดเห็นอย่างไร ท่าน
บ้างและท่านก็ค่อยๆ รวบรวมถ้อยคำ และต่อไปท่านจะเสนอเป็นแผน
เข้าใจว่าเป็นคร่าวหน้า ท่านจะดึงอันนี้ออกมาและก็จับมาให้เราพิจารณา
ว่า เราจะจัดกรอบของการทำงานเป็นอย่างไร แล้วก็... หลังจากนั้นก็จะ
ทำเป็นแผน

มีท่านใดที่แสดงความคิดเห็น แล้วอาจารย์มองว่าโดดเด่นแหลมคม

ก็มีหลายคนทีเดียว ถึงแม้ทางด้านโน้น ผมไม่ค่อยรู้จัก แต่ก็ยังเป็น
ที่น่าสนใจ

ด้านโน้นนี้หมายถึงอย่างไร

ก็ที่มาจากกระทรวงมหาดไทย ก็เก่งๆ เอ้อ! คุณพงษ์โพยม (พงษ์
โพยม วาสุฤติ อดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย) ก็แปลกดี น่าสนใจ พงษ์
โพยม เขามาจากข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ไข่ เป็นอดีตปลัด
กระทรวงมหาดไทย

มุมมองของข้าราชการจริงๆ ต่อเหตุการณ์ในบ้านเมืองเป็น อย่างไร

ที่แปลกก็คือ เขาคิดว่า... เขาเห็นปัญหาคือมองปัญหาในกระทรวง
ในกรมของเขาเอง อย่างปัญหาของกรมที่ดินเขาก็ชัดเจน เขารู้นะเขารู้
ปัญหา

หมายถึงว่ามีการพูดถึงเรื่องปัญหาในหน่วยงานของกระทรวงขึ้นมา

ก็พูดกันหลายเรื่องหลายอย่าง เขารู้ๆ แต่วิธีการแก้เนี่ยมันอาจจะ
ไม่ค่อยเหมือนกัน แต่เข้าใจว่ามันเป็นในแนวทางเดียวกันนะในการที่ผม
พูดว่า การสร้างพลังให้กับประชาชนและการสร้างความเป็นธรรมเพื่อ
ลดความเหลื่อมล้ำ ผมว่าเป็นไปในแนวเดียวกันทุกคน อันนี้น่าสนใจว่า
ไปในแนวเดียวกัน แต่บางคนที่ไม่ค่อยพูดก็มี

อาจารย์นิธิ ท่านเก่ง ท่านก็แย้งท่านก็ให้เหตุผลดี คุณสมสุขก็มี
แนวความคิดของตัวเองที่ชัดเจนมาก อาจารย์ชัยอนันต์ ยังไม่ค่อยพูด
มากเท่าไร อาจจะยังงๆ อยู่เหมือนกัน อาจารย์ณรงค์ เพชรประเสริฐ
ก็ดี

อ้อ อาจารย์เสกสรรค์ ก็แปลกดี... น่าดูเหมือนกันดี ผมเห็นด้วย
กับอาจารย์เสกสรรค์เยอะ ที่ท่านพูดมาในที่ประชุมผมเห็นด้วยเยอะก็
นั่งอยู่ข้างๆ ผมก็คุยกันเข้าใจกัน

บรรยากาศการประชุม ไม่ได้เคร่งเครียดอะไรใช่ไหม

ครับไม่เคร่งเครียดเลย คุณอนันท์รักษาบรรยากาศเก่งมากคือได้
เนื้อหาสาระในเวลาเดียวกันไม่เคร่งเครียด ท่านมีลูกเล่นที่จะให้คนรู้สึก
ดี มีความรู้สึกที่ดีคือคนที่มีความเห็นตรงกันข้ามกันก็สามารถที่คุยกันได้
อย่างดี

**“ผมว่าคนธรรมดาไม่ว่าใครเมื่อได้มีโอกาสไปใกล้ชิด
กับชาวบ้านจะต้องรู้สึกอย่างเดียวกัน ทุกคนว่ามันมีอะไร
หลายอย่างที่เรจะต้องทำเพื่อช่วยเหลือเขา...”**

คนที่มีความเห็นตรงกัน นั่งตรงข้ามกันใหม่

(หัวเราะ) บางคนก็นั่งตรงกันข้ามบางคนก็ไม่ตรงข้าม (หัวเราะ)
คราวหน้าเขาจะเปลี่ยนห้องประชุมไปอีกห้องหนึ่ง คืออันนี้มีโต๊ะยาว
ห้องมันแคบโต๊ะมันยาวมองกันไม่ถนัด เขาจะเปลี่ยนเป็นอีกห้องหนึ่งที่เป็น
ห้องสี่เหลี่ยมมากขึ้นและตั้งที่ประชุมเป็นคล้ายๆ ตัวยู ตอนนี้เขาใช้
ห้องด้านขวาของตึกบ้านพิษณุโลก ท่านห้ามไว้ละไม่ให้อ้างชื่อใคร ใคร
พูดอะไรในที่ประชุมท่านประธานขอรับรองไว้ จะสัมภาษณ์อะไรก็ได้แต่
อย่างอ้างว่าใครพูดอะไร อันนี้ต้องขอ...

อาจารย์มีบทบาทในมูลนิธิชุมชนไทที่ทำงานกับชาวบ้านในชุมชนด้วย

ใช่ครับ ผมเป็นประธานกรรมการ ผมทำมาตั้งแต่คุณสมสุขตั้ง
มูลนิธิชุมชนไทขึ้นมาใหม่ๆ ทำมานานแล้วก่อนหน้านี้ตั้งคณะกรรมการ
ปฏิรูปประเทศก็มีแถลงการณ์ออกมาในเรื่องที่ดิน ปัญหาเรื่องที่ดินระยะ
หลังมันมีข้อพิพาทเกิดขึ้นเยอะมาก ระหว่างชาวบ้านกับนักธุรกิจ ชาว
บ้านกับนักการเมืองเยอะมาก ทั่วไปเลย ก็คิดว่าถ้าปล่อยไว้มันจะเป็น
ปัญหาที่รุนแรง เวลานี้มันรุนแรงมากอยู่แล้ว การที่ชาวบ้านเข้าไปเอา
ที่ดินคืน ที่ของเก่าเคยเป็นของตัวเองใช้ไหม แล้วมาโดนออกโฉนดทับที่
หรือโดนอุทยานประกาศทับที่ของตัวเองเข้าไปทำกินไม่ได้

ถูกจับข้อหาบุกรุกในที่ดินของตัวเอง

ใช่ครับ มันเป็นเรื่องที่ร้ายแรงนะครับ ร้ายแรงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเยอะมาก แต่คนในเมืองไม่ค่อยจะรู้เรื่อง คือความโกรธแค้นของคนเป็นความรู้สึกที่รุนแรงมาก เป็นความรู้สึกที่ว่าไม่ได้รับความยุติธรรมก็เลยเป็นสิ่งที่รุนแรง

เรื่องพวกนี้เชื่อมโยงมาถึงการชุมนุมของพวกเสื้อแดง

ในกรุงเทพฯ ด้วยหรือไม่ไม่รู้ แต่ผมสงสัยว่ามีแต่ก็ไม่แน่ใจ ผมคิดว่ามันใช่คือ... ใจความไม่พอใจของคนนั้นมันสะสมมานานมากที่นี้พอเกิดมูฟวเมนต์อย่างเสื้อแดงขึ้นก็ดึงคนเข้ามา คนที่ไม่พอใจเรื่องอะไรต่างๆ เยอะแยะ ดึงเข้ามาคนก็ไม่ได้เข้าใจอะไรมาก แต่ก็ไปดึงเข้ามา เขาก็ยังงี้ก็ได้ขอให้มีการเปลี่ยนแปลงก็พอ

อาจารย์เสกสรรค์ เรียกว่าการเปิดตลาดนัดคนทุกข์

ใช่ ตลาดนัดคนทุกข์ เออ ใช่ๆ อาจารย์เสกสรรค์ เรียกอย่างนั้นแหละ ใช่ คือคนมีทุกข์อยู่แล้ว อันนี้พอโดนจูงเข้าไป แต่มันก็เป็นโอกาสเหมือนกันว่า คนจูงมันจะจูงไปทางไหนมันก็จูงไปได้

สถานการณ์แบบที่ว่า ดูเหมือนน่าจะอันตรายเพราะคนถูกชักจูงไปได้ง่าย

เพราะฉะนั้นหน้าที่ของเราก็คือพยายามที่จะปลดล็อกของที่อันตราย หน้าที่ของเราส่วนหนึ่งก็คือเราต้องสร้างช่องทางที่ควรจะสามารถระบายออกได้ แก่ความทุกข์ของเขาได้เราจะต้องสร้างกลไกอะไรบางอย่าง บางสิ่งที่จะทำให้ชาวบ้านสามารถแสดงออกแล้วก็แทนที่

จะต้องเข้าไปประท้วง ก็ให้มันมีทางให้เขาเข้ามาผลักดันให้รัฐบาลทำในสิ่งที่ต้องการได้ แต่อันนั้นก็ของที่เราจะต้องพยายามทำมากกว่านี้ สร้างช่องทาง ก็คือ... เป็นการให้อำนาจ สร้างพลัง ชุมชน

ต้องเป็นช่องทางที่มีการรับรองตามกฎหมายใหม่

อันนั้นคือที่เราจะต้องทำ ซึ่งมันก็ควรจะได้รับ การรับรองตามกฎหมาย หรือว่าเราจะทำเป็นช่องทางของเราซึ่งถ้าเพื่อราษฎรทุกคน ยินดีจะให้มันช่องทางนี้เกิดขึ้น ในที่สุดมันต้องเป็นกฎหมายไป มีคนพูดถึงว่ามันอาจจะต้องเข้าไปกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญก็มีคนคิดอยู่ นักกฎหมายก็คิดอยู่ว่าจะต้องไปอยู่ในรัฐธรรมนูญ

ฐานะอย่างอาจารย์ทำไมจึงหันมาสนใจปัญหาของชาวบ้าน หมายถึงอยู่ในตระกูลสูง มีการศึกษาดีมีโอกาสใน ชีวิตมาก

ผมสนใจมานานแล้ว ตอนที่ทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอก ผมก็ทำในสลัมมันก็ใกล้ชิดมาตลอด แล้วก็มาทำงานกับอาจารย์ป่วย ผมมาทำงานโครงการลุ่มน้ำแม่กลองของอาจารย์ป่วย เป็นผู้ช่วยอาจารย์ป่วยนะ ก็ได้ออกไปพบปะกับชาวบ้านอยู่เรื่อยๆ ความจริงการที่เราได้ออกไปพบชาวบ้าน เราเริ่มต้นเห็นว่า ชาวบ้านไม่ว่าในสลัมในชุมชนแออัด หรือว่าในหมู่บ้านชนบทนั้นมีปัญหาอะไรบ้าง ก็จะเข้าใจมันจะอดไม่ได้หรอก ผมว่าคนธรรมดาไม่ว่า ใครเมื่อได้มีโอกาสไปใกล้ชิดกับชาวบ้าน จะต้องรู้สึกอย่างเดียวกันทุกคนว่ามันมีอะไรหลายอย่างที่เราจะต้องทำเพื่อช่วยเหลือเขา... ชาวบ้านก็มีดีบ้าง เลวบ้าง มันก็มีทั้งนั้นไม่ใช่ว่าชาวบ้านจะดีเท่านั้น มันก็มีหลายอย่าง

เราไม่ได้พูดถึงว่าดีหรือเลว แต่เป็นเรื่องการเข้าถึงโอกาส

อ้อ ใช่ ชาวบ้านบางคนแม้แต่ชาวบ้านในสลัมเองที่เอาเปรียบคนอื่น เอาเปรียบคนในสลัมด้วยกันเองก็มีเยอะมีทั้งนั้น

ทำไมอาจารย์จึงไปทำวิจัยเรื่องในสลัม

ผมได้เล่าความในใจไว้ในหนังสือของผมแล้ว หนังสือชื่อ มองสังคมผ่านชีวิตในชุมชน พิมพ์โดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เป็นงานวิจัยแต่ก็เป็นหนังสือที่อ่านง่าย...เพราะผมได้ไปสมัครเรียนต่อวิชามานุษยวิทยา สังคมและพบว่าวิชานี้ได้เปิดโลกใหม่ให้ ตอบสนองความปรารถนาที่อยากรู้จัก และเข้าใจมนุษย์ในหลากหลายแห่งและแง่มุมโลกใหม่ของผมคือโลกที่ปราศจากความกลัว หรืออย่างน้อยก็ลดลงไปมาก คนเรากลัวผีเพราะไม่รู้จัก และไม่เข้าใจผี เมื่อรู้จักและเข้าใจก็จะหายกลัว คนไทยทุกชนชั้น ทุกวงการเคยเป็นเสมือนผีปิศาจสำหรับผม ทำให้ไม่กล้าทำอะไรเพราะกลัวจะผิดไปเสียหมด แต่ก็เพราะกลัวจึงทำผิดอยู่เสมอ วิชามานุษยวิทยาสร้างความหาญกล้าให้เข้าไปใกล้ พยายามเรียนรู้และเข้าใจ แทนที่จะถอยห่างและถูกครอบงำด้วยความกลัว ผมจึงเลือกเข้าไปศึกษาในสลัมและสนิทสนมกับผู้อยู่อาศัยในสลัม แล้วจึงพบสิ่งที่ผมเสาะแสวงหามาแต่เยาว์วัย สิ่งที่ผมพบนั้นไม่ใช่สิ่งที่ผมนึกว่า ผมประสงค์ที่จะแสวงหาคือวิธีการที่จะเข้ากับคนในสังคมทุกประเภทได้ดี เพราะผมยังรู้สึกอยากที่จะปรับตัวให้ถูกต้องตามชนบประเพณีในทุกกาละเทศะ แต่สิ่งที่ชีวิตคนในชุมชนสลัมได้สอนให้ผมเข้าใจนั้น คืออะไรที่ผมอยากเรียกว่า ความเป็นมนุษย์...

**“มันต้องมีความเป็นธรรมชาติก่อน
ถึงจะลดความเหลื่อมล้ำได้”**

เท่าที่ได้สัมผัส ในชุมชนแออัดจะมีลักษณะร่วมอย่างหนึ่งคล้ายกับสังคมชนบทคนจะรู้จักเกื้อกูลกัน เช่นเดียวกับเรื่องนิทานก็มาก

ใช่ๆ คนมันจะรู้จักกัน ในชุมชนแออัดมันจะรู้จักกันหมดไม่เหมือนในสังคมแบบเมืองแบบบ้านจัดสรร หรือคอนโดมิเนียม คอนโดแห่งหนึ่งที่ผมไป คุณเชื่อไหมมีผู้ชายผู้หญิงคู่หนึ่งเป็นนักศึกษาณะ ไปเช่าอยู่เสร็จแล้วเขาเกิดยิงกันตาย ไม่รู้เขายิงตัวตายหรือเขายิงกันตายทั้งสองคน พ่อแม่เขาก็ไม่รู้ออกเที่ยวตามหา เด็กที่ตายก็ไม่มีใครรู้ไม่มีใครสนใจเลยนะ จนกระทั่งกลิ่นมันออกมาจากห้องถึงได้รู้ผ่านไปสามวันเจ็ดวันแล้ว พ่อแม่เขามาตามหา รู้จากคนที่ว่า ได้กลิ่น ถึงได้รู้ว่า “อ้าว! ลูกเขามาตายอย่างนี้เอง

มันสะท้อนอะไร? ชีวิตโดดเดี่ยวในเมือง?

แยกว่าโดดเดี่ยวมาก ชีวิตมันแย่ ชีวิตคนเราในคอนโด มันแยเปรียบกับชีวิตในสังคมสลัมถึงคนจะจน ไม่ค่อยมีหวังมากแต่มันอบอุ่นนะถ้าจะมีเหตุถึงตัวตาย เขาก็รู้กันตั้งแต่กระสุนลั่นแล้ว แต่ที่กระสุนลั่นแล้วไอข้างห้องมัน ยังไม่รู้เรื่องเลย หรือรู้แล้วไม่สนใจ ลำบากนะ แต่บ้านเมืองจะเป็นอย่างนั้น เป็นปัจเจกขึ้นเรื่อยๆ ถ้าเกิดเราไปเอาระบบทุนนิยมเข้ามามากๆ เข้ามันก็เป็นปัจเจกไปเรื่อย แต่วามันก็มีกระแสนอยู่在这段时间

ถ้าบอกว่า เราอยู่ในทุนนิยมทำให้มีความเป็นปัจเจกมากขึ้น ทำไมคนในสลัมในเมืองใหญ่ ไม่เป็นอาจารย์วิเคราะห์ อย่างไร

คนสลัมไม่ได้อยู่ในระบบทุนนิยมแท้จริง เขาเองก็พยายามแต่ก็เข้าไม่ถึงทุน สลัมในสมัยนั้นที่ผมทำวิจัย มันก็เหมือนกำแพงที่เขาล้อมอยู่ จะทำมาหากินก็ต้องพึ่งพาอาศัยกันเยอะ เขายังต้องพึ่งพาอาศัยกันในการทำมาหากิน เพื่อให้อยู่รอดได้ จังหวะที่ผมเข้าไปศึกษาอยู่นั้นในสลัมมีพวกช่างต่างๆ เยอะมาก เขาต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันช่วยกันหางานให้ทำ การเป็นเพื่อนสำคัญ ชีวิตในชุมชนนั้นคุณไปทำอะไรก็ตามเพื่อนสำคัญ อย่างผมเข้าไปวันไหนนะเขาไปไม่ได้บอกใคร ผมแค่จอดรถเอาไว้แล้วเดินเข้าไป พอถึงกลางชุมชน ผู้นำชุมชน เขาก็บอกเลยว่า ถ้าวรณาจารย์จะโดนจับ ก็เลยให้คนไปเผ้าให้แล้ว คือเขารู้กันหมดแล้วว่าเรามาตั้งแต่จอดรถแล้ว

เรื่องในสลัมมีแก่นที่น่าสนใจที่พอจะเอามาประยุกต์ใช้ให้กับคนในเมืองใหญ่ ได้บ้างไหม

ผมคิดว่าเราต้องฟังพากันเพื่อทำความเข้าใจ อีกอย่างหนึ่งคือ ตั้งแต่เขาอพยพเข้ามาในชุมชนแออัด ส่วนใหญ่แล้วเขาก็รู้จักกันมาก่อนบ้าง แต่สมัยที่ผมเข้าไปทำ เขาก็ฟังพากันหลายเรื่องนะ บ้านมันก็ชิดติดกัน ถึงยังงั้นมันเห็นกันอยู่แล้ว สังเกตไหม ในชุมชนแออัดนี้ของไม่ค่อยหาย

หรือมันไม่ค่อยมีของให้ขโมย

บางที่มันก็มีนะ ในชุมชนแออัดที่ผมเข้าไป บางบ้านที่มีโทรทัศน์ เขาไม่เห็นจะหายเลย จาน ชาม เขาวางไว้ แต่วามันแปลกอยู่อย่างนะ ไร่บ้านที่อยู่รอบๆ นี่จะหายเสื้อผ้าหายประจำเลย และเขาก็บอกผม... ช่วงตัดผมที่ผมเคยไปตัดผม ตรงตลาดนางเลิ้ง เขาบอกว่าบ้านเขาติดกับชุมชนแออัดที่ผมไปศึกษา เขาบอกว่า โอ้ย! มันเหลือเกิน เสื้อผ้าเขาฝากไว้ที่ร้านนี้หายไปหมดเลยโดนสอยไปหมด ตากไม่ได้เลย แต่ในชุมชนเองตลอดทั้งคืนเขาวางข้าว วางของ วางอะไรต่ออะไรไว้โทรทัศน์ก็ยังมีเลยที่เฉลี่ยหน้าบ้านไม่หาย แต่เขามีบางอย่างนะ พอเวลามีคนข้างนอกเข้ามา เขจะมีเด็กวัยรุ่นกลุ่มหนึ่งคอยดูแลรักษาเขากลับเหมือนกัน เขากลับเวลาคนข้างนอกเข้ามาและอีกอย่างเขากลับมาก น่าสนใจมากคนที่อยู่ในสลัมที่ผมไปศึกษาวิจัยเขามีสตางค์นะ ถ้ามีสร้อยคอคือเวลาเขาจะออกไปตลาดนางเลิ้ง เขาจะถอดสร้อยคอเขาใส่ไว้ให้เมีย เขาไม่ใส่สร้อยคอออกไปนอกชุมชน แล้วเวลาที่ผมคุ้นกับเขามากๆ ผมกลับออกมาตอนดึกๆ เขากจะเดินมาส่งผม กลัวว่าผมจะโดนจี้กลางทาง แล้วบ้านที่เมื่อก่อนผมอยู่ห่างจากชุมชนแค่นี้ถึงกิเลเมตรเขาก็เดินออกมาส่งผมคือ คนข้างในเขาไม่กลัว เขากลับคนข้างนอก

หน่วยงานของหลวงที่มีที่ดินมากๆ เช่นกรมнарักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มีที่ดินจำนวนมาก ต้องมีวิธีบริหารจัดการที่ดีพอหรือไม่

ก็เหมือนกับรถไฟ ที่ดินพวกนี้จะมีคนเข้ามาอยู่เยอะ พูดว่า บุกรุกความจริงไม่ใช่บุกรุกหรอก คนที่เข้ามา จะเป็นคนที่มาซื้อคือ มีคนมาปลูกกระต๊อบปลูกอะไรไว้ก่อนแล้วพวกนี้ก็มาซื้อ บางทีราคาเป็นหมื่นคือซื้อบ้านที่จะอยู่นี้ แต่มันไม่มีสิทธิตามกฎหมายหรอก ก็มีคนในหน่วยงานนั้นๆ เองที่ชักจูงให้คนเข้ามาซื้อไปแนะนำให้คนข้างนอกเข้ามาอยู่ โดยไปเก็บสตางค์ พูดง่ายๆ ว่าหากินกันนะ ส่วนมากองค์กรใหญ่ๆ ไม่สามารถปกครองคนได้ดีทั้งหมดหรอก

สถานการณ์บ้านเมืองขณะนี้ เรื่องใดสำคัญที่สุดในการที่จะปฏิรูปของเราขึ้นมา

สิ่งสำคัญที่สุดในช่วงเวลาวิกฤตนั้นผมคิดว่าก็คือการสร้างความเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม นี่ว่าไปตามแนวทางของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศ แต่ที่แรกนั้นอาจารย์ประเวศท่านพูดว่าต้องลดความเหลื่อมล้ำเพื่อสร้างความเป็นธรรม แต่ผมก็ขอบอกว่ามันตรงกันข้าม มันคือการสร้างความเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ มันต้องมีความเป็นธรรมเสียก่อน ถึงจะลดความเหลื่อมล้ำได้

เมื่อก่อน

พร: ๑๑๓๑ นิมิตต์

๑๑๓๑

พร: ๑๑๓๑ นิมิตต์

๑๑๓๑

ทอดผ้าป่า ทำบุญครบรอบ ๗๙ ปี ณ วัดใหม่ประชุมพล นครหลวง จ.อยุธยา
พร้อมศิษย์ และกัลยาณมิตร

อภินิหาร
รฟพัฒน

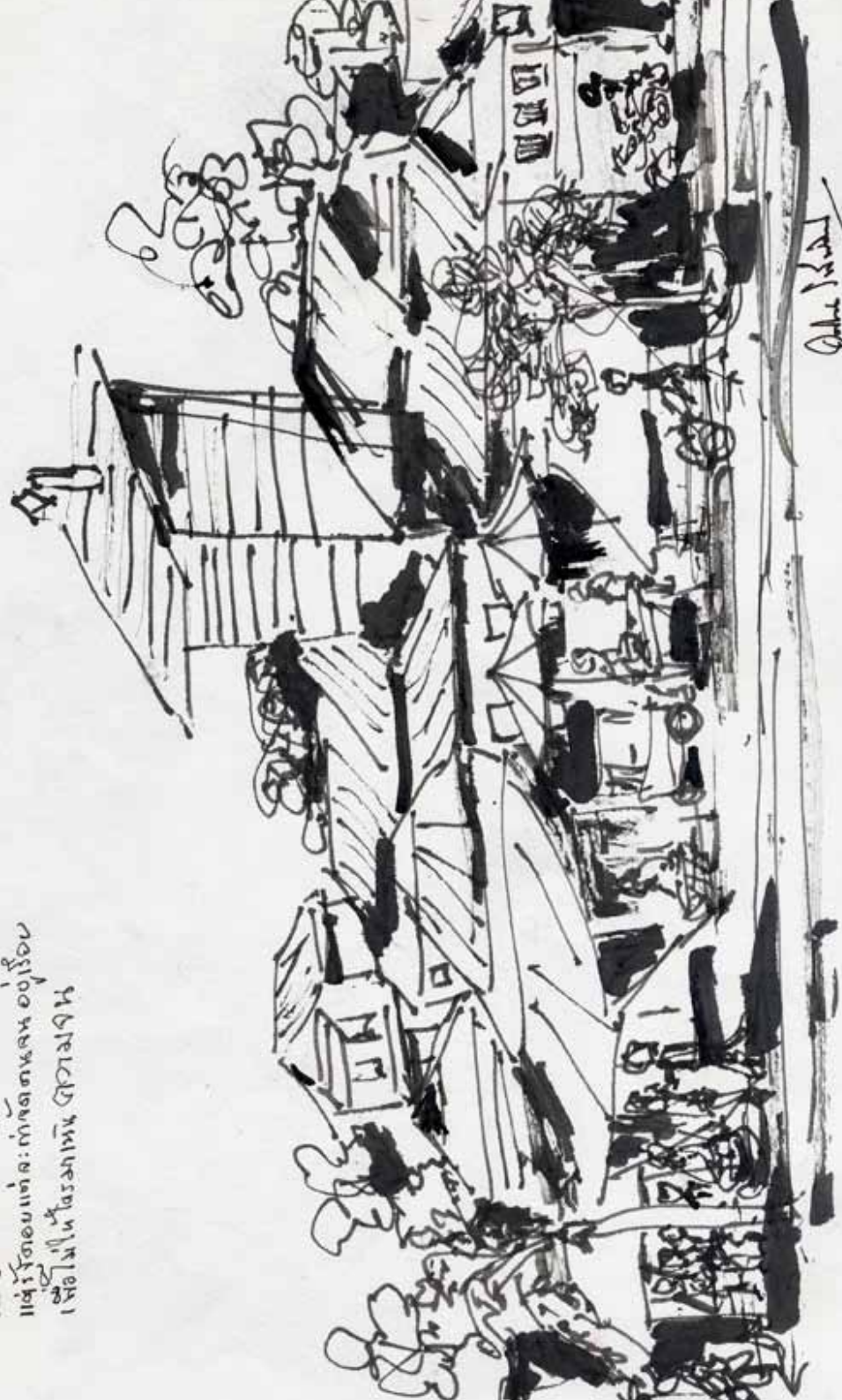
ทีมมูลนิธิชุมชนไท รดน้ำขอพร จาก อ.อศิน วันสงกรานต์

วัดอรุณ: ทำเจดีย์

ตามถนน

วันที่ ๒๕ ธ.ค. ๒๕๒๕

๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๕: ทำเจดีย์ตามถนน อยู่บริเวณ
เพื่อไม่ให้กระทบกัน ถนน

แต่...อาจารย์อकिन รพีพัฒน์

คนคมค่าควรคู่	คนไทย
ลงต่ำเพื่อคิดไกล	สุฬา
แปดสิบปีล่วงไป	ใจยัง คงมั่น
หวังให้คนจนไซ้	หมดทุกข์ ทั่วกัน

สุวัฒน์ คงแป้น